

T.C
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**0-6 YAŞ ARASI ÇOCUKLARIN GELİŞİM DÜZEYLERİ İLE
ANNELERİNİN ÖRSELENME YAŞANTILARI VE AİLE YAŞAM KALİTELERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Merve ÖZDEMİR

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

ANKARA

2019

T.C
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

0-6 YAŞ ARASI ÇOCUKLARIN GELİŞİM DÜZEYLERİ İLE
ANNELERİNİN ÖRSELENME YAŞANTILARI VE AİLE YAŞAM KALİTELERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Merve ÖZDEMİR

Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU

ANKARA

2019

0-6 Yaş Arası Çocukların Gelişim Düzeyleri ile Annelerinin Örselenme Yaşantıları ve
Aile Yaşam Kaliteleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Öğrenci: Merve ÖZDEMİR

Danışman: Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU

Bu tez çalışması 25.07.2019 tarihinde jürimiz tarafından "Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı" nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:

Prof. Dr. İsmihan ARTAN

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Üye:

Doç. Dr. Zeynep ÇETİN

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Üye:

Doç. Dr. Saniye BENCİK KANGAL

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Üye:

Doç. Dr. Zeynep KURTULMUŞ

Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

21 Ağustos 2019

Prof. Dr. Diclehan ORHAN

Enstitü Müdürü

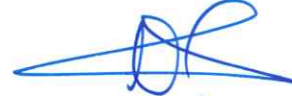
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

21.08.2019

Merve ÖZDEMİR

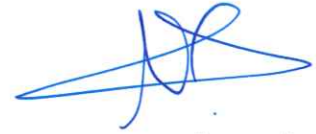
1“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metodların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir. Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir*

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Merve ÖZDEMİR

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimin son dönemlerinde yollarımızın kesiştiği, tez sürecimi titiz bir şekilde takip edip yaptığı yönlendirmelerle doğru şekilde ve uygun zamanlama ile yol alabilmeme yardımcı olan, bu süreç boyunca desteğini hep hissettiğim değerli hocam Doç. Dr. Haktan DEMİRCİOĞLU'na,

Yüksek lisans eğitimimin ilk yıllarında danışmanlığımı üstlenen değerli hocam Öğr. Gör. Dr. Semra ŞAHİN'e,

Çalışmamın her aşamasında yanımda olan, yoğun iş temposuna rağmen desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşim Hilmi ÖZDEMİR'e; hayatıma dahil oldukları günden beri verdikleri değer ve destekle hep güçlü kalmamı sağlayan ikinci aileme,

Yaşamımın ilk yıllarından bu yana varlıklarıyla bana huzur ve güven veren, ilgi ve destekleriyle kendimi değerli ve biricik hissettiğim, öğrenim hayatım boyunca hep yanımda olan annem Sevil Fatma ŞENER ve babam Mehmet Yaşar ŞENER'e, ablam Esra ÇORBACIOĞLU'na, kardeşim Orhan Faruk ŞENER'e,

Araştırmam süresince yardım ve desteklerini her daim hissettiğim sevgili çalışma arkadaşlarım Burcu DİLEK ve Tuğba DEĞİRMENCİ'ye,

Tez hazırlama süreci ile ilgili deneyimlerini aktarmaktan hiçbir zaman çekinmeyen, desteğine her ihtiyacım olduğunda ilgi ve sabırla yardımcı olan Merve SOLAK ARABACI'ya,

Araştırmaya katılımları ile destek olan tüm anne ve çocuklara,

En içten teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Özdemir M., 0-6 Yaş Arası Çocukların Gelişim Düzeyleri ile Annelerinin Örselenme Yaşantıları ve Aile Yaşam Kaliteleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019. Araştırmada 0-6 yaş arası çocukların gelişim düzeyleri ile annelerinin çocukluk örselenme yaşantısı ve aile yaşam kaliteleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örnekleme, basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen toplam 202 anne ve 0-6 yaş arası çocuklarından (82 kız ve 120 erkek) oluşmaktadır. Örneklem, Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı Atatürk Şehir Hastanesi Çocuk Gelişim Polikliniği'ne başvuran 0-6 yaş arası çocuk ve annelerinden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri; Aile Bilgi Formu, Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği, Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği ve Denver Gelişimsel Tarama Testi II ile toplanmıştır. Verilerin analizi yapılırken Çok Gözlü Ki-Kare Testi, Mann-Whitney U Testi, Kruskal-Wallis H Testi, Pearson Korelasyon Katsayısı ve Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların DGTT II sonuçları ile annenin Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği alt boyutları ve toplam puan ortalaması arasında farklılaşma bulunamazken annelerin Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin Duygusal Yeterlik, Finansal Yeterlik alt boyutları ve toplam puan ortalaması ile DGTT II ince motor gelişim sonucu arasında farklılık saptanmıştır. Bunun yanı sıra, annenin çocukluk örselenme yaşantısı ile annenin evlenme yaşı ve öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Son olarak regresyon analizleri sonucunda annelerin çocukluğundaki fiziksel istismar yaşantısının ebeveynliği; duygusal istismar yaşantısının ise aile etkileşimini, duygusal yeterliği ve finansal yeterliği açıklayıcı etkisi olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: çocuk gelişimi, okul öncesi dönem, anne, örselenme yaşantısı, aile yaşam kalitesi

ABSTRACT

Özdemir M., The Examination of the Relation Between Developmental Levels of 0-6 Years Children and Mothers' Abuse Experiences and Family Quality of Life, Hacettepe University, Graduate School of Health Sciences, Children Development and Education Program, Master's Thesis, Ankara, 2019. The aim of the study was to examine the relationship between the development levels of children between the ages of 0-6 and mother's childhood abuse experiences and family quality of life. The sample of the study consists of 202 mothers and their children between the ages of 0-6 years (82 girls and 120 boys), who are determined by a simple random sampling method. The sample consists of children and mothers between the ages of 0-6 who apply to Atatürk City Hospital Children Development Polyclinic which is affiliated to Balıkesir Provincial Health Directorate. The data of the study were collected through family Data Form, Childhood Abuse Experience Scale, Beach Center Family Quality of Life Scale, and Denver Developmental Screening Test II. Multispan Chi-Square Test, Mann-Whitney U Test, Kruskal-Wallis H Test, Pearson Correlation Coefficient, and Multiple Regression Analysis were used when analyzing the data. The results of the study revealed that there was no difference between the children's DDST II results and the sub-dimensions and total score of the childhood abuse experience scale of the mother, whereas there was a difference between the sub-dimensions and total score of Emotional Well-Being, Financial Well-Being of Beach Center Family Quality of Life Scale of the mother and the result of DDST II fine motor development. Moreover, a significant relationship was found between childhood abuse experience of the mother and the age of marriage and education status of the mother. Finally, as a result of regression analysis, it was observed that the physical abuse experience of the mothers in childhood had an effect on parenting, and the emotional abuse experience had an explanatory effect on family interaction, emotional well-being and financial well-being.

Keywords: child development, preschool period, mother, abuse experience, family quality of life

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
TABLOLAR	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Kapsam	1
1.2. Amaç	3
1.3. Varsayımlar	4
1.4. Sınırlılıklar	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Gelişim	5
2.1.1. Bebeklik ve Okul Öncesi Dönem (0-6 Yaş)	6
2.2. 0-6 Yaş Arası Çocukların Gelişimlerini Etkileyen Faktörler	17
2.2.1. Bireysel Etmenler	17
2.2.3. Çevresel Etmenler	19
2.3. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları	20
2.3.1. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Türleri	21
2.4. Aile Yaşam Kalitesi	25
2.4.1. Aile ve İşlevleri	25
2.4.2. Yaşam Kalitesi	27
2.4.3. Aile Yaşam Kalitesi	28
2.5. Yapılan Araştırmalar	29
2.5.1. Çocuk Gelişimi ile İlgili Yapılan Araştırmalar	30
2.5.2. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile İlgili Yapılan Araştırmalar	33

2.5.3. Aile Yaşam Kalitesi ile İlgili Yapılan Araştırmalar	36
3. GEREÇ VE YÖNTEMLER	41
3.1. Araştırmanın Modeli	41
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	41
3.2.1. Araştırmaya Katılan Çocuk ve Ebeveynlerine İlişkin Demografik Dağılımlar	42
3.3. Veri Toplama Araçları	45
3.3.1. Aile Bilgi Formu	46
3.3.2. Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği (ÇÖYÖ)	46
3.3.3. Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği (BCAYKÖ)	47
3.3.4. Denver II Gelişimsel Tarama Testi	47
3.4. Veri Toplama Süreci	49
3.5. Verilerin Analizi	50
4. BULGULAR	52
4.1. ÇÖYÖ, BCAYKÖ Tanımlayıcı İstatistikleri ve DGTT II Sonuçlarının Yaygınlığı ile İlgili Bulgular	52
4.2. Demografik Değişkenler Açısından DGTT II Sonuçlarına Yönelik Bulgular	56
4.3. Demografik Değişkenler Açısından Annelerin Çocukluk Örselenme Yaşantılarına Yönelik Bulgular	59
4.4. Demografik Değişkenler Açısından Annelerin Aile Yaşam Kalitesine Yönelik Bulgular	71
4.5. DGTT II Sonuçları ile ÇÖYÖ ve BCAYKÖ Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	110
4.6. ÇÖYÖ ve BCAYKÖ Arasındaki Korelasyon ve Regresyon Analizi Sonuçlarına Yönelik Bulgular	126
5. TARTIŞMA	135
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	151
7. KAYNAKLAR	156
8. EKLER	
EK-1. H.Ü. Etik Kurul İzni	
EK-2. Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü Etik Kurul İzni	

EK-3. Genel Bilgi Formu

EK-4. Orjinallik Ekran Çıktısı

EK-5. Dijital Makbuz

9. ÖZGEÇMİŞ

SİMGELER VE KISALTMALAR

- BCAYKÖ** : Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği
ÇÖYÖ : Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği
DGTT II : Denver Gelişimsel Tarama Testi II

TABLOLAR

Tablo	Sayfa
3.1. Araştırmaya katılan çocukların demografik bilgileri.	42
3.2. Araştırmaya katılan annelerin demografik bilgileri.	43
3.3. Araştırmaya katılan çocukların babalarının demografik bilgileri.	44
3.4. Araştırmaya katılan çocukların ailelerinin demografik bilgileri.	45
4.1. Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği, Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği'nden elde edilen puanların ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maksimum değerleri.	53
4.2. Çocukların yaşlarına göre DGTT II sonucunun "normal", "anormal" ve "şüpheli" sonuçlarının yaygınlığı.	54
4.3. Çocukların cinsiyetlerine göre DGTT II gelişim sonucunun "normal", "anormal" ve "şüpheli" sonuçlarının yaygınlığı.	55
4.4. Çocukların DGTTII'ye göre gelişim alanlarında "normal", "uyarı" ve "gecikme" sonuçlarının yaygınlığı.	55
4.5. DGTT II'nin sonuçlarının çocukların demografik bilgilerine göre Ki-kare testi sonuçları.	56
4.6. DGTT II'nin sonuçlarının annelerin demografik bilgilerine göre Ki-kare testi sonuçları.	57
4.7. DGTT II'nin sonuçlarının babaların çocukla ilgilenme düzeyine göre Ki-kare testi sonuçları.	58
4.8. DGTT II'nin sonuçlarının çocukların ailelerinin demografik bilgilerine göre Ki-kare testi sonuçları.	59
4.9. ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin yaşına göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	60
4.10. ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin evlenme yaşına göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	62
4.11. ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin ilk çocuk doğurma yaşına göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	64
4.12. ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin öğrenim durumuna göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	66
4.13. ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin çalışma durumuna göre Mann Whitney U testi sonuçları.	68
4.14. ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin mesleğine göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	70

4.15.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının çocuğun okul öncesi eğitim alma durumuna göre Mann-Whitney U testi sonuçları.	73
4.16.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin yaşına göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	75
4.17.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin evlenme yaşına göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	77
4.18.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin öğrenim durumuna göre Kruskall-Wallis H testi sonuçları.	80
4.19.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin çalışma durumuna göre Mann Whitney U testisonuçları.	83
4.20.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin mesleğine göre Kruskall Wallis H testi sonuçları.	85
4.21.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin çocuk sayısına göre Kruskall Wallis H testi sonuçları.	88
4.22.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın yaşına göre Kruskall Wallis H testi sonuçları.	90
4.23.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın evlenme yaşına göre Mann Whitney U testi sonuçları.	93
4.24.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın öğrenme durumuna göre Kruskall Wallis H testi sonuçları.	95
4.25.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın çalışma durumuna göre Mann Whitney U testisonuçları.	97
4.26.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın mesleğine göre Kruskall Wallis H testi sonuçları.	99
4.27.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın çocukla ilgilenme düzeyine göre Kruskall Wallis H testi sonuçları.	102
4.28.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının aile yapısına göre Kruskall Wallis H testi sonuçları.	104
4.29.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının aylık ortalama gelir düzeyine göre Kruskall Wallis H testi sonuçları.	106
4.30.	BCAYKÖ'nün alt boyutlarının çocuğun bakımıyla anne dışında en çok ilgilenen kişiye göre Kruskall Wallis H testi sonuçları.	108
4.31.	DGTT II'nin alt gelişim alanları ile ÇÖYÖ Fiziksel İstismar puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	111
4.32.	DGTT II'nin alt gelişim alanları ile ÇÖYÖ Duygusal İstismar-İhmal puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	113
4.33.	DGTT II'nin alt gelişim alanları ile ÇÖYÖ Toplam puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	115

4.34.	DGTT II'nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ Aile Etkileşim puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	117
4.35.	DGTT II'nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ Ebeveynlik puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	119
4.36.	DGTT II'nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ Duygusal Yeterlik puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	121
4.37.	DGTT II'nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ Finansal Yeterlik puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	123
4.38.	DGTT II'nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ toplam puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.	125
4.39.	ÇÖYÖ ve BCAYKÖ'nün korelasyon matrisi.	127
4.40.	Aile Etkileşimi'nin açıklanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları.	131
4.41.	Ebeveynlik'in açıklanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları.	132
4.42.	Duygusal yeterlik'in açıklanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları.	133
4.44.	Finansal yeterlik'in açıklanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları.	134

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın kapsamı, amacı, alt problemleri, varsayımları ve sınırlılıkları hakkında bilgi verilecektir.

1.1. Kapsam

Bireyin gelecekteki yaşamının temellerinin atıldığı 0-6 yaş dönemi gelişim açısından oldukça önemlidir. Bu dönemde kalıtımın bireylere sağladığı potansiyelin gerilemesi ya da gelişmesi durumunun, bulunulan çevredeki uyaranların sağladığı etkiye bağlı olarak değiştiği söylenebilir (1). Bu bağlamda, çocuğun doğduğu andan başlayarak çok yönlü gelişimin gerçekleştiği toplumun en küçük birimi olan aile oldukça önemlidir (2). Ailenin çocuğun varlığından mutluluk duyuyor olması ve kendi içinde olumlu ilişkiler kurabilen yetişkinlerin varlığı çocuğun kendine olan güveninin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır (1).

Bebeğin, anne ile doğum öncesi başlayan ilişkisi doğum sonrasında emme ihtiyacının bu sürece dahil olmasıyla daha da önem kazanmaktadır. Annenin bebeğin ilgi ve ihtiyaçlarını önemseyerek, geciktirmeden ve zamanında karşılması bebeğin temel güven duygusunun gelişmesine katkıda bulunmakla birlikte bebeğin gelecekte sağlıklı ilişkiler kurmasında etkili olacaktır (3).

Bebeklik dönemindeki güvensiz bağlanmanın, annenin geçmişten getirdiği psikososyal sorunlar ile ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla annenin evliliğiyle ilgili düşünceleri, sosyal çevresinin kısıtlılığı, psikolojik sorunları, kendi çocukluk yaşantısı ve şu anki duygu durumu çocuğun anneye bağlanmasını fazlasıyla etkilemektedir. Bununla birlikte annenin sosyal-kültürel-psikolojik nitelikleri ve ailenin yaşam kalitesi, çocuğuna sunduğu uyaranların çocuğun gelişim basamaklarını destekleyen çeşitlilikte ve yeterlilikte olmasını belirlemektedir (5).

Özellikle çocukluk çağında örselenmiş ebeveynler yakın ilişkiler kurmakta güçlük çekmekte ve çatışmalı, duygusal yoğunluğu az, etrafındaki insanlarla ilişkisinde yıkıcı ve istismar edici yaklaşım gösterirler (6). İstismarın erken dönem etkilerinin yanı sıra yetişkinlik döneminde psikiyatrik bozukluklar, uyku bozuklukları, intihar eğilimi, madde kullanımı ve ebeveynlikte istismar etme durumları ile

karşılaşılma olasılığı yüksektir (7). Bu nedenle çocukluğunda istismar mağduru olan yetişkinlerin kendi çocuklarının da risk altında olduğu söylenebilir.

İhmal ve istismarın nedenleri arasında; ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etmenler, ebeveynlerin düşük eğitim düzeyi, aile yapısının bozuk olması, ebeveynlerin çocukluk istismar yaşantısı, anne babanın kişilik özellikleri, aile içi çatışmalar, ebeveynlerde alkol ve madde kötüye kullanımı gibi faktörler yer almaktadır (8). Bu bağlamda aile ortamının niteliği ihmal ve istismar riskinde başrol oynamaktadır.

Hem toplum hem de birey için büyük önem taşıyan aile, özellikle bireyin gelişimi açısından pek çok etkiye sahiptir. Aileyi etkileyen her durum, çocuk üzerinde de uzun veya kısa vadede etkili olmaktadır. Aile sistemini bozan etmenler çocuğun gelişiminde de aynı olumsuz etkiyi yaratabilmektedir. Çocuğun gelişiminde aile dinamiklerinin, ebeveynin geçmişinin, ebeveynin kişilik özelliklerinin ve çocuk yetiştirme tutumlarının önemli etkilerinin olduğu bilinmektedir (9, 10).

Çocuğun aile ortamında maddi ve manevi gereksinimlerinin önemsenip, zamanında karşılanmasının çocukta yarattığı desteklenme duygusu sonucunda çocuğun aile ve toplumsal bakımdan yaşam kalitesi algısı etkilenmektedir. Aile yaşam kalitesi algısını etkileyen başka etmenlerde vardır. Bunlar; bireyin ailedeki her bireyle nitelikli ve güzel zaman geçirebilmesi, ailedeki bireylerin birbirlerine karşı yakın davranması ve destekleyici olması, ailedeki üyelerin karşılaşılan sorunlara çözüm odaklı yaklaşabilmeleri, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden faydalanabilme fırsatı sunulabilmesi ve aile bireylerinin güvenli, rahat bir ortamda yaşayabilmesidir (11, 12). Bunun yanı sıra ailenin düşük sosyo-ekonomik düzeyi ve stres seviyesinin yüksek olması fiziksel istismar ile yüksek oranda ilişkilidir (13). Bu nedenle, düşük sosyo-ekonomik düzey ve düşük eğitim düzeyi çocuk istismarı açısından birer risk faktörü olarak değerlendirilmektedir.

Bu bilgiler ışığında annelerin çocukluk yaşantılarının ve aile yaşam kalitesinin çocukların yaşamlarının ilk 6 yılında gelişimlerini önemli ölçüde etkilediği düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmada, 0-6 yaş arası çocukların gelişim düzeyleri

ile annelerinin örselenme yaşantıları ve aile yaşam kaliteleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Amaç

Araştırmada 0-6 yaş arası çocukların gelişim düzeyleri ile annelerinin örselenme yaşantıları ve aile yaşam kaliteleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın temel problemi; 0-6 yaş arası çocukların gelişimlerinin, annelerinin örselenme yaşantılarının ve annelerinin yaşam kalitesinin ele alınan değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğidir. Bu amaç ve temel problem doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. 0-6 yaş arası çocukların gelişim düzeyleri; cinsiyete, yaşa, doğum sırasına, okul öncesi eğitim alma durumuna, annelerinin yaşına, eğitim durumuna, evlenme yaşına, çocuk sayısına, çalışma durumuna, mesleklerine, ailesinin ortalama gelir düzeyine ve babanın çocukla ilgilenme düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
2. 0-6 yaş arası çocukların annelerinin çocukluk örselenme yaşantıları; annelerin yaşına, eğitim durumuna, evlenme yaşına, çalışma durumuna, mesleklerine, ailesinin ortalama gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
3. 0-6 yaş arası çocukların annelerinin aile yaşam kaliteleri; annelerin yaşına, eğitim durumuna, evlenme yaşına, çocuk sayısına, çalışma durumuna, mesleklerine, ailesinin ortalama gelir düzeyine ve babanın çocukla ilgilenme düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. 0-6 yaş arası çocukların gelişim düzeyleri ile annelerinin çocukluk örselenme yaşantıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. 0-6 yaş arası çocukların gelişim düzeyleri ile annelerinin aile yaşam kaliteleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. 0-6 yaş arası çocukların annelerinin çocukluk örselenme yaşantıları ile aile yaşam kaliteleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Varsayımlar

Bu araştırmada rneklemi oluşturan annelerin “Aile Bilgi Formu”nu, “Beach Center Aile Yaşam Kalitesi leği”ni ve “ocukluk ağı örselenme Yaşantısı leği”ni gerçeği yansıtır Şekilde doldurduğu varsayılmıştır. Aynı Şekilde rneklem grubundaki çocuklara araştırmacı tarafından “Denver Gelişimsel Tarama Testi II”nin gerçeği yansıtır Şekilde uygulandığı varsayılmıştır.

Balıkesir İli merkezinde bulunan devlete bağlı hastanelere başvuran 0-6 yaş dilimi içerisindeki çocuklardan ve onların annelerinden oluşan örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Balıkesir İli Sağlık Mdrlđđ’ne bağlı Atatürk Şehir Hastanesi ocuk Gelişim Polikliniği’ne başvuran 0-6 yaş arası ocuk ve anneleriyle sınırlıdır.
- Kullanılan “Beach Center Aile Yaşam Kalitesi leği”, “ocukluk ağı örselenme Yaşantısı leği” ve “Denver II Gelişimsel Tarama Testi”nin ltđđ alt boyutlar ile sınırlıdır.
- Araştırma, ocukların ve annelerinin veri toplama araçlarına verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Gelişim

Gelişim, organizmanın döllenenmeden itibaren fiziksel, bilişsel, dil, duygusal, sosyal açıdan bazı koşulları olmasının yanı sıra en son aşamaya ulaşmaya dek süren değişimdir. Aynı zamanda, zamana bağlı olarak yapıda, düşüncede ya da biyolojik ve çevresel faktörlere bağlı olarak bireyin davranışlarındaki değişim ve sürekliliği içeren bir süreçtir (14, 15).

Gelişim sürecinin özellikleri; “döllene ile başlar ölünceye kadar devam eder”, “sürekli, kesintisizdir” ve “olumlu doğru değişimleri anlatır, hastalık, kaza, yaşlılık gibi nedenlere bağlı olarak oluşan olumsuz değişimler asla gelişim olarak kabul edilmez” şeklindedir (16). Bunun yanı sıra gelişim, yalnızca sayısal ölçümlerle ifade edilemeyen pek çok yapı ve işlevi bir araya getiren karmaşık olgudur. Bu süreç nedeniyle gelişimi kapsayan her evre sonrasında gelen bir diğer evreyi doğrudan etkilemektedir (17). Aynı zamanda, gelişim bir bütündür. Gelişim alanlarının birbiriyle ilişkili olmasının yanı sıra birbirinden ayrı değerlendirmek olanaksızdır. Bir alandaki değişiklikler diğer alanları da etkiler (18).

Gelişim çok boyutlu ve disiplinler arası bir alandır. Gelişim; fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal olmak üzere dört ana boyutu kapsayan bir süreçtir. Her boyutun etkilediği alanlar farklı da olsa aslında bahsedilen boyutların arasında hep bir ilişki vardır. Mesela, sosyal-duygusal gelişim ve fiziksel gelişimin bilişsel gelişimi etkilediği gibi sosyal-duygusal gelişim de bilişsel gelişim, biyolojik olgunlaşma gibi gelişim süreçlerinden etkilenir (19).

Birey bazı yaş dönemlerinde düşünce, davranış ve fiziksel gelişim ile ilgili yaşadığı kültüre ait beceri ve davranışları hayatına katar. Bu süreç içerisinde birey ve çevre sürekli olarak etkileşim halindedir. Bireyin bu etkileşim sonrasında görülen değişimle başa çıkıp duruma uyum sağlayabilmesi için belli başlı davranışları kazanması şarttır. Bireyin gerçekleştirmesi beklenen bu gelişim görevleri Havinghurst tarafından; bireyin hayatındaki belli bir zaman diliminde ortaya çıkan, başarıyla yerine getirildiğinde ileriki görevlerde başarı ve mutluluk hissi veren,

başarılımadığında ise bireyin mutsuz hissetmesine, toplumun hoş görmemesine ve sonraki görevlerde zorlanmalara yol açan görev olarak tanımlanmaktadır (18, 19).

Bunun yanı sıra gelişimde bireysel farklılıklar vardır. Benzer kalıtsal özelliklere sahip olsa bile kardeşlerin gelişimsel olarak farklılık göstermesi olağandır. Çünkü her bireyin karşılaştığı uyarıcıyla etkileşimi ve bununla birlikte bu etkileşimi anlamlandırma şekli farklıdır. Her birey farklı bir biyolojik varlıktır. Benzer çevresel koşullar sunulduğunda bile bireylerin bu koşullara verebilecekleri tepkiler farklı olacaktır (20). Ancak gelişim alanlarında normal koşullar altında belli yaşlarda kazanılması beklenen beceriler mevcuttur ve normal gelişen her çocuğun o yaş döneminde belli becerileri kazanmış olması beklenir. Kritik dönem olarak isimlendirilen bu dönemlerde, bireyler bazı öğrenme yaşantıları ile bir önceki döneme kıyasla daha uygun ve hazırbulunuşlukları oluşmuş bir şekilde karşılaşırlar (21). Bununla birlikte, herhangi bir gelişim görevini gerçekleştirmek üzere olgunlaşıp, hazır duruma gelirken aynı zamanda bir gelişim süreci içerisinde. Sonuç olarak, gelişim olgunlaşma ve öğrenmenin etkileşimi sonucunda oluşur (22).

2.1.1. Bebeklik ve Okul Öncesi Dönem (0-6 Yaş)

Yaşamın ilk altı yılı, çocukların temel bilgi ve becerileri kazanarak gelişimlerinin temelini oluşturdukları dönem olması nedeniyle çok değerlidir (23). Ayrıca, beyin gelişiminin büyük bir bölümünün 0-4 yaş arasında tamamlandığı düşünüldüğünde; erken dönemde çocuğa sunulacak uyarıcılar ve gelişimine yönelik destek programlar onun beyin gelişiminde önemli bir etkidir (24). Bu nedenle ebeveynlerin, eğitimcilerin ve çocukla çalışan tüm bireylerin çocuğun gelişim dönemleri ve bu gelişim dönemlerinde ki ihtiyaçları hakkında bilgisi olması çok önemlidir.

İnsan gelişiminin ilkelerini anlama, bebeklerin ve küçük çocukların gelişimsel ilerlemelerini belirleyen yapıtaşlarını yorumlamak için önkoşul oluşturmaktadır. Gelişimsel alanlardaki olgunlaşma davranışsal belirleyiciler ya da anahtar yapıtaşları tarafından nitelendirilmektedir. Gelişimsel alanlar; motor, bilişsel, sosyal ve duygusal ve öz bakım becerileri olarak ayrılmıştır (25).

Motor Gelişim

Yaşamın başlangıcından itibaren hareket hep vardır. Hareketin olmadığı bir yaşam düşünülemez. Doğumla başlayan insan hareketi; basit refleksif hareketler, rastgele hareketler ve sonrasında da merkezi sinir sistemi tarafından koordine edilen oldukça karmaşık hareket modellerine kadar gelişim göstererek hayatın sonuna kadar devam etmektedir (26).

Fiziksel büyümenin beraberinde santral sinir sisteminin gelişmesi ile organizmanın hareketleri üzerinde kontrol sağlaması motor gelişim olarak adlandırılmaktadır (15). Ayrıca bahsedilen kontrol becerisinin sağlıklı işleyebilmesi için duyu organlarının, kas ve sinir sisteminin birbiriyle koordinasyon sağlaması oldukça önemlidir (14). Bunun yanı sıra doğum öncesinde başlayıp ömür boyu devam eden bu süreçte, bazı dönemlerde ve evrelerde hızlanma olabileceği gibi yavaşlamalar ve hatta gerilemeler görülmektedir (27).

Refleksler, duruşla ilgili hareketler, yürüme sonrasında koşma ve atlama becerileri şeklinde bir sıra izleyen hareket gelişimi bütün çocuklarda yukarıdan aşağıya ve içten dışa olmak üzere bir sıra izler. Motor becerilerin kazanımında gerekli zemin sinir sistemi ile kasların gelişmesiyle birlikte hazırlanmaktadır (28). Bu süreç içerisinde çocuğun; eş güdüm (koordinasyon), güç, tepki ve hız, dikkat, denge, esneklik gibi önemli yeterliklere ulaşması gerekir. Bu yeterliklere ulaşıldığı zaman, psiko-motor gelişme büyük ölçüde tamamlanmış olur (29). Ayrıca hareket becerilerinin kazanılması ile ilgili standart yaşlardan söz etmek doğru olmayacaktır. Genetik ve çevresel uyaranların oluşturduğu bireysel farklılıklar sebebiyle yaş aralıklarından ve sıralı hareket becerilerinden söz etmek daha doğru olacaktır (30).

Çalışmalarda çocuklarda erken motor gelişiminin ileride ki bilişsel gelişimi öngördüğü, bazı motor becerilerin algısal ve bilişsel alanların gelişimi için ön koşul oluşturduğu bildirilmektedir. Bu varsayım, hareketin beyin hücrelerinde yeni bağlantılar oluşturmasına ve beynin işitsel ve görsel daha fazla alanını kullanmasına yol açmasıyla açıklanmaktadır (31).

Çocuğun günlük aktivitelerindeki hareket modelleri “Kaba Motor (bedeni kullanma)” ve “İnce Motor (obje kullanma)” olarak iki kategoride toplanır (27).

Kaba Motor Gelişim

Gövde, kol, bacaklar gibi uzun kasların kullanıldığı beceriler kaba motor beceriler olarak adlandırılmaktadır. Bu becerilerde çoğunlukla yer değiştirme durumu gerçekleşir. Bununla birlikte kaba motor becerilerden; hoplama, yuvarlanma, atlama, takla atma ve dans etme gibi daha birçok hareket için yararlanılmaktadır (32) .

Dünyaya yeni gelen bebek henüz vücudunu kontrol edebilecek yetiye sahip değilken vücut bölümlerini hareket ettirmesini sağlayan doğuştan getirdiği refleksleri kullanır. Refleks, farklı uyaran türlerine verilen özel ve otomatik bir tepkidir. Bebek büyüme, olgunlaşma ve öğrenme ile birlikte vücudunu hızla kontrol altına almayı öğrenir ve iki yaşına geldiğinde motor gelişiminde önemli ölçüde gelişme kaydetmiş olur (14, 26). Bununla birlikte 2-3 yaş arasındaki çocuk atlama, topa ayakla vurma, topu iki eliyle atma, üç tekerlekli bisiklete binme, tek ayak üzerinde durabilme, parmak ucu yürüyebilme ve destek almadan merdivenleri çıkıp inebilme davranışlarını gerçekleştirebilir (33).

2-6 yaş arasındaki çocukların oyunları gözlemlendiğinde bu yaştaki çocukların hiç durmayan bir fiziksel aktivite içinde buldukları görülmektedir. Bunun sebebi ise bu yaş çocuklarının artık bacaklarını daha kontrollü ve koordineli bir şekilde kullanabilmeleridir. Bacaklarını daha aktif kullanabilmesiyle birlikte çocuk artık kollarını ve gövdesini farklı hareketler denemek için kullanmaya başlar. Bununla birlikte topu atıp tutma, tutunarak sallanma ve bunun benzeri birçok hareketi daha düzgün yapmaya başlar. Bu hareketleri yapabildikçe çocuğun kendine olan güveni artar ve yerde yapılan hareketlerden uzaklaşarak yüksekte hareketler denemeye başlar. Bu dönemde ki çocuğun yapması beklenen lokomotor beceriler, yürümek, koşmak, hoplamak, sıçramak, sekmek vb.; manipulatif beceriler, fırlatmak, tekmelemek, yakalamak vb.; denge becerileri, denge aleti üzerinde yürümek, yuvarlanmak, takla atmak ve bunun gibi becerilerdir (15, 34, 35).

İnce Motor Gelişim

İnce motor beceriler; çoğunlukla el ve göz koordinasyonunu sağlayarak küçük kasları kontrol etmeyi gerektirir (36). Bunun yanı sıra, bu becerilerde ustalaşmak el ve parmakların güçlenmesi ile birlikte, el göz eşgüdümünün de geliştirilmesini içerir. Omuz ve el bileği kaslarının güçlenmesi elin küçük kaslarının gelişimine yardımcı olacaktır. Nesnelere almak, tutmak, bırakmak, şekilleri taklit etmek, kopyalamak, yazı yazmak ya da kalemi tutmak ince motor hareket yeteneği gerektiren etkinliklerdendir (31).

Gelişimin içten dışa ilkesine göre kaba motor becerilerin gelişimini izleyen ince motor beceriler; küçük kasların kullanımıyla bir nesneyi avuç içi ile tırmıklayarak tutmadan, baş ve işaret parmağının kıskaç gibi kullanılabilmesine doğru ilerler (37).

2-6 yaş arası, çocukların ince motor becerilerinin hızla geliştiği bir dönemdir. Çizim yapmak için malzeme verildiği zaman 2 yaş civarındaki çocukların büyük bir çoğunluğu karalamalar yapabilmektedir. Özellikle büyük boyutlarda çizim yapan erken çocukluk dönemindeki çocuklar daireler, harfler ve diğer şekilleri çizebilir durumdadır. Ayrıca bu dönemde çocuklar fermuar çekme düğme ilikleme gibi bazı öz bakım becerilerini yerine getirmede zorluk yaşasalar da 4-5 yaş civarında bu konuda oldukça yeterli hale gelmektedir (34).

Fiziksel Gelişim

Doğum öncesi gelişimin çok hızlı olmasının yanı sıra doğum sonrası ilk yıl fiziksel gelişimin en hızlı ilerlediği dönemdir. Ağırlık ve boy uzunluğunda belirgin bir artış vardır. Ayrıca bebeklik döneminin başlangıcında en hızlı gelişen organ beyindir ve baş çevresinde belirgin büyüme olur. Altıncı aydan sonra göğüs çevresi büyümeye başlar ve 9. Aydan sonra da ekstremitelerde büyüme hızlanır. Çocuğun birinci yaşı bittiğinde, doğduğundaki boy uzunluğunun yaklaşık yarısı kadar uzamamanın beraberinde iki yaş sonunda doğduğundaki boy uzunluğunun üçte ikisini kazanır. Dolayısıyla boy uzaması bir yaş sonrasında giderek yavaşlamaktadır (14,31).

Doğumdan sonraki ilk 7-10 gün içinde bebeğin ağırlığında 500 gr. kadar azalma görülebilir. Bebek daha sonra hızla kilo almaya başlar. Her ay alınan kilo gittikçe azalma gösterir. Ağırlık artışı 2-3 yaş arasında oldukça azken, 3-6 yaş arasında yeniden hızlanır. Bebek doğum ağırlığının 5. Ayda 2 katına, birinci yaşın sonunda 3 katına, ikinci yılın sonunda 4 katına, 5 yaşında 6 katına ve 6 yaşında 7 katına ulaşır. Bu ağırlık ve uzunluk artışları çocuğun cinsiyeti, kalıtım ve beslenme etkenlerine göre değişebilir (33, 38). Ayrıca çocukluk dönemi boyunca vücut oranlarında değişiklikler olmaktadır. Kollar ve bacakların gövdeye, gövdenin de kafaya oranla daha büyük olduğu görülmektedir. Bunun sonucunda kol ve bacakların gövdeye, gövdenin de kafaya olan oranı artış gösterir (31).

Dişlerin gelişimi ise embriyonal hayatta başlar ve ilk dişlerin 5-10 ay civarında diş etlerini delerek çıkmasıyla devam eder. 2 yaşta yaklaşık olarak çocuğun ağızında 20 adet olması beklenen bu dişler süt ya da geçici dişler olarak isimlendirilirler (15).

Bilişsel Gelişim

Beyin gelişimi, döllenmenin hemen ardından başlar ve ergenlik sonuna kadar devam etmekte. Bunun yanı sıra beyin işlevlerinin gelişimi ve değişimi hayatın sonuna kadar sürmektedir. Beyin gelişiminde temel olarak sinaptogenezis (sinaptik bağlantıların gerçekleşmesi), iletim hızını belirleyen myelinizasyon ve davranışların düzenlenmesi ve deneyimlerden öğrenmemizi sağlayan beyin biyokimyası rol oynamaktadır. Yani beyin hücreleri arasındaki iletilerin sayısı yaşamda geçirilen süre ve deneyimlere bağlı olarak artmaktadır (39, 40). Buna bağlı olarak 3 yaşındaki bir çocuğun beynindeki sinaptik bağlantılar yetişkin beynine oranla iki kat daha fazladır (41). Zamanla kurulan sinaptik bağlantıların kullanılmayanları budanarak azalmasıyla beyin daha işlevsel hale gelmektedir.

Düşünme ile yakın anlamlara sahip olan "biliş"; bireylerin dünyayı öğrenip anlamalarını sağlayan zihinsel aktivite olarak tanımlanır (42, 43). Bilişsel gelişim; bireyin çevre ile etkileşimine yardımcı olan aynı zamanda, edinilen bilginin kullanılmasını sağlayarak dünyanın algılanmasına, bilgilerin depolanıp, yorumlanıp, yeni kullanımlara uyarlandıktan sonra tekrar değerlendirilip kullanılmasını içeren

süreçtir (44). Piaget bilişsel gelişimi “Beyin ile sinir sisteminin olgunlaşıp bireyin bulunduğu çevreye uyum sağlamasına katkıda bulunan tecrübelerin bir araya gelmesi” olarak tanımlamıştır (15).

Bebek dünyaya geldiği ilk gün itibariyle etrafını keşfetmeye başlar. Bu süreçte bebeğe en çok yardımcı olan temel araç duyu-motor yetenekleridir (45). İlk başta kendini diğer nesnelere farklı görmeyen bebek, refleksleri aracılığıyla kendi bedenini keşfeder. Ardından diğer nesnelere yönelir ve onları keşfetmeye çalışır (14).

Doğuşta, bebeğin davranışı refleksiftir. 2. aya doğru bebek, emme refleksini kullanarak dudakıyla temas eden nesnelere ilişki kurup doyum sağlamayan nesnelere hızlı bir şekilde öğrenerek etrafındaki objeleri ilkel olarak ayırt edebilmektedir (46). Görme ve dokunma eşgüdümü ilk olarak 4-8 ay arası görülmektedir. Çocuk görüş alanına giren nesnelere kavramak ister. İlk yılın sonuna doğru, çocuk nesne devamlılığının ve kendinden çok etrafındaki nesnelere ve olayların bilincinde olur. İki veya daha fazla bilindik şema yeni problemleri çözmek için koordine edilir (46). İlk başlarda deneme-yanılma yoluyla çözülen problemler iki yaşın sonuna doğru daha planlı bir şekilde zihinsel olarak çözülebilmeye başlar. Çocuklarda “düşünme”, nesne ve olayların zihinsel anlamda sembolize edilebilmesiyle başlar. Bu süreçle beraber, kavram ve dil gelişiminin temelleri atılmaya başlanmış olur (14). Düşünmenin başlamasıyla beraber çocuk duyu-motor zekadan uzaklaşıp, karşılaştığı yeni problemleri zihinsel faaliyetlerini kullanarak çözebilmeye başlar (46).

2-4 yaş arası çocukların, mevcut olmayan bir objeyi ya da kişiyi ifade eden bir kelime, sembol vs. kullanarak zihinsel olarak ifade edebilmeleri ile sembolik düşünme başlar. İşlem öncesi dönemin bu basamağında çocuğun dünyayı zihinsel anlamda ifade etmesine sembolik düşünme yeteneği yardımcı olur ve bu sayede çocuk sembolik oyunlar oynamaya başlar (15). Bunun yanı sıra bu dönemde çocuklar benmerkezci olup, isteklerini erteleyemezler. Bu durum ortalama 3 yaş sonrasında oyunlarında akran iletişimi arttıkça ve sosyalleştikçe azalmaktadır (47).

4-7 yaşın kapsadığı sezgisel dönemde ise çocuklar, mantığa uygun düşünmenin yerini sezgilerden yararlanılarak akıl yürütme ve problem çözme alır. Dilin hızlı bir şekilde gelişmesi, çocuğun deneyimlediği davranışları sembolleştirmesine yardımcı olmaktadır (14).

2-7 yaşın kapsadığı işlem öncesi dönemdeki çocukların kendine ait bir düşünce ve problem çözme biçimleri vardır. Bu düşünce biçimi; egosantrik düşünce, cansız objelere canlıymış gibi davranma ve canlı ile cansız varlıkları ayırt edememe, karşılaştığı olayları çok yönlü görmek yerine sadece bir yönüyle ilgilenme gibi çeşitli zihinsel modellerle kendini göstermektedir (48).

Dil Gelişimi

Dil ifade etmenin (ifade edici dil) yanı sıra anlamayı da (alıcı dil) içeren bir sistemdir. Alıcı dil; sözel uyarıların, işitsel–algısal süreçler ve duyu-sinir ağı aracılığı ile anlaşılması ve bununla birlikte çocuğun çevresindeki kişilerin konuşmalarını anlama becerisidir. İfade edici dil ise; duyu-sinir ve motor-sinir işlevlerin zihinde oluşan kavramların bir ses vasıtasıyla dile getirilmesiyle beraber çocuğun kendini ifade edebilme becerisidir (49). Bununla birlikte konuşma dilinin gelişimini Bleile dört bölüm olarak incelemiştir. Bunlar;

1. Söz öncesi iletişim (0-12 ay)
2. Sözcük öğrenme (12-24 ay)
3. Kural öğrenme (24 ay-5 yaş)
4. Ses bilgisel farkındalık ve okur-yazarlık (5 yaş- ergenlik) (50,51).

Bebek anne karnındayken çevreden gelen sesleri duymaktadır. Bu nedenle doğduktan sonra duyduğu seslere karşı yabancılik çekmemekte ve dil ile ilgili bir takım ön bilgilere sahip olarak dünyaya gelmektedir (52).

Bebeklerin ilk çıkardıkları seslere refleksif sesler adı verilir. Bunlar arasında acı, rahatsızlığını belirten sesler (ağlama, öfke) ve beslenme sırasında çıkartılan yaşamsal sesler (geğirmek, öksürmek) bulunmaktadır (53).

Bununla birlikte yaşamın ilk yılının büyük bir bölümü çevreden birtakım uyarılara maruz kalıp bunlara karşı bazı sesler üretme ile geçer. Bu durum ses

birimsel gelişim olarak tanımlanmaktadır. Bu evrede yaşanan gelişmeler kelimelerin ve temel dil becerilerinin alt yapısını oluşturmaktadır. Çocukların bu evrede doğuştan getirdiği ve sonradan edindiği ses birim becerileri, kelimeleri ayırt etmede ve yeni kelime üretmede yarar sağlamaktadır (54).

4-6 ay civarında sesli ve sessiz harfler içeren tek heceler üreten bebeğin çıkarabildiği ses sayısının artmasıyla birlikte artık ses mekanizması üzerindeki kontrolü de artmaya başlamıştır (30). 7-8 aylarda çocuğun benzer hece kalıplarını sıralayıp hece tekrarları (mamama, dadada) yapmaya başladığı görülür (23). 9. aydan sonrasında bebek mırıldanıp yetişkin konuşmasına benzer ifadeler çıkarır. Bu ifadeler akıcılığı olan, cümle ve ya soruya benzeyip, anlamsız ve cümle benzeri mırıltılar şeklinde olup “jargon” olarak da adlandırılırlar (49).

Çocuğun ilk kelimeleri yaklaşık olarak 12. ayda kullanmaya başlamasıyla birlikte, 2 yaş civarında çocuğun sözcük hazinesi 200’e yaklaşmaktadır. İlk olarak isimleri kullanan çocuk sonrasında fiilleri, sıfat ve zarfların da kullanımına ağırlık vererek devam eder. Bütün çocukların dil gelişimi; fonoloji, sentaks ve semantik sıralamasıyla aynı seyretmektedir. Yani çocukların dili öğrenme sıralaması hep aynıdır (55, 56).

İki kelimenin yan yana kullanılmaya başlandığı 1.5-2 yaş arasında ilk basit cümleler kurulmaya başlar (57). Çocuğun cümle içinde kullandığı kelime sayısı arttıkça temel dil yapısını da öğrenmeye başlar. Bununla birlikte sıfat, zamir, zarf, olumsuz ekler, soru yapılarını ve çekim eklerini de kullanmaya başlar (49).

Çocukların cümleleri gittikçe karmaşıklaşır “ve, veya, fakat” gibi bağlaçları kullanmaya başlarlar. 3 yaşlarında koşul cümleleri kurarlar. 4 yaşına geldiklerinde arasında “neden-sonuç, zaman, şart, yer ilişkileri” bulunan ifadeleri tek cümleye sığdırarak anlatabilirler (15). 4-5 yaşlarda artık çocuk dili rahat ve doğru bir şekilde kullanır. Sözcük sayısı artmaya başlar ve daha karmaşık cümle yapısı kullanmaya başlar. 5-6 yaşındaki çocuk dili yetişkine benzer bir şekilde kullanabilmeye başlar.

Çekim kuralları ile kişi zamirlerinin çekiminin doğru kullanılmaya başlanmasıyla birlikte artık olayları doğru sıralamaya göre anlatabilir (49).

Sosyal Duygusal Gelişim

Sosyal gelişim, yaş ve gelişimine paralel olarak çocuğun sorumluluklarını önemseyip yerine getirmesi, yaşlılarıyla ve etrafındaki diğer insanlarla gerekli ilişkiyi kurup, yaşadığı aileye ve topluma ait kurallara uygun davranması olarak tanımlanabilir (39). Duygusal gelişimin temelini oluşmasında genetik özelliklerin yanı sıra olgunlaşma ve öğrenme de etkili olmaktadır. Öğrenmenin gerçekleşmesi için sosyal etkileşim gereklidir. Sosyal gelişimin temelini oluşmasında duygusal gelişim etkili olurken birbiriyle ilişkili bu iki gelişim alanının aynı zamanda birbirini beslediği de görülmektedir (58). Sonuç olarak sosyal ve duygusal anlamda yeterlilik hayat boyu gelişimini sürdürmektedir (59).

Bebeğin doğumundan sonraki ilk yıllarda, ailenin çocuğu ile kurduğu ilişkinin, iletişimin niteliği ve çocuğun tecrübe edinmesi için fırsatların sunulması, çocuğun özgüvenli, etrafıyla sağlıklı bağ kurabilen toplum içinde yarar sağlayan, üretken bir birey olmasında etkili olmaktadır (60).

Bebeklerin annelerine gösterdikleri bağlılık, hayatın başlangıcında gözlemlenen ilk sosyal davranıştır. Yeni doğanın anneye bağlılığı; sürekli ona yakın olma isteği, sarılması ve sürekli anneyi izlemesi açıkça görülebilir. Bebeğin anneye dokunmasının onda yarattığı rahatlık hissi bebeğin anneye olan bağlılığının nedenini açıklamaktadır. Fakat bebek büyüyüp hareket kabiliyeti arttıkça anneye olan bağlılığı zamanla azalır ve çevresini keşfetmek için anneden kopmaya başlar (23).

Bebekler 4-6 ay arası dönemde tanımadığı insanlara yakın davransa da zaman zaman annesi yanında yokken kaygılanabilirler. Odada bulunan yetişkinin yaptıklarını ilgi ve dikkatle izlerler. Bununla birlikte 8-9 aylarda ailesini artık tamamen tanımıştır ve yabancılarla tanıdığı insanlar arasında belirgin olarak ayırım yapabilirler. Tanımadığı insanlarla karşılaştığında yüz ifadelerini değiştirirler ya da çığlık atarak ağlamak gibi aşırı tepki de gösterebilirler (39).

9-10 ay sonrasında insanlara ait sesleri, mimikleri ve davranışlarını taklit etme, yetişkinle karşılıklı oyuncaklarla oynama, elinden oyuncuğı alındığında hoşnut olmama, sinirlenme hatta ağlama görülür (30). Bununla birlikte günlük alışkanlıklar, kendini güvende hissetmesine, değişiklikler ise huzursuz hissetmesine neden olur.

11. Ayla birlikte seçtiği herhangi bir nesne ile rahatladığını fark eden bebeğin rahatlama ihtiyacı hissettiğinde bu nesneye başvurduğu gözlemlenir (23).

Yürümeye başlayan çocuk hareket kabiliyetinin artmasıyla birlikte ebeveynlerinden tam anlamıyla olmasa da uzaklaşmayı ve bu esnada diğer bireylerle iletişim kurmayı deneyimlemeye başlar. Çevreyi tanımak için ilk başlarda çok kısa mesafede kısa sürelerle anneden uzaklaşırlar. Bu uzaklaşma sırasında çevresinde kendisi için tehlike olarak algıladığı bir durum olursa hemen kendisini güvende hissettiği annesine geri döner. Her şeyi kendisi yapmak isteyen çocuk bu dönemde anne-babanın engellemeleri ile karşılaştığında çocukla ebeveynleri arasında "inatlaşma" görülür (15, 39).

Tuvalet alışkanlığının kazanıldığı 18 ay-3 yaş aralığında, tutma bırakma gibi zıt iki eylem arasında seçim yapabilme söz konusudur. Bu dönemin en önemli kazanımı "irade gösterme"dir (61).

İki yaş dolaylarında gelişmeye başlayan duyu düzenleme becerileri yaşam boyu artarak devam eder. Çocuk okul öncesi döneme geldiğinde duygularını yönetmeye ve kontrolünü sağlamaya başlarlar (62).

Çocuğun 3 yaş itibarıyla grup etkinliklerine katılma sıklığı ve süresi artmaya başlamaktadır. Fakat hala grup etkinliklerinde paylaşım ile ilgili sorun yaşamaktadır. İsteklerinin hemen olmasını ister ve ertelenmesine tahammül edemez. 3 yaş sonuna doğru çocuklar arkadaş edinmeyi önemser. Paralel oyun denemeleri yapar. 4 yaşta çocuk yetişkinler yerine akranlarıyla daha çok ilgilenir. Bununla birlikte paylaşım başlar. Oyun grupları az kişilerden oluşur. Empati yapmaya başlarlar. 5-6 yaş arasında çocuklar daha çok üyeli gruplarla birlikte oyun oynayabilseler de çoğunlukla üç kişilik oyunlar oynarlar. Bu yaşla birlikte, iş birliği yapma, dostluk kurma gibi olumlu davranışlarla birlikte rekabet etme, ağız dalaşı ve kavga etme gibi davranışlar da gözlemlenmektedir. 6 yaşındaki çocuk; başkalarının haklarının farkına varıp saygı duyar ve insanların duygularını anlayıp paylaşmada daha başarılıdır (63).

Öz Bakım Becerileri Gelişimi

Çocuğun kendi temizliğini yapıp, bakımında sorumluluk ve rol alabilmesi için gerekli becerilere öz bakım becerileri denir (64). Günlük yaşam becerileri olarak da adlandırılan öz bakım becerileri çocuğun evde, okulda, sokakta ve farklı ortamlarda bağımsız şekilde yaşamını sürdürmesini ve kişisel bakımını sağlayarak korumasını içeren becerilerdir. Yemek yemek, üstünü giyinmek, tuvalet ihtiyacını gidermek, ellerini yıkamak vb. gibi davranışlar bu beceriler arasında yer almaktadır (65, 66).

Kazanılması beklenen temel alışkanlıklar, zaman içerisinde çocuğun yönlendirilmesiyle ve aynı alışkanlığı tekrar etmesi sağlanarak öğrenilmiş davranışlar halini alır (67). Kazanılan bu temel alışkanlıklar; bireyin toplum tarafından kabul görmesinde önemli rol oynamaktadır (68). Bu becerilerin kazanılma sürecinde çocuk ile yakın ilişkisi bulunan ve bakımından sorumlu olan yetişkinlerin tutum ve davranışları da öz bakım becerilerine etki ettiği gibi doğru tutumlarla kazandırılan beceriler daha kalıcı ve diğer gelişim alanlarındaki etkisi de olumlu olacaktır (64). Öz bakım becerileri çocukların görevleri planlamalarında, sıralamalarında, materyalleri düzenlemelerinde, günlük görevleri yerine getirmelerinde ve kendi fiziksel kontrollerinde önemli bir yere sahiptir (69).

2 yaşa kadar çocukların olgunluk seviyelerinin yeterli olmaması sebebiyle öz bakım becerileri ile ilgili yetişkinlerin desteğine gereksinim duyarlar. Üç yaştan itibaren yetişkinlerin, desteği kademeli olarak azaltıp çocuğun kendi bakımını gerçekleştirebilecek becerilerini kullanması beklenir (70). Bunun yanı sıra çocukların öz bakım becerilerini kazanmaları ve geliştirebilmeleri için; el-parmak kuvveti, el kontrolü, nesnelere manipülasyonu, anlatım, planlama-sıralama ve alıcı dil becerilerinin önemi göz ardı edilmemelidir (71).

Çorap ve şapka çıkarma, ayakkabı bağcıkları çözüldüğünde ayakkabısını çıkarma, bardağı tutarak içme, çatal kullanma ve bunun yanı sıra tuvalet ihtiyacının geldiğini belirten tepkilerde bulunma; 19-24 aylarda çocuklardan beklenen becerilerdir. Çocuktan çocuğa değişiklik göstermekle beraber 25-30 ay arasında; suyu dökmeden içme, peçete ile ağzını silme, büyük ya da küçük tuvaletini haber

verme ve kaşık kullanma görülür (64). 3 yaş civarı ise tuvalet gereksinimini kendi başına karşılayabilir (15).

4-5 yaşlarda ise el-yüz yıkama, giysisindeki iri düğmeleri çözme-ilikleme, dış fırçalama ve yardımsız giyinme görülebilir (72). 5 yaş sonrasında çocuk, yetişkin rehberliğinde kendi vücudunu yıkayabilmelidir. Bunun yanı sıra günlük işlerde sorumluluk alma ve yerine getirme, tehlike yaratacak durumlardan kaçınma becerileri de gelişir (64).

Bahsedilen bütün bu becerilerin her çocuk için farklı gelişeceği ve kazanılacağı unutulmamalıdır. Ailelerin bu aşamada bebeklerini ve çocuklarını iyi tanımaları ve onların kendi hızlarında gelişim gösterdiklerini göz ardı etmemeleri gerekmektedir (66).

2.2. 0-6 Yaş Arası Çocukların Gelişimlerini Etkileyen Faktörler

İnsan gelişimi doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası birçok faktörden etkilenebilmektedir. Bu faktörler bireysel, çevresel ve ailesel olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır.

2.2.1. Bireysel Etmenler

İnsan gelişimini yaşamın başladığı andan başlayarak etkileyen birçok etmen vardır. Bu etmenlerden, kalıtım ve hormonlar hem türe özgü hem de bireye özgü biyolojik faktörler kapsamındadır.

Bireye anne ve babasından genleri aracılığıyla geçen özelliklerin tamamına kalıtım denir. Babanın spermi ile annenin yumurtasının dölyatağında birleşmesi ile ilk hücre oluşur. Bu birleşme sırasında sperm ve yumurtada 23'er kromozom bulunur. Anne ve babadan çocuğa geçecek özellikleri içeren 20.000 genin farklı kombinasyonlarıyla diziliminden bir adet kromozom oluşmaktadır (1,14). Bununla birlikte genler cinsiyet, ten, saç ve göz rengi, beden biçimi ve yapısı gibi çok çeşitli bireysel özellikleri belirler (22).

Gelişimde kalıtımın etkisini açıklarken "genotip" ve "fenotip" kavramları ile karşılaşmaktayız. Genotip; canlının kalıtımsal olarak önceki kuşaklardan edindiği

özellikleridir. Fenotip ise, canlının genetik özelliklerinin dışardan gözlenebilenleridir yani genetik yapının çevresel faktörlerle etkileşerek oluşturduğu özellikler bütünüdür (20). Bununla birlikte kromozom kusurları ciddi gelişimsel problemlerin en temel nedenidir. Down sendromu, Turner Sendromu, Klinefelter Sendromu, Fragile X Sendromu, Trizomi 18 ve Trizomi 13 gibi kromozom anormallikleri de kromozomların çocuğa geçerken bozulması sonucu oluşmaktadır (30).

İnsan gelişimi üzerinde önemli etkiye sahip bireye özgü faktörlerden biride hormonlardır. Hormon, iç salgı bezleri tarafından kana boşaltılan kimyasal maddelere verilen addır. Kan aracılığıyla iç organlara, vücuttaki diğer salgı bezlerine ve merkezi sinir sisteminin belli bölgelerine giden hormonlar, türüne ve gittiği yere göre vücutta farklı tepkilere yol açarlar (73). Gelişim üzerinde önemli etkiye sahip olan başlıca hormonları salgılayan iç salgı bezleri, hipofiz, tiroid ve böbrek üstü bezleridir (22).

2.2.2. Ailesel Etmenler

Çocuk dünyaya geldiğinde ilk yaşadığı çevrenin ailesi olması nedeniyle sağlıklı ilişkilerin kurulduğu, çocuğun varlığından hoşnut olan bir aileye sahip olması çocuğun kendini güvende hissetmesinde temel rol oynamaktadır. Ayrıca ebeveynlerin davranış ve tutumları; çocuğun kişiliğini önemli ölçüde etkilemektedir (1,14).

Çocukların sağlıklı gelişiminin sağlanmasında anne ve baba ile ayrı ayrı kurdukları ilişkilerinin de önemi büyüktür (2). Doğumdan sonraki ilk iki yıl içerisinde bebeğin anne ile olan duygusal ilişkisi gelişim açısından çok önemlidir. Bu nedenle ilk 18 ay annenin çocuğa yaklaşımı, çocuğu yetiştirme tutumu ve kurduğu duygusal bağ çocuğun kendine güvenen ya da tam tersi davranış sergileyen bir birey olmasına neden olur (3). Bununla birlikte yapılan birçok araştırmada annenin çocukluğunda kendi ebeveynleriyle olan ilişkisini nasıl tanımladığı ile çocuğunun şu anda ona bağlanma şekli arasında güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (74,75).

Baba ve çocukların birlikte vakit geçirip oyun oynamaları, iletişim kurmaları, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarıyla ilgilenmelerinin çocuk üzerindeki katkısı yadsınamaz.

Buna ek olarak babanın anne ile olan ilişkisi, eve maddi katkısı çocuğu dolaylı olarak etkilemektedir (2).

Anne ve babaların çocuklarını büyütürken sergiledikleri tutum ve davranışlar çocukların gelişimlerini etkilemektedir. “Baskıcı-Otoriter” tutumla yetişen çocukların; sakin, uyumlu, kibar, dürüst ve dikkatli bir çocuk olarak görünmesinin yanı sıra çekigen, hassas, başkaları tarafından kontrol edilebilen, özgüveni eksik bir kişilik yapısı gösterebilirler (20). “İlgisiz ve Kayıtsız” tutum ise ebeveynlerin, çocuğu kendi haline bırakması, umursamaması diğere bir ifadeyle duygusal olarak kötüye kullanması anlamına geliyor. Bu konuyla ilgili yapılmış araştırma sonuçları; bu tutumla büyütülen çocukların saldırganlık eğilimleri güçlendiğini göstermektedir (3). “Demokratik “ tutum çocuk gelişimi açısından en önemli ve en etkili olan tutumdur. Bu tutumda kurallar vardır. Kurallar önceden tüm ailenin katılımıyla konulduğu için çocuklarda sorumluluk duygusu gelişmekte, duygu ve davranışlar denetlenebilmekte, tüm gelişim alanları da bu yönde desteklenmektedir (76).

2.2.3. Çevresel Etmenler

Çevre, döllenmeden itibaren gelişim evrelerinin tamamını etkileyen dış uyarıcıların tamamıdır. Bireylerin genetikleriyle getirdikleri gizil güçler çevresel faktörlerden etkilenme sonucu azalabilir ya da tam tersi gelişebilir (1). Yani, çocuğun yaşadığı ailenin sosyo-ekonomik yapısı, kültür düzeyi, beslenme yapısı, bölgenin iklim yapısı, teknolojik aletler, çocuğun öğretmenleri, arkadaşları yani çocuğun etkileşimde bulunduğu çevrenin tamamı gelişimi hızlandırabildiği gibi sınırlandırabilir de (14).

Doğum öncesi bebeğin gelişimini etkileyen çevresel etmenler ise; annenin beslenme alışkanlığı, kullandığı ilaçlar, hamilelik sırasında geçirilen kaza ve travmalar, zararlı alışkanlıklar (alkol, sigara vb.) ve ruhsal durumu olarak belirtilmiştir (14). Bebek doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu çevrenin koşullarından etkilenecek gelişir. Bebeklik döneminde sunulan bakım ve aile içi ilişkilerin niteliği, uygun çevre koşullarının sağlanması, uyarıcı zenginliği tüm gelişim alanlarını etkilemektedir (20). Bununla birlikte ailenin çocuğa farklı uyarılar

verebilmesi sosyo-ekonomik düzeyi ile alakalı olduğu düşünülmektedir. Sosyo-ekonomik seviyesi yüksek olan bir aile çocuğuna zengin uyaran sağlayabildiği gibi çocuk gelişimi konusunda yeterince bilgi sahibi olmayan aynı tip aileler sosyo-ekonomik olanaklarını çocuğun gelişimine destek olmak için kullanamayabilir (14).

Dinamik bir süreç olan büyüme ve gelişme sırasında organizmanın çevresel etmenlerden etkilenmeye duyarlı olduğu belli “kritik gelişme dönemleri” vardır. Bu kritik dönemlerde çocukların toksik maddelere; üretim, taşınma, depolanma, kullanım, atık aşamalarında; anne karnında, hava, su ve besinler veya doğrudan temas yoluyla maruz kalması sonucu moleküler, hücresel, organ sistemi ve organizma düzeyindeki gelişimsel süreçleri etkilenir (77).

2.3. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları

Çocuk istismarının tarihi en az insanlık tarihi kadar eskidir. En yaygın tanımıyla “çocuk istismarı ve ihmali”, 18 yaşından küçük olan çocuğun bakımından sorumlu birey veya kurumların, çocuğun gelişimine zarar verecek şekilde fiziksel, cinsel ve duygusal olarak yaklaşımında bulunmasıdır (16).

İngilizcede “*child abuse and neglect*”, “*childhood trauma experiences*”, “*child maltreatment*” gibi kavramlarla karşımıza çıkan çocuğa yönelik örseleyici davranışlar, Türkçe’de de farklı sözcüklerle ifade edilmesinin yanı sıra “çocuk istismarı ve ihmali” en sık kullanılan sözcüklerdir (78).

Dünya Sağlık Örgütü’nün çocuk istismarı ve ihmali tanımı ise; “Çocuğa akrabalık, sorumluluk, güç ya da güven ilişkisi kapsamında; çocuğun yaşamının, sağlığının, büyüme ve gelişmesinin olumsuz olarak etkilenmesine gerçekten ya da potansiyel olarak neden olabilecek, her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muamelede bulunulması; cinsel istismar, ihmal/ihmalkar tutum, ticari ya da diğer sömürüleri içeren her türlü tutum ve davranışlar”dır (79).

Dünya Sağlık Örgütü’nün elde ettiği verilere bakıldığında dünyada 1-14 yaş arasındaki 40 milyon çocuk istismar ve ihmale maruz kalmaktadır. Amerika’da 0-17 yaş arasındaki her 1000 çocuktan 10’unun örselendiği bildirilmektedir (80).

UNICEF tarafından 2010 yılında ülkemizde yürütülen çocuk istismarı ve aile içi şiddet konulu araştırmanın sonucunda 7-18 yaş arası çocukların, duygusal istismara %51, fiziksel istismara %43, cinsel istismara %3 oranında maruz kaldıkları görülmüştür (81).

Türkiye’de 8 ili kapsayan, 4-12 yaş arası toplam 16100 çocuğun örneklemini oluşturduğu çalışmada %34,6 kız ; % 32,5 erkek çocuğun fiziksel istismara maruz kaldığı görülmüştür. İstismarı uygulayanlara bakıldığında ise % 77’si aile üyelerinden, % 11’i akrabalarından, % 2’ si çocuğun iletişime geçtiği diğer bireylerden (öğretmen, bakıcı vb.) oluşmaktadır (82).

2.3.1. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Türleri

Çocuk istismarı kapsamına giren tüm eylemlerin ortak bir noktası vardır; o da çocuğa verilen zarardır. Bu zarar, insan davranış ve fiillerinden kaynaklanır. Bu ortak nokta temelinde, çocuk istismarı gruplara ayrılıp incelenebilir (83). Bu bağlamda çocuğun örselenmesi; çocuğun maruz kaldığı eylemin türü, bu eylemin nedenleri ve çocuğu etkileyiş boyutları açısından incelenmektedir (84).

Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını 4 farklı gruba ayırmıştır (80):

1. Fiziksel İstismar
2. Cinsel İstismar
3. Duygusal İstismar
4. İhmal

Fiziksel Örselenme

Çocuğun sağlığını, yaşamını, gelişimini etkileyecek ya da onuruna zarar verecek şekilde kasti olarak fiziksel güç kullanılmasına, fiziksel istismar denir. Fiziksel istismarın en yaygın tanımı “çocuğun kaza dışı yaralanması”dır. Buna örnek olarak vurma, dövme, tekmeleme, sarsma, ısırma, yakma, haşlama, zehirlenme ya da boğmaya çalışma verilebilir. Fiziksel istismar ile duygusal istismar en sık görülen istismar türleridir. Bununla birlikte çocuğun evde yaşadığı şiddetin çoğu cezalandırma amaçlıdır (79, 85, 86).

Fiziksel örselenmenin sonucunda; beyin kanaması, havale, kırıklar, sakatlıklar, iç kanama ve çok ağır vakaların sonucunda ölüm bile görülebilmektedir. Fiziksel istismara maruz kalan bireyler sonraki yaşamlarında; depresyon, sosyal olarak uyum sağlayamama, kendini ifade etmede sorun yaşama, kaygı bozuklukları ve karşı olma bozuklukları gibi bazı sorunlar görülebilmektedir (87).

Fiziksel istismarın insan üzerindeki etkileri pek çok çalışmada yer almaktadır. Çocuğun örselenmesi sonucu duygusal ve fiziksel gelişimi, sosyal gelişimi, akademik durumu ve beraberinde tüm gelişim süreçleri olumsuz olarak etkilenmektedir. Fiziksel istismar çocuğun benlik algısını ve çevresindeki insanlarla ilgili algı ve davranışlarını etkilemektedir. Bu etkiler sonucunda örselenmiş çocuk yetişkinlik döneminde insanlarla iletişim ve duygusal ilişkiler kurmada zorlanmaktadır. Bununla birlikte çocukluğunda istismara uğramış bireyin yetişkinlikte anksiyetesinin arttığı ve dürtü kontrolünün azaldığı görülmektedir (84, 88).

Çocukluk çağında fiziksel olarak örselenmiş bireyler ebeveyn olduklarında kendi çocuklarını da örselemektedirler. Yapılan birçok araştırma fiziksel olarak örselenen çocukların ebeveynlerinin de çocukluklarında istismar yaşantısı olduğunu göstermiştir (89, 90, 91).

Cinsel Örselenme

Cinsel istismar, çocuğun tamamen anlaması ve onay vermesi mümkün olmayan, gelişimsel olarak hazır olmadığı eylemlerin içinde yer almasıdır (79). Bir diğer cinsel istismar tanımı da; 18 yaşın altındaki bir çocuğun, cinsel açıdan olgunlaşmış bir bireyin cinsel olarak hazzını sağlayacak bir duruma dahil edilmesi veya çocuğun içinde bulunduğu cinsel duruma engel olunmamasıdır (92).

Bu konuyla ilgili yapılan tüm tanımlardan yola çıkıldığında; cinsel istismarı uygulayanın, çocuktan yaşça büyük bir erişkin veya çocuktan yaklaşık 4-6 yaş küçük olan bir çocuk olduğu görülmektedir. Genelde istismar mağduru çocuk yaşı çok küçük olması nedeniyle maruz kaldığı davranışı anlamlandıramaz veya farklı şekillerde sindirildiği için yapılanlara katlanmak zorunda kalır (82).

Çocukluk çağı cinsel istismarı, yapısı itibariyle saptanması en güç çocuk istismarı türlerinden biridir. Çocuk, cinsel istismar konusunda bilgi vermedikçe ortaya çıkması zor olmaktadır. Bunun yanı sıra ortaya çıkardığı suçluluk, utanç gibi tepkiler sebebiyle çoğunlukla gizlenmekte ve bu sebeple gerçeği yansıtan istatistiksel verilere genelde ulaşılamamaktadır (93).

Yapılan bir çalışmada, cinsel istismar uygulayıcılarının %60 ile %95' inin geçmiş hayatında cinsel istismar yaşantısı olduğu görülmüştür. Ergenlik dönemi öncesinde kızların %25'i erkeklerin ise % 15'inin cinsel olarak istismar edildikleri bulunmuştur. Bununla birlikte cinsel istismarı uygulayanların genelde ailedeki bireyler ya da ailenin yakın çevresindeki kişiler olduğu bildirilmektedir (94).

İstismarcıların yaklaşık %90'ını erkekler oluşturmaktadır. Ayrıca ailede ekonomik sorun, aile çatışmalarının sık yaşanması, tek ebeveynle yaşama, annenin gece çalışmak zorunda olması, üvey baba, ailede alkol-uyuşturucu sorunları gibi durumların var olması cinsel istismar riskini arttırmaktadır (95).

Çocukluk döneminde maruz kalınan cinsel istismar ve diğer istismar çeşitleri sonucunda çocuklar ruhsal yönden ve yaşam kaliteleri açısından zarar görmektedirler. Yapılan bir araştırmada, cinsel istismar yaşantısı sonrasında değerlendirme yapılan çocukların büyük kısmında psikiyatrik bozukluk saptanmıştır (96, 97).

Cinsel istismar birey açısından kabullenilmeyen, bastırılan ve hatırlanamak için aşırı çaba sarf edilen bir istismar türüdür. Yetişkinlik dönemine gelindiğinde ise kişide ruhsal, sosyal ve bedensel yaşamı olumsuz biçimde etkileyerek karmaşık duygusal, sosyal ve davranışsal problemlere kaynaklık etmektedir (98). Ayrıca bireylerde düşük benlik algısı, depresyon, anksiyete, güvensizlik, zarar verme isteği, ilişki problemleri, madde bağımlılığı, uyku problemleri, yalnızlık ve utanç hissi, hatta intihar girişimleri semptomlarını ortaya çıkartmaktadır (99).

Duygusal Örselenme

Duygusal istismar, en sık rastlanan fakat fark edilmesi en zor olan bununla birlikte en az fiziksel/cinsel istismar kadar yıpratıcı olabilen bir istismar türüdür (100).

Duygusal istismar, çocuğa ailesi ya da bakım veren kişi tarafından uygun destekleyici bir ortam sağlamak yerine; çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal, ahlaki ve sosyal gelişimini bozma olasılığı yüksek olan tutum ve davranışlara maruz kalmasıdır. Bunlar arasında kısıtlayıcı, tehdit edici, korkutucu, ayırım yapıcı, alay edici, reddedici ve düşmanca tutum ve davranışlar sayılabilir (79) .

Duygusal örselenme riski; düşük sosyo-ekonomik seviye, işsizlik, zor şartlarda yaşam sürdürme gibi durumlarda artmaktadır. Bu durumdaki çocukların ebeveynlerinin genelde gergin, çabuk sinirlenebilen ve tehdidkar tutum sergiledikleri gözlenmektedir. Bunun yanı sıra bu ebeveynlerin çocukluk yaşantılarında örselendikleri ortak bir bulgudur. (85).

Duygusal olarak örselenen çocuğun gelişimi zarar gördüğü gibi bu durumun yetişkin hayatta da sürdüğünü destekleyen bulgular giderek artmaktadır. Duygusal olarak örselenen çocuklarda içe kapanma, utangaçlık, uyumlu tutum ve bunun yanı sıra tırnak yeme, atına kaçırma, saçlarını koparma, uyku düzeninin bozulması, sürekli bir mutsuzluk hali çoğunlukla görülen belirtilerdir (88).

İhmal

Çocuk ihmali aslında pasif çocuk istismarı olarak da değerlendirilmektedir. Anne, baba ya da çocuğun bakımından sorumlu bireylerin çocuğun normal gelişmesi, iyi durumda olması için gereksinim duyduğu temel ihtiyaçlarını içeren; çocuğun bakımı, korunması, beslenmesi, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarının görmezden gelinerek ihmal edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır (95). Ayrıca, istismar gibi ihmalinde; fiziksel, cinsel ve duygusal alanda görülebilmesi mümkün. Fiziksel ihmal en çok farkedilen ihmal çeşidi olmasının yanı sıra çocuğun bakımından sorumlu bireylerin çocuğun sağlık durumu ile ilgili gerekenleri yapmamasıdır (101). Duygusal yönden ihmal ise, çocuğun ihtiyacı olan sevgi, ilgi ve yakınlığın gösterilmemesi

durumudur (102). Cinsel ihmal ise, çocukların cinsel açıdan suistimal edilmesine engel olunmaması ve cinsel açıdan gelişmesine gerekli hassasiyetin gösterilmemesi olarak tanımlanmaktadır (103).

Gelişim geriliği olan, sosyal uyumda zorlanan ve eğitim ihtiyaçları karşılanmayan çocukların ihmal edildiği akla gelmelidir (104). Bunun yanı sıra yapılan bir çalışma sonucunda, saç yolma hastalığı veya obsesif-kompulsif bozukluğu bulunan bireylerin çocukluk yaşantılarında özellikle duygusal ihmale maruz kaldıkları bulunmuştur (105).

İhmal edilen çocukların ailelerinin mutlaka yoksul olması gerekmez, ekonomik açıdan iyi durumda olan ailelerde de çocuklar ihmale maruz kalabilir (79). Bununla birlikte, ihmal edilen çocuklarda sağlık sorunları yaşamın ileri dönemlerinde de ortaya çıkabilir. Fiziksel sağlıklarının yanı sıra psikososyal sorunlar da gelişebilir. Bu kapsamda pasif agresif davranış bozukluğu, öz saygı yitimi, özgüven eksikliği okul başarısında ve akademik başarıda düşüklük görülebilir. Çocuk suçluluğu üzerine yapılan birçok araştırmada, ebeveynleri tarafından ihmal edilmiş çocukların suça yönelme oranlarının yüksek olduğu bulunmuştur (106).

Bebeklik çağında örselenmeye maruz kalınması sonucu oluşan psiko-soyal travmanın, ilerleyen yıllarda stresle baş etme yeteneğini olumsuz açıdan etkilediği bilinmektedir. İhmal edilen çocuğa yeterli uyaran sunulmaması nedeniyle sinaptik bağlantıları azalmaktadır. Dolayısıyla gelişimi bazı ya da bütün alanlarda yaşitlarından geri seyretmektedir (107).

2.4. Aile Yaşam Kalitesi

2.4.1. Aile ve İşlevleri

Aile çocuğun içerisinde yer aldığı, ilk hayata dair bilgileri edindiği, sosyalleştiği, barındığı ve beslendiği kısacası kendine hayat bulduğu yerdir. Aile aynı zamanda çocuğun geleceğe hazırlandığı toplumun en küçük kurumudur (108). Kağıtçıbaşı (109)'na göre aile; sosyal ihtiyaçların giderildiği, sosyal yaşamın gerektirdiklerini çocuğa aktarıldığı ve çocuğun hayata hazırlandığı bir kurumdur.

0-6 yaşta ailenin önemi çok büyüktür. Çocuk birçok ihtiyacını, hatta ihtiyaçlarının neredeyse tamamını aile içinde gidermek zorundadır. Bu ihtiyaçları kısaca hatırlarsak; yeme, uyuma, temizlik, barınma gibi fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra, sevmeye, sevilme, güven ihtiyaçlarını da ailesinde tamamlar. Daha sonra paylaşma, sosyal olma gibi gereksinimlerini de ailesinin desteği ile gerçekleştirir (110).

Aile kurumunun günümüzde geleneksel toplumlarda önemsenmesinin yanı sıra modern toplumlarında bu kurumu önemseyen olduğu görülmektedir. Bununla birlikte günümüzde dünya nüfusunun tümüne yakın olan büyük bir kısmının (%95'i) aile birimlerinde yaşadığı bilinmektedir (111).

Alanda, aile ile ilgili yapılan tanımlara bakıldığında çoğunlukla, aile sosyal hayatın önemli "birimlerinden biri" olmasının yanı sıra, birimin özelliği ise sosyal bir grup (birlik, topluluk vs.) olarak ifade edilmiştir. Daha kapsamlı bir şekilde " Aile, aynı evi, gelirlerini paylaşan bununla birlikte evlilik ve kan bağıyla birbirine bağlı, çeşitli rollerle birbirlerini etkileyen bireylerin oluşturduğu, yasal, toplumsal ve ekonomik bir kurum" olarak tanımlanmaktadır (112). Bununla birlikte, insanların tutum ve davranışları; yaşadıkları coğrafya, miras aldıkları tarih ve kültür, içinde buldukları toplumun gelenek ve göreneklerine göre şekillenmektedir (15).

Toplumun sağlıklı ve güçlü olabilmesi için aileleri sağlıklı ve güçlü olması şarttır. Çünkü aile toplumun en önemli yapı taşıdır. Bunun yanı sıra aile, toplumsal hayatı düzenleyip, insan neslini sürdürme, ailedeki bireylerin psikolojik, sosyal ve finansal gereksinimlerini karşılama gibi işlevleri olan bir sistemdir (113).

Ozankaya (114)'ya göre: İnsanın cinsel ihtiyaçlarını düzenlemek, nesli devam ettirmek, çocukların bakımını sağlayarak toplumsal hayata uyum sağlamalarına yardımcı olmak, sevgiye ve güvene dayalı ilişki kurmak, çocuğun gelişimine uygun ortam sunmak ailenin en önemli işlevlerindedir.

Aile bireylerinin işlevlerini bütünlük ve işbirliği içerisinde yerine getiremediğinde sağlıklı işlev gösterdikleri görülmektedir. Aile bireylerinin tüm işlevlerini gerçekleştirebilmesinde bireylerin arasındaki iletişimin kalitesinin yanı sıra bireylerin dış dünya ile ilişkilerinin de etkisi vardır. Sağlıklı ailelerin özünde

bireylerin anlaşamaması, ego ideallerinin farklı olması, aralarında kaliteli iletişim ve etkileşim kuramayan eşlerin varlığı söz konusudur (115). Ailelerin sağlıksız işlev göstermesinin sonucunda ailedeki bireylerin birbirinden uzaklaşması, beklentilerin ve duygusal gereksinimlerin karşılanmamasıyla birlikte biriken doyumsuzluk bireylerde mutsuzluk yaratması sonrasında sorunlu davranışlar oluşturur (116).

Anne ve babanın, birbirlerine ve çocuklarına ihtiyaçları olan ilgiyi göstermeleri ve ailedeki bireylerin rolleri ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmek için çabalamaları, aile bağının sağlıklı bir şekilde oluşmasını sağlayacaktır (117). Bununla birlikte, çocuğun kendisi ve çevresiyle barışık bir birey olarak yetişmesi de ailenin gerçekleştirdiği bir olaydır. Duruma bu açıdan bakınca, topluma sağlıklı insan kazandıran “aile kurumu” oldukça önemli (110).

2.4.2. Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi, hayatı her açıdan değerlendirmeyi amaçlayan kapsamlı bir kavram olmasının yanı sıra neredeyse çoğu bilimsel alanın, her yaşam pratiğinin ve toplumun her faaliyetini ilgilendiren bir kavramdır (118). Bununla birlikte; yaşam kalitesi, bireyin sağlık durumunun yanı sıra, kişisel olarak iyi olmasını da kapsar. Mendola ve Pelligrini'ye göre yaşam kalitesi “bireyin algıladığı bedensel kapasite sınırları içinde başardığı tatmin edici sosyal durum”dur (119, 120). Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre yaşam kalitesi “bireylerin içinde yaşadıkları kültür ve değerler sistemindeki kendi yaşam algıları”dır (121).

Yaşam kalitesi, kişiden kişiye farklılık gösteren farklı değerleri ve hayatın birçok alanını içermesi ile birlikte kişinin hayatıyla ilgili beklentilerini deneyime dönüştürebilme durumudur. Kişinin yaşam çevresini algılama şekli hayattan beklentisini belirlemektedir. Bu beklentilerin karşılanabilme durumu ise kişinin hayata uyumunu kolaylaştırır veya zorlaştırabilir. Hayata uyumunu sağlayabilen kişiler, karşılaştıkları zor koşullarda da makul bir yaşam kalitesini devam ettirebilme olanağına sahiptir (11,122, 123).

Yaşam kalitesi değerlendirilirken nesnel ve öznel açıdan bakılmalıdır (124, 125). Nesnel anlamda benzer standartlara sahip iki farklı kişinin öznel olarak yaşam

kalitesi algısı farklı olabilir. Nesnel değerlendirmede; çocuğun veya ergenin yapabildikleri, hayat şartları, çevresinin ve okulunun işlevleri, sosyal ilişkileri dikkate alınır (126). Özne değerlendirmede ise çocuğun veya ergenin bedensel, ruhsal ve sosyal açıdan işlevselliği değerlendirilir (127,128).

2.4.3. Aile Yaşam Kalitesi

Aile yaşam kalitesinin düzeyini; aile yaşamının sağlıklı olması ve ailenin ihtiyacı olan hizmetlerden yararlanabilme durumu göstermektedir. Aile yaşam kalitesi ailedeki her üyeyi etkilemesinin yanı sıra toplumu da etkiler bununla beraber toplumdan da etkilenmektedir (129).

Sağlık, psikoloji ve toplum konularını kapsamasının yanı sıra son dönemlerde yetersizlik alanını da kapsayan aile yaşam kalitesi son dönemlerde önemsenen bir başlıktır (130). Ailedeki bireylerin gereksinimlerini karşılayabilmesi, ilgili alanları doğrultusunda etkinlikte bulunabilmeleri ve bireylerin bir arada yaşamaktan hoşnut olma durumları "aile yaşam kalitesi" olarak tanımlanmaktadır (131, 132).

Son zamanlarda aile yaşam kalitesini içeren çalışmaların, yetersizliği olan bireylere sahip aileler üzerinde yoğunlaştığı görölmektedir. Bu ailelerin yaşam kalitesi ekonomik olarak iyi durumda olma, sağlık, ailedeki bireylerin birbirine desteği, eğlenme ve dinlenme olanaklarının olması, yetersizliği olan aile üyesine verilen destek ölçütleri ile beraber değerlendirilir (133, 134). Yetersizliği olan üyeye sahip ailelerin yanı sıra yetersizliğe sahip üyesi bulunmayan ailelerin de yaşam kalitesi bu ölçütlerden bazılarına göre araştırılıp ailelerin yaşam kalitesi ile ilgili önemli bilgiler edinilebilmektedir (135).

Yapısal olarak yaşam kalitesinin anlamı her aileye göre değişiklik gösterebilirken, temel görünümü bütün aileler için aynıdır. Bu temel görünümler bazı araştırmacılar tarafından yetersizliği olan bireylerde düşünülerek beş gruba ayrılmıştır:

1. Aile etkileşimi
2. Ebeveynlik
3. Duygusal yeterlik

4. Fiziksel/materyal/finansal yeterlik ve
5. Yetersizliğe ilişkin destek (129, 131, 136, 137).

Toplumun ana birimi olan aile çeşitli gereksinimlerini karşılamak, problemlerini halletmek durumundadır. Bununla birlikte aile yeterli bir gelir sağlayamadığında ya da mevcut geliri gerektiği gibi kullanamadığında ailedeki bireyler fiziksel, sosyal, moral ve psikolojik ihtiyaçlarını sağlayacak bir yaşam düzeyini sürdürmekte zorlanırlar (112).

Bununla birlikte ortaya çıkan yoksulluğun çocuk üzerinde en büyük etkisi fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişim yetisini düşürmesi ve fiziksel sağlık sorunlarını arttırmasıdır (138). Çocuğun içinde bulunduğu yakın çevre içerik olarak ne kadar zenginse bilişsel becerilerde yetkinlik o oranda artmaktadır. Ayrıca ailenin sosyoekonomik düzeyi ve özellikle annenin eğitimi psiko-sosyal uyaran açısından belirleyici olmaktadır. Bununla birlikte bakım verenlerin sosyoekonomik düzeylerinin yanı sıra, sahip oldukları sosyal destek ağları, aile dinamikleri çocuğun bilişsel yeteneğinin gelişiminde önemli ölçüde belirleyicidir (39).

Gelir düzeyi yeterli olmayan ailelerde kaygı ve depresyon gibi psikolojik sorunlar yaşama riski ve öz kırım sıklığı daha yüksektir. Bunun en önemli nedenlerinden biri yoksulluğun etkisi ile yaşanan olumsuz deneyimlerin daha fazla görülmesi ve bu olumsuzluklarla baş edebilmek için yeterli kaynağın olmamasıdır (138). Ayrıca sosyoekonomik durum ile çocuk sağlığı arasındaki ilişkide en dikkat çeken noktalardan biri de çocuk ihmalidir. Yoksulluk ve ihmal arasında ki doğrusal ilişki özellikle gelişmekte olan ülkelerde yapılan çalışmalarda açıkça ortaya konmuştur (138).

2.5. Yapılan Araştırmalar

Bu bölümde 0-6 yaş arası çocuk gelişimi, çocukluk çağı örselenme yaşantısı ve aile yaşam kalitesi ile ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.5.1. Çocuk Gelişimi ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Yüksek Usta (139)'nın çocukların anne ve öğretmenleri ile ilişkilerinin davranış problemlerini etkileme düzeyini araştırdığı çalışmasında, çocukların içe yönelim ile dışa yönelim davranış problemlerinin artışı ile anne ve öğretmenleri arasındaki ilişkide çatışmanın arttığı bununla birlikte yakınlığında azaldığı görülmüştür. Annelerin çalışma durumları ve çocukları ile ilişkileri arasında farklılaşma görülemezken, çocuk anne ilişkisinin annenin öğrenim durumuna göre farklılaşmaktadır.

Stolt ve arkadaşlarının (140), ÇDDA (Çok Düşük Doğum Ağırlıklı) bebekler ve anneleri ile anne-çocuk etkileşimi ile dil gelişimi arasındaki ilişkiyi uzunlamasına prospektif değerlendirmeyi amaçladıkları çalışmalarında, 28 ÇDDA bebek ve 34 zamanlı doğan bebek değerlendirmeye alınmıştır. 6. 12. ve 24. aylarda bebekler değerlendirilmiş ve anne çocuk etkileşimi kalitesi de 6. ve 12. aylarda PC-ERA yöntemi ile değerlendirilmiştir. Sonuçta bu iki grup arasında anlamlı bir farklılık olmasa da ÇDDA bebekler ve zamanlı bebekler arasında yine de farklılık saptanmıştır. Biyolojik faktörlerin ÇDDA bebeklerinin dil gelişimini tam dönem çocuklara göre daha fazla etkileyebilir yorumu yapılmıştır.

Alisinanoğlu ve Ulutaş (141)'in çalışmasında, çocukların sürekli kaygı düzeyleri ile annelerinin sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuç olarak cinsiyet, çocuk sayısı, anne-baba eğitim durumu, sosyo-ekonomik seviye ile çocukların sürekli kaygı puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamazken annenin yaşı ile sürekli kaygı puanının arasında istatistiksel açıdan farklılık bulunmuştur. Bunun yanı sıra annelerin kaygı düzeyleri ve çocukların kaygı düzeyleri arasında farklılaşma görülmektedir.

Göker ve arkadaşlarının (142), "Okul öncesi yaş grubu çocuklarında dil gelişiminin annelerindeki depresyon ve anksiyete semptomları ile arasındaki ilişki"yi araştırdığı çalışmada veriler "DGTT II", "Beck Anksiyete Ölçeği" Ve "Beck Depresyon Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda; çocuğun dil gelişiminin annenin öğrenim durumundan etkilendiği, gecikmiş dil gelişimi ile annenin depresif semptomları arasında istatistiksel açıdan farklılık görülmüştür.

Anne davranışlarının çocukların bilişsel gelişimine etkilerini inceleyen Civelek (143); müdahaleci davranışların bilişsel gelişim üzerindeki etkileri doğrusal olmadığını; müdahaleci davranışların sıcaklıkla etkileşim ilişkisi olduğunu ifade etmiş. Sıcaklık yüksekken, yüksek müdahaleci davranışlar çocuğun kısıtlayıcı kontrol ve matematik becerilerini olumsuz etkilemektedir; ilgisizlik çocuğun alıcı dil ve kısıtlayıcı kontrol skorlarını olumsuz etkilemektedir; ilgisizliğin sıcaklıkla etkileşim ilişkisi vardır. Sıcaklık yüksekken, yüksek ilgisizlik çocuğun işleyen bellek skorlarını olumsuz etkilemektedir.

Yenidede (144)'nin "sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerinin 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları üzerindeki etkisi"ni araştırdığı tez çalışmasında toplamda 60-72 aylık 50 çocuk ve ailesine ulaşmıştır. Değerlendirme sonucunda bilişsel ve duygusal gelişim ile prososyal davranma düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış fakat prososyal davranma ile sosyal beceri düzeyi arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur.

Dervişoğlu (145), Gaziantep ilinde okul öncesi kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarının, sosyal becerilerini ve problem davranışlarını etkileyen faktörleri incelediği çalışmasını, bağımsız anaokuluna ve ilkokullar bünyesindeki anasınıfına devam eden toplam 200 çocuk üzerinde gerçekleştirmiştir. Verilerin toplanmasında "Aile Bilgi Formu", "Problem Davranış Ölçeği" ve "Sosyal Beceri Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; kızların problem davranış puanları erkeklerinkine göre daha yüksek bulunmasının yanı sıra sosyal beceri puanlarının erkeklerinkinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Kardeş sayısı artmasıyla sosyal beceri puanlarında düşme problem davranış puanlarında ise yükselme görülmüştür. Sosyal beceriler ile okul öncesi eğitim alma süresi ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Kendine ait odası olan, gelir düzeyi yüksek, ebeveynlerin öğrenim durumu yüksek, ebeveyn yaşı büyük olan çocukların diğer çocuklara göre daha yüksek sosyal beceri ve daha düşük problem davranış gösterdikleri bulunmuştur.

Seven (146), "Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişki"yi araştırdığı çalışmasının verilerini toplarken "Kişisel Bilgi Formu", "Cassidy Tamamlanmamış Oyuncak Bebek Ailesi

Hikâyeleri” ve “Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Temel Eğitim Öğretmen Formu”nu kullanmıştır. Sonuç olarak cinsiyet ve ebeveyn eğitim düzeyleri ile sosyal beceri seviyesi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamazken sosyo ekonomik duruma göre sosyal becerilerin farklılaştığı görülmüştür. Bununla beraber bağlanma ve cinsiyet arasında farklılaşma bulunamazken, ebeveyn eğitim durumu ve sosyo ekonomik düzeye göre farklılaştığı bulunmuştur. Diğer taraftan, bağlanma güvenliği, sosyal beceriler ile sosyal becerilerin; işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol alt boyutlarının arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur.

Sudfeld ve arkadaşlarının (147) çalışmasında, düşük ve orta gelirli ülkelerde doğrusal büyüme ve çocuk gelişimi analiz edilmiştir. Düşük ve orta gelirli ülkelerde (LMIC) doğrusal büyümenin çocuklardaki herhangi bir çocuk gelişim ölçüsü ile ilişkisine dair veriler sunan gözlemsel bir metot izlenmiştir. PubMed, Embase ve PsycINFO sistematik araştırmasından tespit edilen çocuklardan 12 yaş araştırma grubu olarak belirlenmiş ve iki denek bu gruptan standart bir form kullanarak seçilmiştir. Gözlemsel kanıtlar, yaşamın ilk 2 yılındaki doğrusal büyüme ile bilişsel ve motor gelişim arasındaki güçlü pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Serdarevic ve arkadaşları (148) tarafından yürütülen çalışmada, “bebeklerin nöromotor gelişimi ve çocukluk dönemi problem davranışlar” incelenmiştir. Bu çalışmada, Hollanda'da 2002–2006 yılı arası doğan çocukları değerlendirmeyi hedefleyen çalışmada bu konu hakkında çalışan araştırma görevlileri tarafından Touwen'in Nörogelişimsel Muayenesi'nin uyarlanmış bir versiyonunu (ton, tepkiler ve duyular ve diğer gözlemler) kullanarak 2-5 aylık 4006 bebeğin nöromotor gelişimi değerlendirildi. Anneler ve babalar çocuklarının davranışlarını 1.5, 3, 6 ve 10 yaşlarına göre Çocuk Davranış Kontrol Listesi'ni kullanarak derecelendirmiştir (n=3474, cevap:%86.7). İlişkiler genelleştirilmiş doğrusal karışık modellerle test edildi. Sonuç olarak, nöromotor gelişimi, içselleştirme puanlarını öngördü, ancak dışsallaşma puanları ile hiçbir ilişki gözlenmedi. Nonoptimal kas tonu, yüksek içselleştirme puanları ile ilişkilendirildi. Bu sonuçlara göre, çocukluk çağındaki yaygın duygusal problemlerin bebeklik döneminde nörogelişimsel bir temelinin olduğu sonucuna varıldı.

2.5.2. Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Ezen ve Açıkgöz (149)'ün "Çocukların örselenmesine annelerinin örselenme yaşantılarının etkisini" incelediği araştırmasında verileri; "Tanımlayıcı Özellikler Formu", "Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÖYÖ)" ve "Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği-B Formu (AİÇİÖ-B)" kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda annelerin çocukluk yaşlarında istismar çeşitlerinden en fazla duygusal istismara uğradıkları, kendi çocuklarına da en fazla fiziksel istismar uyguladıkları görülmüştür.

Çakmak, Aydoğan ve Tamam (150) çalışmasında "2-6 yaş çocuğa sahip ebeveynlerin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki"yi araştırmıştır. Araştırmanın verileri "Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)" ve "Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÖYÖ)" kullanılmıştır. Çocukluk örselenme yaşantısı puanı yüksek olan annelerin, kendi çocuklarına yaklaşımının daha az koruyucu olduğu bulunmuştur. Buna karşın demokratik tutum ile annenin örselenme yaşantısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Sofuoğlu ve arkadaşları (151)'nin Denizli, İzmir, Zonguldak illerini kapsayan ve örneklemini 11-16 yaş aralığındaki 7540 çocuğun oluşturduğu araştırmasında ise çocukluk çağı örselenme deneyimi sıklığı %42 ile %70 arasında bulunmuştur.

Çetin ve Özözen Danacı (152)'nin "0-6 yaş çocuklara sahip ebeveynleri çocuk istismarı potansiyellerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi" isimli araştırmasında anne-babanın çocuk istismarı potansiyelinin çocuğun yaş ve cinsiyetine göre değişmediği görülürken, evdeki kişi sayısı, aylık ortalama gelir düzeyi ve yaşanan yerleşim birimine göre ebeveynlerin çocuk istismarı potansiyeli arasında farklılaşma bulunmuştur.

Demirkapı Şahin (153)'in "Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi"ni araştırdığı çalışmada verileri "Genel Bilgi Formu", "Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)", "Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği (DDGÖ)", "Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA)", "SCID I" ve "SCID II" kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda fiziksel istismar-ihmale göre duygusal istismar-ihmalin daha yaygın görüldüğü bulunmuştur.

Duygusal istismar ile cinsel istismarın “DDGÖ” üzerinde, duygusal istismar ile duygusal ihmalin “KDDA” üzerinde etkisi olduğu görülmüştür.

Taşar, Özcan ve Saç (154), Ankara’da düşük gelir düzeyine sahip ergenlerin çocukluk çağı örselenme yaşantılarını ve bunu etkileyen sosyo demografik özellikleri saptamak amacıyla yaptıkları bu çalışmaya Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi çocuk sağlığı ve hastalıkları polikliniklerine başvuran, herhangi bir sağlık sorunu olmayan, 14-18 yaş arası 1007 ergen katılmıştır. Araştırma verileri toplanırken “Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği - (ÇÖYÖ)”, “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ÇÖYÖ’den alınan puanlar, ülkemizde yapılan diğer çalışmalara göre, çalışmanın yapıldığı bölgedeki ergenlerde daha yüksek saptanmıştır. Özellikle babaları hayatta olan ve geniş ailede yaşayan çocukların örselenme yönünden riskli oldukları görülmüştür.

Çeçen Eroğul ve Kaya (155)’nin “Ergenlerde çocukluk dönemi istismar yaşantılarının yordayıcısı olarak aile işlevlerinin rolü”nü araştırdığı çalışmasında verileri “Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)” ve “Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği (ÇÖYÖ)”ni kullanarak toplamıştır. Sonuç olarak; ÇÖYÖ’nün tüm alt boyutları ile ADÖ’nün tüm alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu bulunmuştur. ÇÖYÖ’nün “fiziksel istismar” alt boyutu ile ADÖ’nün “gereken ilgiyi gösterme” ve “genel işlevler”, “duygusal istismar-ihmal” ile “iletişim”, “cinsel istismar” ile “roller” boyutu arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Eker ve Yılmaz (156) araştırmasında bireylerin risk alma davranışları ile çocukluk çağı travmaları ve benlik saygısı değişkenleriyle ilişkisini incelemiştir. Çalışmanın verileri; “Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği”, “Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği” ve “Risk Alma Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Yapılan korelasyon analizi doğrultusunda “risk alma davranışı” ve “çocukluk çağı travmaları” arasında pozitif ilişki görülürken, “risk alma davranışı” ve “benlik saygısı” arasında ise negatif ilişki saptanmıştır. Hiyerarşik regresyon analizi sonucunda ise, cinsiyet, yaş değişkenleri ile “cinsel istismar” ve “fiziksel istismar” alt boyutlarının “risk alma davranışı”ni istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur.

Crouch ve arkadaşları (157), “ABD’deki Çocukların Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimlerinin Yaygınlığı” başlıklı makalelerinde çocuk ve aile özellikleri ile bildirilen olumsuz çocukluk çağı deneyimlerinin (ACE-Adverse Childhood Experience) yaşanma olasılığı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla, 45,287 çocuğun verileri, 2016 Ulusal Çocuk Sağlığı Araştırmaları Anketi'nden (NSCH) alınmıştır ve bildiren çocuk ACE maruziyeti, sıfır ACE, bir ila üç ACE ve dört veya daha fazla ACE sayısı kullanılarak ölçülmüştür. Çalışmanın sonucuna göre, çocukların yaşadığı en yaygın ACE maruziyet tiplerinin, ekonomik sıkıntı (% 22.5) ve ebeveyn veya vasi boşanması veya ayrılmadan (% 21.9) kaynaklı olduğu ortaya çıkmıştır. Daha büyük çocukların (% 34.7), Hispanik olmayan Afrikalı-Amerikalı çocukların (% 34.7), özel sağlık hizmeti ihtiyacı olan çocukların (SHCN;% 36.3), yoksulluk içinde yaşayan çocukların (% 37.2) ve kırsal kesimde yaşayan çocukların (% 30.5) ebeveynlerinin boşanmaya ya da ayrılmaya maruz kalma ihtimallerinin yaşitlarına göre daha fazla olduğu görülmüştür.

Stronach ve arkadaşları (158), “Çocuk İstismarı, Güvenli Bağlanma, Annenin ve Anne-Çocuk İlişkilerinin İç Temsilleri” isimli çalışmalarında, 123 anne ve okulöncesi çağındaki çocukları (92’si istismara maruz kalmış, 32 tanesi istismara maruz kalmamış) örneklem olarak seçilmişlerdir. Sonuçlara göre, kötü muamele görmüş okul öncesi çocukların güvenli bağlanma oranı, kötü muamele görmemiş çocuklara göre daha düşük, düzensiz bağlanma oranlarının ise daha yüksek olduğu çıkmıştır.

Maguire-Jack ve Font (159) yürüttükleri çalışmada, fiziksel istismarı ve çocuk ihmaliinde toplum ve bireysel risk faktörleri araştırılmıştır. Fiziksel istismar ve çocuk ihmali ile yaşam çevresinde bulunan riskler, koruyucu faktörler ve bireysel özellikler arasındaki ilişkileri saptamak için üç seviyeli bir hiyerarşik doğrusal model (nüfus sayımı ile şehir dışına yerleştirilmiş ve şehirlere yerleştirilmiş aileler) kullanılmıştır. Kaliforniya Eyaleti’ndeki 50 ilden yaklaşık 3.000 aileden oluşan bir örneklemde, düşük ve yüksek gelirli aileler arasındaki bu ilişkiler karşılaştırılmıştır. Mahalle düzeyindeki dezavantajın, özellikle yoksul aileler için durumlarını kötüleştirdiği ve

şehir düzeyinde koruyucu süreçlerin (sosyal) olduğu tespit edilmiş ve yoksul aileler için fiziksel istismar ve çocuk ihmali arasında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Racine ve ark. (160), annenin olumsuz çocukluk deneyiminin bebek gelişimine etkisini incelediği boylamsal araştırmanın örneklemini, gebelik sürecinde araştırmaya dahil olan 1994 anne (yaş ortalaması:31) ve bebekleri oluşturmuştur. Anneler hamileliklerinde, doğum sonrasında psikososyal risklerle ilgili anketi, bebekleri 4 aylıkken saldırgan davranışlarla ilgili anketi doldurmuşlardır. Bebekler 12 aylık olduklarında anneler, yaşlar ve aşamalar anketini doldurmuşlardır. Araştırmanın sonucunda; annenin olumsuz çocukluk deneyimlerinin çocukların 12 ayına kadar olan etkileri biyolojik sağlık riskleri (hamilelik sağlık riskleri ve doğum sırasında bebek sağlığına yönelik riskler) ve psikososyal riskler (gebelik sırasında anne kaynaklı psiko-sosyal risk ve bebeklikte anne kaynaklı saldırgan davranış) olarak saptanmıştır.

Riva Grugnola ve arkadaşları (161)'nin ergen ve genç yetişkin annelerin çocukluk örselenme yaşantılarının anne ve bebeğin bağlanmasına, etkileşimine ve duygusal düzenlemesine etkisini incelediği araştırmaya 63 anne ve bebeği katılmıştır. Annelerin çocukluk örselenme yaşantılarının ölçülmesinde "Çocukluk Çağı İhmal ve İstismar Yaşantıları Ölçeği", annelerin yansıtıcı işleyiş ve bağlanmalarının ölçülmesinde "Yetişkin Bağlanma Anketi" kullanılmıştır. Anne-bebek etkileşimini ise "Bebek-Bakımveren Bağlanma Aşamaları Ölçeği"nin yenilenmiş versiyonu ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda; çocukluk çağında kötü muameleye maruz kalan annelerin çocuklarıyla arasında "olumsuz duygu regülasyonu" daha çok görülürken "Pozitif ve Nötr Regülasyon" daha az görülmektedir. Ayrıca annenin çocukluk örselenme yaşantısının, annenin yaşının genç olmasıyla bağlantılı olarak anne-bebek duygusal regülasyonunun olumsuz etkilenme riskini arttırdığı bulunmuştur.

2.5.3. Aile Yaşam Kalitesi ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Çakıcı'nın (162) " Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki 6 yaş grubunda çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerini, anne-çocuk ilişkilerini ve aile işlevlerinin anne- çocuk

ilişkilerine etkileri”ni incelediği araştırmasında aile işlevleri ile anne-çocuk ilişkisinin sosyo-ekonomik durumdan etkilendiği bulunmuştur. Alt sosyo-ekonomik düzeyde olan anneler anne-çocuk ilişkisinin tüm alt boyutlarından sosyo-ekonomik durumu üst seviyede olan annelere göre daha düşük puan almışlardır. Fakat anne yaşı, mesleği ve çocuğun cinsiyetinden anne ile çocuğun ilişkisinin etkilenmediği görülürken annelerin eğitim durumu, aile tipi ve kardeş sayısının anne ile çocuk arasındaki ilişkiyi önemli derecede etkilediği saptanmıştır.

Aydilek Çiftçi (163)’nin “Erken çocukluk döneminde aile işlevselliğinin, bilişsel gelişim ve duygusal gelişimin bir işlevi olarak sosyal problem çözme becerileri: “Yapısal Denklem Modellemesi” isimli araştırmasında geliştirilen ABDS (aile işlevselliği, bilişsel gelişim, duygusal gelişim, sosyal problem çözme modeli) modelinde, çocukların yaşadığı ailenin aile işlevselliği onların sosyal problem çözme becerilerini hem doğrudan hem de duygusal gelişim düzeylerine ve bilişsel gelişim düzeylerine etkileri aracılığıyla dolaylı olarak etkilemiştir. Geliştirilen ABDS modeli sırayla yaş, bağlanma, sosyal referans alma ve benlik algısına göre incelenmiştir. Bütün moderatör değişkenler için veri setinin test edilen model ile kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdiği anlaşılmıştır. Çocukların bilişsel gelişim düzeylerinin ve duygusal gelişim düzeylerinin aile işlevselliğinin, sosyal problem çözme becerileri üzerindeki etkisinde kısmen aracılık rolüne sahip olduğu görülmüştür.

Kasuto Aytun (164) yapmış olduğu, “Aile etkileşiminin çocuğun sosyal ve bilişsel gelişimi üzerindeki etkisi”ni inceleyen araştırmasının örneklemini 4-6 yaş öğrencileri (295 çocuk) ve onların aileleri oluşturmuştur. Araştırmada “Anne-Çocuk İlişkileri Ölçeği”, “Marmara Gelişim Ölçeği”nin “Sosyal ve Bilişsel Alt Ölçekleri” ve “Anne Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların bilişsel gelişimlerinin annelerin çocuklarını reddetme ve kabul etme davranışlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Çocuğun bilişsel gelişim düzeyine etki eden diğer etkenlere bakıldığında; ailenin aylık ortalama gelir düzeyi, okul öncesi eğitim alma süresi, babasının eğitim durumu, okulunun türü ve çocuğun yaşı olduğu bulunmuştur. Annesinin reddetme davranışına maruz kalan çocukların sosyal gelişiminin annelerinin kabul davranışı gösterdiği çocuklara göre daha düşük olduğu

bulunmuştur. Annenin reddetme davranışı göstermesinin dışında çocuğun sosyal gelişimini etkileyen değişkenler incelendiğinde, çocuğun cinsiyeti, anne ve babasının eğitimi, ailesinin gelir düzeyi, okul öncesi eğitim alma süresi ve okul türünün çocuğun sosyal gelişimini belirlemede etkili olduğu bulunmuştur. Anne-Çocuk İlişkileri Ölçeği puanı düşük olan anneler çocuklarını yüksek düzeyde kabul etme davranışı göstermektedir ve bu annelerin çocuklarının sosyal ve bilişsel gelişim ölçek puanları daha yüksektir. Yüksek puana sahip annelerin çocuklarının ise, sosyal ve bilişsel gelişim ölçek puanları daha düşüktür.

Şirin (135)'in "Ailelerde sosyo-demografik-ekonomik değişkenlerin aile yaşam kalitesine etkileri"ni incelediği çalışmasında "Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği"nin (BCAYKÖ) yetersizliği olmayan çocuklara sahip ailelerle ilgili kullanılabilmesi için geçerlik ve güvenilirliği araştırılmıştır. Araştırmanın verileri "Sosyo Demografik Bilgi Formu", "Sosyo-ekonomik Statü (SES) ölçeği" ve "BCAYKÖ"nin "aile etkileşimi", "ebeveynlik", "duygusal yeterlik" ve "fiziksel/materyal/finansal yeterlik" alt alanları kullanılarak toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda, ailelerin yaşam kalitesi algılarının ortalamasının üzerinde çıkmasının yanı sıra en yüksek puanın "ebeveynlik" alt boyutundan, en düşük puanın ise "duygusal yeterlik" alt boyutundan alındığı bulunmuştur. Ailelerin sosyo demografik-ekonomik durumları ile "aile yaşam kalitesi" toplam puan ortalaması ve alt boyutlarının puanları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Aytaç (165)'in "Aile yaşam kalitesinin aile yılmazlığı üzerine olan etkisi"ni araştırdığı çalışmasının verilerini "Aile Yılmazlık Ölçeği" ve "Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği"ni kullanarak toplamıştır. Araştırmanın örneklemini 161 erkek, 222 kadın toplam 383 kişi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, aile yaşam kalitesi, aile yılmazlığını tüm alt boyutlarda etkilediği görülürken, aile yılmazlığının ailenin geliri, eğitim durumu gibi değişkenlerden etkilendiği saptanmıştır.

Bulut Ateş ve Akbaş (166)'in "Ergenlerde görülen kural dışı davranışların aile işlevselliği ve yaşam kalitesi açısından incelenmesi" isimli araştırmasının verileri "Kuraldışı Davranış Ölçeği", "Aile Değerlendirme Ölçeği", "Kiddo Kindl Yaşam Kalitesi Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda;

“problem çözme”, “iletişim”, “roller”, “duygusal tepki verebilme”, “gereken ilgiyi gösterme”, “davranış kontrolü” ve “genel işlevler” alt boyutlarından düşük puan alan aileye sahip ergenlerin yüksek puan alan ergenlere kıyasla “kural dışı davranışlar”ın daha çok görüldüğü bulunmuştur. Bununla birlikte ergenlerin “yaşam kalitesi” ile “kural dışı davranış” gösterme eğilimleri arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur.

Cavkaytar ve Meral (132)’in “Otizmlili çocuk ailelerinin aile yaşam kalitesi algıları”nı incelediği araştırmasında örneklem grubunu “Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri”nde eğitim alan 768 otizmlili çocuk ve annesi oluşturmaktadır. Araştırma verileri “Sosyo-Demografik Aile Bilgi Formu”, “Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği (BCAYKÖ)” ve “Aile Destek Ölçeği (ADÖ)” kullanılarak toplanmıştır. Otizmlili çocuğa sahip ailelerin “aile yaşam kalitesi” ve alt boyut algılarının ortalamanın üzerinde olmasının yanı sıra, “aile etkileşimi” alt boyutundan alınan puanların diğer alt boyutlara göre daha yüksek olduğu ve , “duygusal yeterlik” alt boyutundan alınan puanların diğer alt boyutlara göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Araştırma bulgularına bakıldığında aileye verilen sosyal desteğin ebeveynlerin “aile yaşam kalitesi” algılarının yordanmasında etkili olduğu söylenebilir. Dolayısıyla sosyal desteğin artmasıyla ailelerin yaşam kalitesi algılarında da artış olduğu bulunmuştur.

Özmete (122)’nin aile üyelerinin “Aile yaşam kalitesi dinamikleri ile ilgili algıları”nı araştırmak amacıyla yaptığı çalışmada veriler “Bilgi Formu”, “Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği” ve “Beach Center Family Quality of Life Scale” aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma grubunu; İngiltere’de İngilizce Dil Eğitimi programına katılım gösteren, farklı ülkelerden gelen toplam 108 kadın ve erkek oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, katılım gösteren kişilerin “aile etkileşimi”, “ebeveynlik”, “finansal yeterlik”e verdikleri önemin artışıyla bu durumlarla ilgili duydukları tatminde de artış olduğu bulunmuştur.

Birşan Şengün (167), “Gelişimsel yetersizliği olan çocuk annelerinin çocuklarını kabul red davranışları ve aile yaşam kalitesi algıları”nı incelediği çalışmasının örneklem grubunu çocuğunda gelişimsel yetersizlik bulunan 250 anne oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri “Kişisel Bilgi Formu”, “Ebeveyn Kabul Red

Ölçeği Kısa Formu (EKRO) ve Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma bulguları, annelerin çocuklarını kabul-red davranışlarının üzerinde çocuğun yaşı, cinsiyeti ve anne yaşının etkili olmadığını göstermiştir. Bunun yanı sıra çocuk sayısı ile annelerin kabul-red ölçeği toplam puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Aile Yaşam Kalitesi algıları incelendiğinde, Yetersizliğe ilişkin Destek alt boyutunda annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık görülürken Aile Yaşam Kalitesi nin diğer alt boyutlarında farklılaşma görülmemiştir. Annelerin çocuk sayısının, yetersizliği bulunan çocuğunun cinsiyet ve yaşının aile yaşam kalitesi algısını etkilemediği saptanmıştır.

Schertz ve arkadaşları (168) araştırmalarında, ağır nörogelişimsel engelli çocuğu olan Kuzey İsraili ailelerin aile yaşam kalitesini (FQOL) ve bunun sosyo-demografik ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla, çalışmalarında 70 çocuk incelenmiştir. Çocukların ailelerinin boşanma durumu olmadığı özellikle belirtilmiştir. 70 çocuk ve ailelerine yapılan FQOL anketine göre, Yahudi aileler ve büyük kentsel alanda yaşayanlar daha yüksek skora ulaşırken, dindar ailelerin genel FQOL ortalamasının düşük olduğu bildirilmiştir.

3. GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan araçlar, veri toplama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada 0-6 yaş arası çocukların gelişimleri ile annelerinin örselenme yaşantıları ve annelerinin yaşam kalitesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla, mevcut durumu ortaya koymayı hedefleyen tarama modeli ve değişkenler arasındaki bağı incelemeyi öngören ilişkisel model kullanılmıştır. Tarama modelinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri ne düzeyde açıkladığını ortaya koymak amaçlanırken ilişkisel modelde iki veya daha çok değişken arasındaki birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemek amaçlanır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini tespit edebilmek amacıyla, Balıkesir Merkez Atatürk Şehir Hastanesi "Çocuk Gelişimi Polikliniği" ne gelişimsel değerlendirme için son bir yıl içerisinde (01.12.2017-01.12.2018 tarihleri arasında) başvurusu yapılan 0-6 yaş dilimi içerisinde kaç çocuğun olduğu araştırılmıştır. Bu kapsamda, 1069 çocuk ve annesi araştırmanın evrenini oluşturmuştur.

Araştırma örnekleminde yer alacak anne ve çocuk sayısı Israel (169) tarafından önerilen örneklem sayısı belirleme tablosu üzerinden; % 95 güven aralığına ve % 5 hassasiyet düzeyine göre hesaplanmış ve 291 çocuğun araştırmanın örneklemini oluşturabileceği görülmüştür. Bununla birlikte veri kaybı riski gözletilmiş; bu nedenle de araştırmanın örnekleminde Balıkesir Merkez Atatürk Şehir Hastanesi "Çocuk Gelişimi Polikliniği"ne gelişimsel değerlendirme için başvuran 0-6 yaş aralığında bulunan 300 çocuk ve annesinin yer alması öngörülmüştür. Ancak, araştırmanın başında 300 olarak belirlenen örneklem sayısı, veri toplama sürecinde başvuru yetersizliği nedeniyle 202 olarak değiştirilmiştir.

3.2.1. Araştırmaya Katılan Çocuk ve Ebeveynlerine İlişkin Demografik Dağılımlar

Araştırmanın örnekleminde yer alan katılımcılara ilişkin demografik dağılımlar aşağıda sunulmuştur. Tablo 3.1’ de, araştırmaya katılan çocukların demografik bilgilerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan çocukların demografik bilgileri.

Değişkenler		Gruplar	f	%
Çocuk	Cinsiyet	Kız	82	40,6
		Erkek	120	59,4
	Yaş	0-12 ay	17	8,4
		13-24 ay	31	15,3
		25-36 ay	57	28,2
		37-48 ay	39	19,3
		49-60 ay	29	14,4
		61-72 ay	29	14,4
	Doğum Sırası	1	103	51,0
		2	77	38,1
		3 ve sonrası	22	10,9
	Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu	Alıyor	48	23,8
		Almıyor	154	76,2

Tablo 3.1 incelendiğinde çocukların %40,6’sının kız, %59,4’ünün erkek olmasının yanı sıra %28,2’si 25-36 aylıktır. Çocukların %51’i ailenin ilk çocuğuyken %49’u ise ikinci çocuk ya da daha üzeridir. Çocukların %23,8’i okul öncesi eğitime devam ederken %76,2’u ise okul öncesi eğitim almamaktadır.

Tablo 3.2’de, araştırmaya katılan annelerin demografik bilgilere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.2. Araştırmaya katılan annelerin demografik bilgileri.

Değişkenler	Gruplar	f	%
Yaş	30 yaş ve altı	90	44,6
	31- 35 yaş arası	71	35,1
	36 yaş ve üstü	41	20,3
Öğrenim Durumu	İlkokul ve öncesi	31	15,4
	Ortaokul	50	24,8
	Lise	56	27,7
	Üniversite	65	32,1
Evllenme Yaşı	20 ve altı	58	28,7
	21-25 yaş arası	89	44,1
	26-30 yaş arası	35	17,3
	31 yaş ve üstü	20	9,9
İlk Çocuk Doğurma Yaşı	20 ve altı	32	15,8
	21-25 yaş arası	80	39,6
	26 yaş ve üstü	90	44,6
Çocuk Sayısı	1	70	34,7
	2	98	48,5
	3 ve sonrası	34	16,8
Çalışma Durumu	Çalışıyor	54	26,7
	Çalışmıyor	148	73,3
Mesleği	Çalışmıyor	148	72,7
	Kamu Görevlisi	28	13,9
	İşçi	8	4,0
	Serbest Meslek	6	3,0
	Çiftçi	2	1,0
	Diğer	11	5,4

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi annelerin %44,6’sının 30 yaş ve altında, %35,1’inin 31-35 yaş aralığında, %20,3’ünün 36 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Söz konusu annelerin %27,7’si Lise, %24,8’i Ortaokul mezunudur. Çocukların annelerinin %28,7’inin evlilik yaşı 20 yaş ve altında, %44,1’inin evlilik yaşı 21-25 yaş arasındadır. Annelerin %39,6’sı ilk çocuklarını 21-25 yaş arasında doğurmuştur. İki çocuklu annelerin oranı %48,5’tir. Annelerin %73,3’ü çalışmamaktadır.

Tablo 3.3’de, araştırmaya katılan çocukların babalarının demografik bilgilere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.3. Araştırmaya katılan çocukların babalarının demografik bilgileri.

Değişkenler	Gruplar	f	%
Yaş	30 yaş ve altı	51	25,3
	31-35 yaş arası	76	37,6
	36-40 yaş arası	52	25,7
	41 ve üstü	23	11,4
Öğrenim Durumu	İkokul ve öncesi	35	17,4
	Ortaokul	39	19,3
	Lise	54	26,7
	Üniversite	74	36,6
Evlenme Yaşı	25 yaş ve altı	88	43,6
	26 yaş ve üstü	114	56,4
Çocukla İlgilenme Düzeyi	1 (Çok zayıf)	15	7,4
	2	18	8,9
	3	43	21,3
	4	55	27,2
	5 (Çok iyi)	71	35,2
Çalışma Durumu	Çalışıyor	197	98,5
	Çalışmıyor	5	1,5
Mesleği	Çalışmıyor	5	2,5
	Kamu Görevlisi	47	23,3
	İşçi	75	37,1
	Serbest Meslek	26	12,9
	Çiftçi	7	3,4
	Diğer	42	20,8

Tablo 3.3’de görüldüğü gibi çocukların babalarının %37,6’ü 31-35 yaş arasında, %25,7’i 36-40 yaş arasındadır. Babaların öğrenim durumuna ilişkin bulgular incelendiğinde babaların %26,7’ünün “Lise”, %36,6’sının “Üniversite” ve %19,3’ünün “Ortaokul” mezunu olduğu görülmektedir. Babaların %43,6’sı 25 yaş ve altında, %56,4’ü ise 26 yaş ve üstünde evlenmiştir. Babaların çocukla ilgilenme düzeyine ilişkin bulgular incelendiğinde %35,2’sinin çocukla ilgilenme düzeyinin çok iyi olduğu görülmüştür. %98,5’i çalışan babaların; %37,1’i işçi olarak, %23,3’ü kamu görevlisi olarak çalışmakta olup %3,4’ü ise çiftçidir.

Tablo 3.4’de, araştırmaya katılan çocukların ailelerinin demografik bilgilere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo3.4. Araştırmaya katılan çocukların ailelerinin demografik bilgileri.

Değişkenler	Gruplar	f	%
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	169	83,6
	Geniş Aile	28	13,9
	Boşanmış Aile	5	2,5
Aylık Ortalama Gelir Düzeyi	1.500 TL ve altı	38	18,8
	1.501 TL- 4.500TL	112	55,4
	4.501 TL- 6.000 TL	29	14,4
	6.000 TL ve üstü	23	11,4
Çocuğun Bakımıyla Anne Dışında En Çok İlgilene Kişi	Baba	125	61,9
	Büyük Kardeşler	15	7,4
	Diğer Akrabalar	49	24,2
	Bakıcı	5	2,5
	Diğer	7	3,5
	Yok	1	0,5

Tablo 3.4 incelendiğinde ailelerin %83,6'sı çekirdek aile iken %13,9'u geniş aile, %2,5'i ise boşanmış oldukları görülmektedir. Araştırmaya dahil olan çocukların çoğunluğunun aile yapısının çekirdek olduğu görülmektedir. Aylık ortalama gelirinin ailelerin %18,8'inde "1.500 TL ve altında", %55,4'ünde "1.501-4.500 TL arasında", %14,4'ünde "4.501-6.000 TL arasında", %11,4'ünde "6.000 ve üzeri" olduğu görülmektedir. Çocuğun bakımıyla anne dışında en çok ilgilenen kişiler arasında en yüksek yüzdeye sahip kişi %69,4 ile babadır. Çocuk ile babadan sonra en çok ilgilenen kişiler ise akrabalarıdır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, ailenin demografik özelliklerini belirleyebilmek amacıyla "Aile Bilgi Formu", annelerin çocukluk örselenme yaşantılarını değerlendirebilmek amacıyla "Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantısı Ölçeği (ÇÖYÖ)", annelerin aile yaşam kalitelerini değerlendirebilmek amacıyla "Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği (BCAYKÖ)" ve 0-6 yaş arası çocukların gelişim düzeylerini ölçmek amacıyla "Denver II Gelişimsel Tarama Testi" kullanılmıştır.

3.3.1. Aile Bilgi Formu

Araştırmaya katılan çocuklar, anneleri ve babaları ile ilgili demografik bilgileri edinmek amacıyla araştırmacı tarafından “Aile Bilgi Formu” hazırlanmıştır. Aile Bilgi Formu; çocukların yaş, cinsiyet doğum sırası, okul öncesi eğitim alma durumu, anne ve babanın yaşı, evlenme yaşı, çocuk sayısı, öğrenim durumu, çalışma durumları, mesleği, ekonomik durumları, babanın çocukla ilgilenme düzeyi ile ilgili bilgilerin ortaya konulmasına yönelik maddeleri kapsamaktadır.

3.3.2. Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği (ÇÖYÖ)

Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği (ÇÖYÖ), 18 yaş öncesindeki örselenme yaşantılarının araştırmak amacıyla 1994 yılında Bernstein ve arkadaşları (170) tarafından geliştirilmiş olup 5’li likert tipinde 40 maddelik bir ölçektir. Tüm maddeler “Hiçbir Zaman”, “Nadiren”, “Bazen”, “Sıklıkla” ve “Çok Sık” seçenekleri ile değerlendirilmektedir. Alınan puanın yüksek olması, o tür istismarın çocukluk veya ergenlik döneminde daha çok yaşandığını ifade etmektedir. Çalışmanın Cronbach Alpha katsayısı 0.79-0.94 arasında farklılık göstermektedir. Ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışmasında ölçeğin “fiziksel istismar”, “duygusal istismar”, “cinsel istismar”, “duygusal ihmal” ve “fiziksel ihmal” olmak üzere dört alt boyutunun olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ölçeğin Cronbach alfa katsayıları 0.79 ve 0.94 arasında bulunarak geçerlik ve güvenirliği yüksek olarak saptanmıştır (171).

Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Aslan ve Alparslan (171) tarafından, Bernstein'dan izin alarak yapılmıştır. Ölçeğin iç güvenirlik çalışması neticesinde Cronbach alfa katsayısı 0.96, alt ölçeklerin ise 0.94–0.96 arasında bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda ölçeğin üç faktörlü bir yapı gösterdiği belirlenmiştir. Bu faktörler “duygusal kötüye kullanım ve duygusal ihmal”, “fiziksel kötüye kullanım” ve “cinsel kötüye kullanım”dır. Ölçekten en düşük 40 puan, en yüksek 200 puan alınabilmektedir. Ayrıca ölçeğin bu çalışmada kullanılabilmesi için gerekli olan izin e-posta yoluyla alınmıştır.

3.3.3. Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği (BCAYKÖ)

Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği (BCAYKÖ), Kansas Üniversitesi Beach Aile ve Yetersizlik Merkezi tarafından herhangi bir gelişimsel yetersizliğe sahip olan çocukların ebeveynlerine yönelik hazırlanmıştır (172). 5'li likert tipi olan ölçek toplam 25 maddeden oluşmaktadır. Ayrıca "aile etkileşimi boyutu (6 madde)", "ebeveynlik boyutu (6 madde)", "duygusal yeterlik boyutu (4 madde)", "fiziksel / finansal /materyal yeterliği (5 madde) ve "yetersizliğe ilişkin destek (4 madde)" alt boyutlarından oluşan ölçeğin toplam 5 alt boyutu vardır.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması ile geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Meral ve Cavkaytar (172) tarafından yapılmıştır. Tüm maddeler "Hiç uygun değil", "Uygun değil", "Ne uygun ne uygun değil", "Uygun", "Tamamen uygun" değerlendirilmekte ve ters madde bulunmamaktadır. Ölçekten en yüksek 125 puan, en az ise 25 puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe ebeveynlerin aile yaşam kalitesi algılarında yükselme görülürken, ölçekten alınan puanlar düştükçe ebeveynlerin aile yaşam kalitesi algılarında azalma görüldüğü sonucuna varılmaktadır (172).

BCAYKÖ'nün bütününe, Cronbach Alfa değeri= .94'dir. Alt boyutlara ait olan Cronbach Alfa değerleri ise; "Aile etkileşimi boyutu (Cronbach Alfa = .92)", "Ebeveynlik boyutu (Cronbach Alfa = .88)", "Duygusal yeterlik (Cronbach Alfa = .80)", "Fiziksel/finansal/materyal yeterliği (Cronbach Alfa =.88)" ve "Yetersizliğe ilişkin destek (Cronbach Alfa = .92)" şeklinde oluşmaktadır (129).

Bu tez çalışmasının örneklemini normal gelişim gösteren çocukların oluşturması nedeniyle ölçek 21 soru 4 alt boyut üzerinden puanlanmıştır. Yani "yetersizliğe ilişkin destek" alt boyutu araştırmaya dahil edilmemiştir. Bu haliyle ölçekten en yüksek 105 puan, en az ise 21 puan alınabilmektedir. Ayrıca ölçeğin bu çalışmada kullanılabilmesi için gerekli olan izin e-posta yoluyla alınmıştır.

3.3.4. Denver II Gelişimsel Tarama Testi

Denver Gelişimsel Tarama Testi (DGTT), çocukların gelişimlerinin izlenerek gelişimsel sorunları yakalamak ve erkenden müdahale edebilmek amacıyla ilk kez

1967 yılında, Frankenburg ve Dodds tarafından yayınlanmıştır. Birçok ülkede kullanılmış ve elde edilen yeni bilgiler ışığında 1990 yılında Frankenburg ve Dodds tarafından yeniden gözden geçirilerek Denver II oluşturulmuştur.

Türkiye’de 1982 yılında Hacettepe Üniversitesi öğretim üyeleri Kalbiye Yalaz ve Shirley Epir tarafından DGTT’nin ilk standardizasyonu yapılmıştır. 1996 yılında Kalbiye Yalaz ve Banu Anlar; 2009 yılında Kalbiye Yalaz, Banu Anlar ve Birgül Bayoğlu tarafından yeniden gözden geçirilmiş ve standardize edilmiştir. Denver II adıyla tüm Türkiye’de eğitimini almak şartıyla kullanıma sunulmuştur (173, 174). Araştırmacı bu eğitime katılım sağlamıştır.

Psikometrik özellikleri belirlemek için elde edilen veriler, çocukların her bir maddeden geçtiği ayları/yaşları belirlemek amacıyla lojistik regresyon analizinden yararlanılarak hesaplanmıştır. Analizler, çocukların % 25, 50, 75, 90'ının bir maddeden geçtikleri ayları/yaşları belirlemeye yardımcı olmuştur. Testin güvenilirliği için değişik yaş gruplarından çocuklar ve birden fazla testör ile çalışılmıştır. Yapılan test sonuçları güvenilirlik çalışmaları kapsamında karşılaştırıldığında testörler arası uyumluluğun %90, test-test uyumluluğun ise % 86'nın altına düşmediği görülmüştür.

Denver II, kişisel-sosyal, ince motor-uyumsal, dil ve kaba motor olmak üzere dört gelişim alanını değerlendiren 134 maddeden oluşmaktadır. Çocuğun yaşı hesaplandıktan sonra yaş çizgisinin çizilmesiyle çocuğun hangi becerileri yapabilmesi gerektiği görülmekte ve bu şekilde testör çocuğun gelişiminin yaşı ile uyumunu değerlendirmektedir. Gelişimsel maddeler dışında testin sonunda gözlemlenen 5 adet “Test Davranışı” maddesi bulunmaktadır. Testör bu maddeleri çocuğu değerlendirdiği süre zarfında gözlemlemekte ve yorumsal olarak daha kolay değerlendirme yapabilmemesini sağlayabilmektedir.

Testin yorumlanmasında “normal”, “anormal” ve “şüpheli” şeklinde üç değerlendirme bulunmaktadır. Çocuğun gelişiminin “normal” olarak yorumlanabilmesi için ayına/ yaşına uygun maddelerin hepsini geçmesi veya en fazla bir uyarı maddesi alması, “şüpheli” olarak yorumlanabilmesi için yalnızca bir gecikme, iki veya daha fazla uyarı, bir gecikme, bir gecikme + bir ve/veya daha fazla uyarı maddesi alması, “anormal” olarak yorumlanabilmesi için ise tüm testteki

maddeler için iki veya daha fazla gecikme maddesi alması gerekmektedir. Bu tür anormal gelişim durumunda tanı değerlendirmesi için bir merkeze yönlendirme yapılması önerilmektedir (174).

3.4. Veri Toplama Süreci

0-6 yaş arası çocukların gelişim düzeyleri ile annelerinin örselenme yaşantıları ve aile yaşam kaliteleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmada izlenen veri toplama süreci aşağıda sıralanmıştır:

- Araştırmanın veri toplama süreci, ilk olarak araştırma kapsamında kullanılacak olan ölçekler için gerekli izinlerin e-posta yoluyla alınması ile başlatılmıştır.
- Daha sonra gerekli olan etik kurul izni için Hacettepe Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonu'na başvuru yapılmış ve ortalama bir aylık süre sonunda gerekli izin alınmıştır.
- Araştırmacının görev yaptığı Balıkesir Atatürk Şehir Hastanesi'nde veri toplanabilmesi için eğitim birimine başvuruda bulunulmuş bununla birlikte araştırmacının amacına, sürecine ilişkin bilgi verilmiş ve araştırmada kullanılması planlanan veri toplama araçları sunulmuştur. Çalışma, hastane yetkilileri tarafından değerlendirilip ve onaylandıktan sonra gerekli evraklar eğitim birimi tarafından İl Sağlık Müdürlüğü Eğitim Birimi' ne yollanmıştır. İl Sağlık Müdürlüğü'ne başvurudan yaklaşık bir ay sonra toplanan Etik Komisyon' da çalışma değerlendirilmiş ancak "Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği"nin "Cinsel İstismar" alt boyutuna ait sorulara katılımcılar tarafından objektif cevaplar verilemeyeceği düşünüldüğü sebebiyle çalışma reddedilmiştir.
- Çalışmanın reddedilme nedenleri değerlendirildikten sonra "Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği" "Cinsel İstismar" alt boyutu çıkartılarak ve onam formu daha da detaylandırılarak izin başvurusu tekrar yapılmıştır. Yaklaşık 1 ay sonunda toplanan komisyon tarafından çalışma kabul edilmiştir.

- Araştırma için gerekli iznin alınmasının ardından veri toplama araçları yeniden düzenlenmiştir. Araştırmacının görev yapıyor olduğu Çocuk Gelişimi Polikliniği'ne Çocuk Psikiyatri, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniği tarafından yönlendirilen ve daha önce raporlanmış tanısı bulunmayan çocuklar ve anneleri çalışmaya dahil edilmiştir.
- Araştırma hakkında bilgilendirilen ve katılmayı kabul eden anneler tarafından "Aile Bilgi Formu", "Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği" ve "Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği" doldurulmuştur. Bu esnada annelerinin yanında bulunan çocuklarla iletişim kurularak "Denver II Gelişimsel Tarama Testi" uygulanmıştır.
- Verilerin tamamının toplanması yaklaşık 3 ay sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında; Aile Bilgi Formu, Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği ve Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği aracılığıyla toplanmış olan veriler SPSS 20.00 paket programına aktarıldıktan sonra analizleri yapılmıştır.

Araştırma verilerinin analizi için kullanılacak uygun yöntemlerin belirlenebilmesi için öncelikle verilerin dağılımı incelenmiştir. Verilerin dağılımının normal olup olmadığını saptamak için örneklem büyüklüğü 50'nin üzerinde olması sebebiyle Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro Wilk testlerinden yararlanılmıştır. Veriler normal dağılım kriterine uymaması sebebiyle verilerin analizinde parametrik olmayan hipotez testlerinden yararlanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılığın incelenmesinde; ikili karşılaştırmalar yapılırken, nonparametrik testlerden Mann-Whitney U Testi; çoklu karşılaştırmalarda ise Kruskal-Wallis H Testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri ne kadar yordadığını saptamak amacıyla Çoklu Regresyon Analizi yapılmıştır.

Hem normallik dağılım bulguları hem de hipotez testlerinin sonuçları yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05 olarak alınmış olup $p < 0,05$ olması

durumunda anlamlı bir ilişkinin veya farklılığın olduğu; $p>0,05$ olması durumunda ise anlamlı bir ilişkinin veya farklılığın olmadığı belirtilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesi ve amaçları dikkate alınarak, örneklem grubundan toplanan verilerin betimleyici analizleri ile araştırmanın amacına yönelik yapılan ileri analizler yer almaktadır.

Beş ana başlıkta toplanan analizler şu şekilde özetlenmiştir:

- ÇÖYÖ, BCAYKÖ tanımlayıcı istatistikleri ve DGTT II sonuçlarının yaygınlığı ile ilgili bulgular
- Demografik değişkenler açısından çocukların gelişim durumlarının sonuçlarına yönelik bulgular
- Demografik değişkenler açısından annelerin çocukluk örselenme yaşantılarına yönelik bulgular
- Demografik değişkenler açısından annelerin aile yaşam kalitelerine yönelik bulgular
- Çocukların gelişimi ile annelerin çocukluk örselenme yaşantısı ve aile yaşam kaliteleri arasındaki ilişkiye dair bulgular
- Annelerin çocukluk örselenme yaşantıları ve aile yaşam kaliteleri arasındaki korelasyon ve regresyon analizi sonuçlarına yönelik bulgular

4.1. ÇÖYÖ, BCAYKÖ Tanımlayıcı İstatistikleri ve DGTT II Sonuçlarının Yaygınlığı İle İlgili Bulgular

Araştırmanın amacına yönelik yapılan istatistiksel analizler verilmeden önce bu bölümde örneklem grubunun ÇÖYÖ, BCAYKÖ'den almış oldukları puanlara ilişkin ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler hesaplanmış ve Tablo 4.1'de sunulmuştur. DGTT II sonuçların yaygınlığı ise hesaplanıp Tablo 4.2, Tablo 4.3 ve Tablo 4.4'de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği, Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği'nden elde edilen puanların ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maksimum değerleri.

Ölçekler	Alt Boyutlar	N	$\bar{X}$	Min	Max	ss
	Aile Etkileşimi	202	26,04	6	30	3,81
	Ebeveynlik	202	25,12	12	30	3,47
Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği (BCAYKÖ)	Duygusal Yeterlik	202	14,94	4	20	3,40
	Finansal Yeterlik	202	20,71	8	25	3,94
	Fiziksel İstismar	202	28,34	16	63	8,23
Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği (ÇÖYÖ)	Duygusal İstismar-ihmal	202	65,80	29	87	12,17

Tablo 4.1’de araştırmanın örneklem grubunun “Beach Center Aile Yaşam Kalitesi leği”nin “Aile Etkileşimi” alt boyutu puan ortalamalarının 26,04 ($\pm 3,81$); “Ebeveynlik” alt boyutu puan ortalamalarının 25,12 ($\pm 3,47$); “Duygusal Yeterlik” alt boyutu puan ortalamalarının 14,94 ($\pm 3,40$); “Finansal Yeterlik” alt boyutu puan ortalamalarının 20,71 ($\pm 3,94$) olduğu görülmektedir. “ocukluk örselenme Yaşantısı leği”nin “Fiziksel İstismar” alt boyutu puan ortalamalarının 28,34 ($\pm 8,23$), “Duygusal İstismar” alt boyutu puan ortalamalarının 65,80 ($\pm 12,17$) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2’de çocukların yaşlarına göre DGTT II sonucunun “normal”, “anormal” ve “şüpheli” sonuçlarının yaygınlığı verilmiştir.

Tablo 4.2. Çocukların yaşlarına göre DGTT II sonucunun “normal”, “anormal” ve “şüpheli” sonuçlarının yaygınlığı.

Yaş	Normal		Anormal		şüpheli	
	f	%	f	%	f	%
0-12 ay	14	82,4	3	17,6	0	0
13-24 ay	13	41,9	12	38,7	6	19,4
25-36 ay	24	42,1	26	45,6	7	12,3
37-48 ay	19	48,7	12	30,8	8	20,5
49-60 ay	15	51,7	9	31,0	5	17,3
61-72 ay	19	65,6	6	20,7	4	13,7
Toplam	104	51,5	68	33,7	30	14,8

Tablo 4.2’ye bakıldığında 0-12 ay arası çocukların en yüksek oranda (%82,4) “normal” gelişime sahip oldukları, yine 0-12 ay arası çocukların hiçbirinde (%0) “şüpheli” bir sonuç bulunmadığı, 25-36 ay arası çocukların ise en yüksek oranda (%45,6) “anormal” sonuçları olduğu, en yüksek oranda (%20,5) 37-48 ay arası çocukların “şüpheli” sonuçlara sahip olduğu görülmektedir. Toplam DGTT II sonuçlarına bakıldığında ise tüm çocukların %51,5’nde “normal”, %33,7’sinde “anormal”, %14,8’inde “şüpheli” sonuçlar olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3’de Çocukların cinsiyetlerine göre DGTT II gelişim sonucunun “normal”, “anormal” ve “şüpheli” sonuçlarının yaygınlığı verilmiştir.

Tablo 4.3. Çocukların cinsiyetlerine göre DGTT II gelişim sonucunun “normal”, “anormal” ve “şüpheli” sonuçlarının yaygınlığı.

Cinsiyet	Normal		Anormal		Şüpheli	
	f	%	f	%	f	%
Kız	49	59,7	25	30,5	8	9,8
Erkek	55	45,8	43	35,8	22	18,4
Toplam	104	51,5	68	33,7	30	14,8

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi kız çocuklarının %59,7’sinin, erkek çocuklarının ise %45,8’inin DGTT II gelişim sonucuna göre normal gelişim gösterdikleri, kız çocuklarının %30,5’inin, erkek çocukların %35,8’inin DGTT II gelişim testi sonucuna göre anormal gelişim gösterdikleri, kız çocuklarının %9,8’sinin, erkek çocukların %18,4’ünün şüpheli gelişim gösterdikleri görülmektedir.

Tablo 4.4’de Çocukların DGTTII’ye göre gelişim alanlarında “normal”, “uyarı” ve “gecikme” sonuçlarının yaygınlığı verilmiştir.

Tablo 4.4. Çocukların DGTTII’ye göre gelişim alanlarında “normal”, “uyarı” ve “gecikme” sonuçlarının yaygınlığı.

	Normal		Uyarı		Gecikme	
	f	%	f	%	f	%
Kişisel Sosyal	153	75,7	17	8,4	32	15,9
İnce Motor	149	73,8	19	9,4	34	16,8
Dil Gelişim	126	62,4	15	7,4	61	30,2
Kaba Motor	164	81,2	9	4,5	29	14,3

Tablo 4.4’de araştırmaya katılan çocukların DGTT II “normal” sonuçlarının en yüksek oranda (%81,2) kaba motor gelişim alanında olduğu, DGTT II “uyarı” sonuçlarının en yüksek oranda (%9,4) ince motor gelişim alanında olduğu, DGTT II

“gecikme” sonuçlarının en yüksek oranda (%30,2) dil gelişim alanında olduğu görülmektedir.

4.2. Demografik Değişkenler Açısından DGTT II Sonuçlarına Yönelik Bulgular

Bu bölümde, çocukların “Denver Gelişimsel Tarama Testi II”den almış olduğu sonuçlar ile çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, okul öncesi eğitim alma durumu, annenin yaşı, evlilik yaşı, ilk çocuğu doğurma yaşı, sahip olduğu çocuk sayısı, öğrenim durumu, çalışma durumu, mesleği, ailenin aylık gelir ortalaması, aile yapısı ve babanın çocukla ilgilenme düzeyi demografik değişkenleri açısından incelenmiştir.

Tablo 4.5’de DGTT II’nin sonuçlarının çocukların demografik bilgilerine göre Ki-kare testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.5. DGTT II’nin sonuçlarının çocukların demografik bilgilerine göre Ki-kare testi sonuçları.

Değişkenler	Gruplar	Normal		Normal Olmayan**		p
		f	%	f	%	
Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu	Alıyor	31	64,5	17	35,5	,048*
	Almıyor	73	47,4	81	52,6	
Cinsiyet	Kız	49	59,7	33	40,3	,051
	Erkek	55	45,8	65	54,2	
Doğum Sırası	1	60	58,3	43	41,7	,188
	2	34	44,2	43	55,8	
	3 ve sonrası	10	45,5	12	54,5	

*p< 0,05

**DGTT II sonucu “şüpheli” ve “anormal” olan çocuklar bu başlık altında toplanmıştır.

Tablo 4.5 incelendiğinde, çocukların DGTT II’den aldıkları sonucun, onların doğum sırasına ve cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (p>0,05). Okul öncesi eğitim alıp almama durumlarına göre ise “okul öncesi eğitim alma” lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir (p>0,05). Okul öncesi eğitim alan çocukların (%64,5), okul öncesi eğitim almayan çocuklara (%47,4) göre DGTT II’den daha yüksek oranda “normal” sonuç aldıkları saptanmıştır.

Tablo 4.6’da DGTT II’nin genel sonuçlarının annelerin demografik bilgilerine göre Ki-kare testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.6. DGTT II’nin sonuçlarının annelerin demografik bilgilerine göre Ki-kare testi sonuçları.

Değişkenler	Gruplar	Normal		Normal Olmayan**		p
		f	%	f	%	
Yaş	30 ve altı	45	50,0	45	50,0	,862
	31-35 yaş	38	53,5	33	46,5	
	36 ve üstü	20	48,7	21	51,3	
Evlene yaşı	20 ve altı	24	41,4	34	58,6	,237
	21-25 yaş	47	52,8	42	47,2	
	26-30 yaş	22	62,9	13	37,1	
	31 ve üstü	10	50,0	10	50,0	
İlk Çocuğu Doğurma Yaşı	20 ve altı	13	40,6	19	59,4	,433
	21-25 yaş	43	53,8	37	46,2	
	26 ve üstü	47	52,2	43	47,8	
Çocuk Sayısı	1	43	61,4	27	38,6	,188
	2	47	48,0	51	52,0	
	3 ve sonrası	14	41,2	20	58,8	
Çalışma Durumları	Çalışıyor	32	59,3	22	40,7	,103
	Çalışmıyor	71	47,9	77	52,1	
Meslek	Çalışmıyor	72	49,0	75	51,0	,173
	Kamu görevlisi	18	64,3	10	35,7	
	İşçi	3	37,5	5	62,5	
	Serbest meslek	2	33,3	4	66,7	
	Çiftçi	0	0,00	2	100	
	Diğer	8	72,7	3	27,3	
Öğrenim Durumu	İlkokul ve öncesi	10	32,3	21	67,7	,048*
	Ortaokul	23	46,0	27	54,0	
	Lise	30	53,6	26	46,4	
	Üniversite	40	61,5	25	38,5	

*p< 0,05

**DGTT II sonucu “şüpheli” ve “anormal” olan çocuklar bu başlık altında toplanmıştır.

Tablo 4.6 incelendiğinde çocukların DGTT II sonuçlarının, annelerin yaşlarına, evlenme yaşlarına, ilk çocuğu doğurma yaşlarına, çocuk sayısına, çalışma durumlarına ve mesleklerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (p>0,05).

Tablo 4.6 'da görüldüğü gibi annelerin öğrenim durumuna göre çocukların DGTT II sonuçları arasında yükselen öğrenim kademesi lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Üniversite mezunu annelerin çocukları (% 61.5), ilkokul ve öncesi öğrenim durumuna sahip annelerin çocuklarına (%32.3) göre DGTT II'den daha yüksek oranda "normal" sonuç aldıkları saptanmıştır.

Tablo 4.7'de DGTT II'nin sonuçlarının babaların çocukla ilgilenme düzeyine göre Ki-kare testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.7. DGTT II'nin sonuçlarının babaların çocukla ilgilenme düzeyine göre Ki-kare testi sonuçları.

Değişken	Düzye	Normal		Normal Olmayan**		
		f	%	f	%	p
Babaların Çocukla İlgilenme Düzye	1 (Çok zayıf)	4	26.7	11	73.3	.156
	2	7	38.9	11	61.1	
	3	21	48.8	22	51.2	
	4	29	52.7	26	47.3	
	5 (Çok iyi)	42	59.2	29	40.8	

* $p < 0,05$

**DGTT II sonucu "şüpheli" ve "anormal" olan çocuklar bu başlık altında toplanmıştır.

Tablo 4.7 incelendiğinde, babaların çocukla ilgilenme düzeyi ile çocukların DGTT II sonuçları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$).

Tablo 4.8'de DGTT II'nin sonuçlarının çocukların ailelerinin demografik bilgilerine göre Ki-kare testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.8. DGTT II'nin sonuçlarının çocukların ailelerinin demografik bilgilerine göre Ki-kare testi sonuçları.

Değişkenler	Gruplar	Normal		Normal Olmayan**		p
		f	%	f	%	
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	89	52,7	80	47,3	,389
	Geniş Aile	11	39,3	17	60,7	
	Boşanmış Aile	3	60,0	2	40,0	
Aylık Gelir Ortalaması	1500 TL ve altı	15	39,5	23	60,5	,452
	1501-4500 TL	59	52,7	53	47,3	
	4501-6000 TL	16	55,2	13	44,8	
	6001 TL ve üstü	13	56,5	10	43,5	

*p< 0,05

**DGTT II sonucu "şüpheli" ve "anormal" olan çocuklar bu başlık altında toplanmıştır.

Tablo 4.8 incelendiğinde, aile yapısı ve aylık gelir ortalaması ile çocukların DGTT II sonuçları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

4.3. Demografik Değişkenler Açısından Annelerin Çocukluk Örselenme Yaşantılarına Yönelik Bulgular

Bu başlık altında örneklem annelerin "Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği"nden almış oldukları puanlar annenin yaşı, evlenme yaşı, ilk çocuğu doğurma yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu ve mesleği demografik değişkenleri açısından incelenmiştir.

Tablo4.9. ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin yaşına göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

ÇÖYÖ	Annenin Yaşı	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Fiziksel İstismar	30 yaş ve altı	90	27,17	26	16	60	7,49	99,13			
	31-35 yaş	71	28,04	26	19	59	7,75	99,29	1,232	,540	
	36 ve üstü	41	30,12	30	20	63	10,33	110,5			
Duygusal İstismar-İhmal	30 yaş ve altı	90	65,97	65	30	83	11,75	101,0			
	31-35 yaş	71	66,26	65	29	87	11,43	101,5	,019	,99	
	36 ve üstü	41	64,60	65	31	83	14,41	99,94			
Genel Toplam	30 yaş ve altı	90	93,74	95	52	110	9,95	99,76			
	31-35 yaş	71	94,30	95	68	120	9,81	99,99	,310	,856	
	36 ve üstü	41	94,85	95	66	111	9,85	105,5			

*p<0,05

Tablo 4.9 incelendiğinde annelerin yaşı ile fiziksel İstismar, duygusal istismar-ihmal alt boyutları ve ÇÖYÖ toplam puan ortalamalarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.10'da ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin evlenme yaşına göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.10. ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin evlenme yaşına göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

ÇÖYÖ	Evlenme Yaşı	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Fiziksel İstismar	20 yaş ve altı	58	27,17	26	16	44	6,03	98,36			
	21-25 yaş	89	28,07	26	19	60	7,49	100,7			
	26-30 yaş	35	26,88	26	20	43	5,93	95,51	3,676	,299	
	31 ve üstü	20	35,45	35	20	63	14,94	124,5			
Duygusal İstismar-İhmal	20 yaş ve altı	58	65,98	69	39	83	9,48	95,78			
	21-25 yaş	89	64,98	69	30	83	12,28	96,18			
	26-30 yaş	35	69,32	69	29	87	11,55	120,6	5,036	,169	
	31 ve üstü	20	63,35	65	30	79	18,06	104,1			
Genel Toplam	20 yaş ve altı	58	93,15	90	67	111	9,56	94,25			1-4
	21-25 yaş	89	92,97	90	52	110	10,33	93,69			2-4
	26-30 yaş	35	96,26	90	68	107	9,11	116,2	8,491	,037*	
	31 ve üstü	20	98,80	98	83	120	8,17	126,3			

*p< 0,05

Tablo 4.10 incelendiğinde annelerin Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği'nden aldıkları puanların evlenme yaşlarına göre fiziksel istismar ve duygusal istismar-ihmal alt boyutlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.10 incelendiğinde annelerin Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği'nden aldıkları puanların ÇÖYÖ toplam puan ortalamalarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla ikili karşılaştırma yapılmış ve evlenme yaşı 20 ve altı olanlar ile 31 ve üstü olanlar arasında, 20 ve altı olan annelerin lehine; evlenme yaşı 21-25 arası olanlar ile 31 ve üstü olanlar arasında, 21-25 yaş arası olan annelerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Bu bulgu sonucunda ÇÖYÖ toplam puan ortalamaları yüksek olan annelerin daha geç yaşta evlendikleri söylenebilir.

Tablo 4.11'de ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin ilk çocuk doğurma yaşına göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.11. ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin ilk çocuk doğurma yaşına göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

ÇÖYÖ	İlk Çocuğu Doğurma Yaşı	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Fiziksel İstismar	20 yaş ve altı	32	28,31	26	20	44	6,43	107,7			
	21-25 yaş	80	27,50	26	19	46	6,25	99,62	,457	,796	
	26 ve üstü	90	29,10	26	16	63	10,14	100,9			
Duygusal İstismar-İhmal	20 yaş ve altı	32	64,15	69	39	79	9,30	85,03			
	21-25 yaş	80	65,38	69	30	83	11,61	97,13	5,011	,082	
	26 ve üstü	90	66,77	69	29	87	13,52	110,2			
Genel Toplam	20 yaş ve altı	32	92,46	96	67	111	9,95	89,34			
	21-25 yaş	80	92,88	96	52	110	10,84	94,54	4,90	,086	
	26 ve üstü	90	95,92	96	68	120	8,61	110,9			

*p<0,05

Tablo 4.11 incelendiğinde annelerin Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği'nden aldıkları puanların ilk çocuk doğurma yaşına göre fiziksel istismar, duygusal istismar-ihmal alt boyutları ve ÇÖYÖ toplam puan ortalamalarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.12'de ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin öğrenme durumuna göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.12. ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin öğrenim durumuna göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

ÇÖYÖ	Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Fiziksel İstismar	İlkokul ve öncesi	31	29,90	30	20	46	6,20	123,4			
	Ortaokul	50	27,76	30	19	55	8,36	92,93	6,810	,078	
	Lise	56	29,58	30	19	63	10,21	105,59			
	Üniversite	65	26,96	25	16	59	6,86	94,08			
Duygusal İstismar-İhmal	İlkokul ve öncesi	31	65,87	65	40	82	9,94	95,92			1-4
	Ortaokul	50	64,32	65	30	87	13,14	93,84	20,716	,000*	2-4
	Lise	56	61,17	60	30	83	13,83	93,84			3-4
	Üniversite	65	70,88	70	29	83	8,57	126,96			
Genel Toplam	İlkokul ve öncesi	31	95,77	95	66	111	8,81	106,6			2-4
	Ortaokul	50	92,08	90	66	107	10,45	91,33	19,206	,000*	3-4
	Lise	56	90,76	90	52	110	10,70	79,99			
	Üniversite	65	97,98	97	68	120	7,45	124,2			

*p<0,05

Tablo 4.12 incelendiğinde annelerin Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği'nden aldıkları puanların annenin öğrenim durumuna göre fiziksel istismar alt boyutuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.12 incelendiğinde annelerin Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği'nden aldığı puanlar annenin öğrenim durumu ile duygusal istismar-ihmal alt boyutu ve ÇÖYÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla ikili karşılaştırma yapılmış ve öğrenim durumu ilkökul ve öncesi ile üniversite olan anneler arasında, ilkökul ve öncesi olan annelerin lehine; öğrenim durumu ortaokul ile üniversite olan anneler arasında, ortaokul mezunu annelerin lehine; öğrenim durumu lise ile üniversite olan anneler arasında, lise mezunu annelerin lehine duygusal istismar-ihmal alt boyut puanları açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). ÇÖYÖ toplam puan ortalamaları ile anne öğrenim durumu ile ilgili yapılan ikili karşılaştırma sonucunda; ortaokul mezunu anneler ile üniversite mezunu anneler arasında, ortaokul mezunu olanların lehine; üniversite mezunu anneler ile lise mezunu anneler arasında, lise mezunu olan annelerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Bu bulgu sonucunda çocukluk örselenme yaşantısı toplam puan ortalamaları ve duygusal istismar-ihmal puanı en yüksek olan grubun üniversite mezunu anneler olduğu görülmüştür.

Tablo 4.13'de ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin çalışma durumuna göre Mann-Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.13. ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin çalışma durumuna göre Mann Whitney U testi sonuçları.

ÇÖYÖ	Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Numarası	z	p
Fiziksel İstismar	Çalışıyor	55	28,22	2	1	2	7,42	104,4	-,428	,669
	Çalışmıyor	147	28,38	2	1	2	8,53	100,4		
Duygusal İstismar-İhmal	Çalışıyor	55	66,12	2	1	2	12,26	103,6	-,394	,693
	Çalışmıyor	147	65,68	2	1	2	12,17	100,2		
Genel Toplam	Çalışıyor	55	94,35	2	1	2	11,44	104,72	-,555	,582
	Çalışmıyor	147	94,09	2	1	2	9,23	99,63		

*p<0,05

Tablo 4.13 incelendiğinde annelerin Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği'nden aldıkları puanların çalışma durumuna göre fiziksel istismar, duygusal istismar-ihmal alt boyutları ve ÇÖYÖ toplam puan ortalamasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.14'de ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin mesleğine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.14. ÇÖYÖ'nün alt boyutlarının annenin mesleğine göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

ÇÖYÖ	Meslek	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Fiziksel İstismar	Çalışmıyor	147	28,55	26	16	63	8,58	28,13			
	Kamu görevlisi	28	26,35	26	20	43	5,47	25,02	4,99	,288	
	İşçi	8	26,25	26	21	31	3,19	27,88			
	Serbest meslek	6	28,00	26	20	44	9,27	25,33			
	Çiftçi	2	32,50	26	32	33	0,70	45,00			
	Diğer	11	31,45	26	19	59	11,24	34,05			
Duygusal İstismar-İhmal	Çalışmıyor	147	65,41	69	29	87	12,71	21,41			1-2
	Kamu görevlisi	28	71,82	69	57	83	6,58	35,21	13,39	,009*	1-3
	İşçi	8	62,00	69	40	79	13,44	22,25			2-3
	Serbest meslek	6	58,66	69	37	79	16,05	20,17			2-4
	Çiftçi	2	51,50	69	51	52	0,70	6,25			2-5
	Diğer	11	64,90	69	51	78	7,63	22,05			
Genel Toplam	Çalışmıyor	147	94,00	90	52	111	9,78	18,32			1-2
	Kamu görevlisi	28	98,17	90	79	110	6,57	34,34	13,77	,008*	2-3
	İşçi	8	88,25	84	66	103	12,25	18,69			2-4
	Serbest meslek	6	86,67	84	67	99	11,67	16,08			2-5
	Çiftçi	2	84,00	84	84	84	0,00	7,50			4-6
	Diğer	11	96,36	90	78	120	11,29	28,86			

* p<0,05

Tablo 4.14 incelendiğinde annelerin Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği'nin fiziksel istismar alt boyutundan almış oldukları puanların mesleklerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.14 incelendiğinde annelerin Çocukluk Örselenme Yaşantısı Ölçeği'nin duygusal istismar-ihmal alt boyutu puanlarının ve ÇÖYÖ toplam puan ortalamalarının annelerin mesleklerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla yapılan ikili karşılaştırmada annenin; çalışmıyor olması ile kamu görevlisi olması arasında, çalışmayan annelerin lehine; annenin çalışmıyor olması ile işçi olması arasında, işçi annelerin lehine; kamu görevlisi olması ile işçi olması arasında, işçi annelerin lehine; kamu görevlisi olması ile serbest meslek yapması arasında, serbest meslek yapan annelerin lehine; kamu görevlisi olması ile çiftçi olması arasında, çiftçi annelerin lehine, duygusal istismar-ihmal alt boyutu puanları açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). İkili karşılaştırmalar sonucunda ÇÖYÖ toplam puan ortalamasına göre annenin çalışmıyor olması ile kamu görevlisi olması arasında, çalışmayan annelerin lehine; kamu görevlisi olması ile işçi olması arasında, işçi annelerin lehine; kamu görevlisi olması ile serbest meslek yapması arasında, serbest meslek yapan annelerin lehine; kamu görevlisi olması ile çiftçi olması arasında, çiftçi annelerin lehine; serbest meslek yapıyor olması ile diğer mesleklerle uğraşmıyor olması arasında, serbest meslek yapanların lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Bu bulgu sonucunda kamu görevlisi annelerin duygusal istismar-ihmal alt boyut puanları ile ÇÖYÖ toplam puan ortalamalarının diğer meslek grubundaki annelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

4.4. Demografik Değişkenler Açısından Annelerin Aile Yaşam Kalitesine

Yönelik Bulgular

Bu başlık altında annelerin "Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği"nden almış oldukları puanlar çocuğun okul öncesi eğitim alma durumu, anne-babanın

yaşı, evlenme yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, mesleği, sahip oldukları çocuk sayısı, annenin ilk çocuğu doğurma yaşı, babanın çocukla ilgilenme düzeyi, aile yapısı, aylık ortalama gelir düzeyi ve çocuk bakımıyla anne dışında en çok ilgilenen kişi demografik değişkenleri açısından incelenmiştir.

Tablo 4.15. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının çocuğun okul öncesi eğitim alma durumuna göre Mann-Whitney U testi sonuçları.

BCAYKÖ	Okul Öncesi Eğitim Alma Durumu	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	z	p
Aile Etkileşim	Alıyor	48	26,20	26	10	30	4,19	105,5	-,555	,579
	Almıyor	154	25,99	26	14	30	3,70	100,2		
Ebeveynlik	Alıyor	48	25,47	25	10	30	3,69	108,9	-1,021	,307
	Almıyor	154	25,01	25	14	30	3,40	99,17		
Duygusal Yeterlik	Alıyor	48	15,31	15	10	30	3,44	107,9	-,877	,381
	Almıyor	154	14,83	15	14	30	3,39	99,50		
Finansal Yeterlik	Alıyor	48	21,39	20	8	25	3,51	110,9	-1,289	,197
	Almıyor	154	20,50	20	9	25	4,06	98,56		
Genel Toplam	Alıyor	48	88,39	88	46	105	12,09	109,3	-1,064	,287
	Almıyor	154	86,33	88	63	101	11,51	99,06		

*p< 0,05

Tablo 4.15 incelendiğinde annelerin; aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik, finansal yeterlik alt boyutları ve BCAYKÖ toplam puan ortalamalarının, okul öncesi eğitim alma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.16'da BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin yaşına göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.16. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin yaşına göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Annenin Yaşı	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Aile Etkileşim	30 ve altı	90	25,91	25	11	30	3,78	99,54			
	31-35 yaş	71	26,50	25	15	30	3,07	105,8	0,614	,736	
	36 ve üstü	41	25,53	25	6	30	4,90	98,35			
Ebevenylik	30 ve altı	90	24,97	25	12	30	3,16	97,16			
	31-35 yaş	71	25,95	25	18	30	2,93	114,0	5,642	,060	
	36 ve üstü	41	24,00	25	13	30	4,54	89,24			
Duygusal Yeterlik	30 ve altı	90	14,74	15	6	20	3,41	97,34			
	31-35 yaş	71	15,71	15	4	20	3,04	115,2	6,984	,030*	2-3
	36 ve üstü	41	14,04	15	4	20	3,75	86,90			
Finansal Yeterlik	30 ve altı	90	20,01	20	8	25	4,28	92,04			
	31-35 yaş	71	21,67	20	12	25	3,48	116,1	7,131	,028*	1-2
	36 ve üstü	41	20,58	20	11	25	3,68	96,99			
Genel Toplam	30 ve altı	90	85,64	85	53	105	11,43	95,33			
	31-35 yaş	71	89,85	85	59	105	10,19	115,2	6,180	,045*	1-2
	36 ve üstü	41	84,14	85	46	105	13,53	91,27			2-3

*p<0,05

Tablo 4.16 incelendiğinde annelerin aile etkileşimi ve ebeveynlik alt boyut puanlarının, annenin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.16 incelendiğinde annelerin duygusal yeterlik, finansal yeterlik alt boyutları ve BCAYKÖ toplam puan ortalamaları ile annenin yaşı arasında anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla yapılan ikili karşılaştırma sonucunda, duygusal yeterlik alt boyutu ile yaşı 31-35 arası olan anneler ile 36 ve üstü olan anneler arasında, yaşı 31-35 arası olan annelerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Finansal yeterlik alt boyutu ile yaşı 30 ve altı olan anneler ile 31-35 arası olan anneler arasında, yaşı 31-35 arasında olan annelerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). BCAYKÖ toplam puan ortalaması ile yaşı 30 ve altı olan anneler ile 31-35 arası olan anneler arasında, yaşı 31-35 arasında olan annelerin lehine; yaşı 31-35 arası olan anneler ile 36 ve üstü olan anneler arasında, yaşı 31-35 arası olan annelerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Bu bulgu sonucunda, 31-35 yaş aralığındaki annelerin duygusal, finansal yeterliği alt boyutları ve aile yaşam kalitesi toplam puan ortalamasının yaşı 30 ve altı ile 36 ve üstü olan annelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.17'de BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin evlenme yaşına göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.17. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin evlenme yaşına göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Anne Evlenme Yaşı	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Aile Etkileşim	20 ve altı	58	25,98	26	15	30	3,12	96,46			
	21-25 yaş	89	26,05	26	10	30	3,63	109,1			
	26-30 yaş	35	26,14	26	14	30	3,43	101,5	4,178	,243	
	31 ve üstü	20	26,04	26	6	30	6,07	82,25			
Ebeveynlik	20 ve altı	58	25,05	25	12	30	3,13	99,72			
	21-25 yaş	89	25,05	25	17	30	3,26	106,5			
	26-30 yaş	35	25,42	25	20	30	3,06	103,0	3,077	,380	
	31 ve üstü	20	23,10	23	13	30	5,19	81,63			
Duygusal Yeterlik	20 ve altı	58	14,29	15	6	20	3,54	91,25			
	21-25 yaş	89	15,28	15	6	20	3,17	105,3			
	26-30 yaş	35	16,02	16	9	20	2,46	119,3	7,502	,058	
	31 ve üstü	20	13,45	14	4	20	4,55	83,00			

*p< 0,05

Tablo 4.17(Devam). BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin evlenme yaşına göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Anne Evlenme Yaşı	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Finansal Yeterlik	20 ve altı	58	20,00	20	9	25	4,11	90,69			
	21-25 yaş	89	21,03	21	8	25	3,88	106,4			
	26-30 yaş	35	21,57	21	12	25	3,52	113,8	5,144	,162	
	31 ve üstü	20	19,85	21	13	25	4,23	89,20			
Genel	20 ve altı	58	85,32	85	53	104	10,55	92,16			
Toplam	21-25 yaş	89	88,32	88	46	105	11,28	108,9			
	26-30 yaş	35	89,17	88	70	105	10,43	111,1	7,038	,071	
	31 ve üstü	20	80,40	82	57	105	15,99	78,38			

*p<0,05

Tablo 4.17 incelendiğinde annelerin, aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik, finansal yeterlik alt boyutlarıve BCAYKÖ toplam puan ortalamasının, annenin evlenme yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.18’de BCAYKÖ’nün alt boyutlarının annenin öğrenim durumuna göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.18. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin öğrenim durumuna göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Annenin Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
AileEtkileşim	İlkokul ve öncesi	31	25,77	25	6	30	5,10	104,9	5,645	,130	
	Ortaokul	50	26,02	25	10	30	4,15	104,7			
	Lise	56	25,46	25	11	30	3,35	86,35			
	Üniversite	65	26,69	25	14	30	3,13	110,4			
Ebeveynlik	İlkokul ve öncesi	31	25,09	25	13	30	3,54	100,7	5,124	,163	
	Ortaokul	50	24,94	25	17	30	3,16	97,08			
	Lise	56	24,33	25	12	30	4,06	91,20			
	Üniversite	65	25,95	25	18	30	2,97	114,1			
Duygusal Yeterlik	İlkokul ve öncesi	31	13,61	15	4	20	4,07	82,56	24,559	,000*	1-4
	Ortaokul	50	14,24	15	6	20	3,70	79,08			2-4
	Lise	56	14,91	15	4	20	3,18	100,9			3-4
	Üniversite	65	16,15	15	9	20	2,56	128,2			

*p< 0,05

Tablo 4.18 (Devam). BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin öğrenim durumuna göre Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Annenin Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Finansal Yeterlik	İlkokul ve öncesi	31	19,09	19	9	25	4,78	80,23	14,006	,003*	1-3
	Ortaokul	50	19,04	19	8	25	4,45	89,87			1-4
	Lise	56	20,91	20	11	25	3,42	100,2			
	Üniversite	65	22,60	20	16	25	2,42	121,6			
Genel Toplam	İlkokul ve öncesi	31	83,58	85	59	105	13,81	88,81	14,377	,002*	1-4
	Ortaokul	50	84,24	85	46	104	13,07	88,73			2-4
	Lise	56	85,62	85	59	105	10,20	93,90			3-4
	Üniversite	65	91,40	90	70	105	9,17	123,9			

*p<0,05

Tablo 4.18 incelendiğinde annelerin aile etkileşimi ve ebeveynlik alt boyutlarından aldıkları puanların, annenin öğrenim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.18 incelendiğinde annelerin, finansal yeterlik, duygusal yeterlikve BCAYKÖ toplam puan ortalamasının, annelerin öğrenme durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla ikili karşılaştırma yapılmış ve öğrenim durumu ilkokul ve öncesi ile üniversite olan anneler arasında, üniversite mezunu olan annelerin lehine; öğrenim durumu ortaokul ile üniversite olan anneler arasında, üniversite mezunu annelerin lehine; öğrenim durumu lise ile üniversite olan anneler arasında, üniversite mezunu annelerin lehine, duygusal yeterlik alt boyutu ve BCAYKÖ toplam puan ortalaması açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Finansal yeterlik alt boyutu ile annelerin öğrenim durumu ile ilgili yapılan ikili karşılaştırma sonucunda; ilkokul ve öncesi olan anneler ile lise mezunu anneler arasında, lise mezunu annelerin lehine; ilkokul ve öncesi olan anneler ile lise mezunu anneler arasında, lise mezunu annelerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Bu bulgu sonucunda annelerin öğrenim düzeyinin yükselmesiyle birlikte annenin duygusal yeterliği, finansal yeterliği ve aile yaşam kalitesi toplam puan ortalamasının da yükseldiği sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.19'de BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin çalışma durumuna göre Mann Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.19. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin çalışma durumuna göre Mann Whitney U testis sonuçları.

BCAYKÖ	Anne Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	z	p
Aile Etkileşim	Çalışıyor	55	25,94	25	12	30	3,87	97,42	-,605	,545
	Çalışmıyor	147	26,08	26	13	30	3,80	102,9		
Ebeveynlik	Çalışıyor	55	25,66	25	15	30	3,04	107,6	-,904	,366
	Çalışmıyor	147	24,99	25	15	30	3,60	99,26		
Duygusal Yeterlik	Çalışıyor	55	15,57	15	8	19	3,12	112,65	-1,645	,100
	Çalışmıyor	147	14,71	15	6	20	3,47	97,43		
Finansal Yeterlik	Çalışıyor	55	21,70	21	20	25	3,21	115,0	-2,00	,045*
	Çalışmıyor	147	20,35	21	20	27	4,10	96,56		
Genel Toplam	Çalışıyor	55	88,88	88	79	95	11,14	111,2	-1,399	,162
	Çalışmıyor	147	86,07	88	74	95	11,78	98,03		

*p<0,05

Tablo 4.19 incelendiğinde annelerin, aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik alt boyutlarının ve BCAYKÖ toplam puan ortalamasının, anne çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$). Finansal yeterlik alt boyutundan alınan puanların, anne çalışma durumuna göre çalışan anneler lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$).

Tablo 4.20’de BCAYKÖ’nün alt boyutlarının annenin mesleğine göre Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.20. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin mesleğine göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Anne Meslek	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Aile Etkileşim	Çalışmıyor	147	26,06	26	10	30	3,82	11,25	3,82		
	Kamu Görevlisi	28	26,96	26	20	30	2,75	32,26	2,75		
	İşçi	8	24,75	26	22	29	2,37	18,19	2,37	,082	
	Serbest Meslek	6	27,00	27	24	29	2,44	31,97	2,44		
	Çiftçi	2	23,50	23	23	24	0,70	10,50	0,70		
	Diğer	11	24,36	24	6	30	6,51	25,23	6,51		
Ebeveynlik	Çalışmıyor	147	24,85	25	12	30	3,62	26,32	3,62		
	Kamu Görevlisi	28	26,50	25	20	30	2,97	31,45	2,97		
	İşçi	8	24,12	25	22	28	1,80	18,88	1,80	,066	
	Serbest Meslek	6	26,50	26	23	30	3,20	31,67	3,20		
	Çiftçi	2	21,50	22	21	22	0,70	4,00	0,70		
	Diğer	11	25,90	26	22	30	2,80	28,23	2,80		
Duygusal Yeterlik	Çalışmıyor	147	14,61	16	4	20	3,49	25,20	3,49		
	Kamu Görevlisi	28	16,78	16	11	20	2,25	32,89	2,25		
	İşçi	8	14,75	16	8	17	2,86	21,25	2,86	,076	
	Serbest Meslek	6	15,33	16	8	19	3,98	27,50	3,98		
	Çiftçi	2	11,00	11	9	13	2,82	5,75	2,82		
	Diğer	11	15,36	15	8	20	3,44	24,77	3,44		

*p< 0,05

Tablo 4.20 (Devam). BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin mesleğine göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Anne Meslek	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Finansal Yeterlik	Çalışmıyor	147	20,31	20	8	25	4,14	21,22	4,14		
	Kamu Görevlisi	28	23,25	23	19	25	1,91	34,80	1,91		1-2
	İşçi	8	20,37	20	16	25	3,46	20,88	3,46	,011*	1-4
	Serbest Meslek	6	20,50	20	16	25	3,50	21,50	3,50		2-4
	Çiftçi	2	15,00	15	12	18	4,24	4,75	4,24		
	Diğer	11	21,00	21	16	25	3,00	23,64	3,00		
Genel Toplam	Çalışmıyor	147	85,83	85	46	105	11,86	24,21	11,86		
	Kamu Görevlisi	28	93,50	93	72	105	8,61	34,25	8,61		1-2
	İşçi	8	84,00	85	75	97	7,36	18,25	7,36	,011*	2-3
	Serbest Meslek	6	89,33	85	72	103	12,11	27,67	12,11		2-4
	Çiftçi	2	71,00	71	71	71	0,00	2,50	0,00		
	Diğer	11	86,63	86	59	105	12,87	24,00	12,87		

*p< 0,05

Tablo 4.20 incelendiğinde, annelerin aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik alt boyutlarından aldıkları puanların, annelerin mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.20 incelendiğinde, finansal yeterlik alt boyutu ve BCAYKÖ toplam puan ortalamalarının, annelerin mesleğine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p>0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla yapılan ikili karşılaştırmada, annenin çalışmıyor olması ile kamu görevlisi olması arasında, kamu görevlisi annelerin lehine; annenin kamu görevlisi olması ile serbest meslek yapıyor olması arasında, kamu görevlisi annelerin lehine, annenin kamu görevlisi olması ile çiftçi olması arasında, kamu görevlisi annelerin lehine finansal yeterlik alt boyutu puanları açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). İkili karşılaştırmalar sonucunda BCAYKÖ toplam puan ortalamalarına göre annenin çalışmıyor olması ile kamu görevlisi olması arasında, kamu görevlisi olan annelerin lehine; kamu görevlisi olması ile işçi olması arasında, kamu görevlisi annelerin lehine; kamu görevlisi olması ile serbest meslek yapması arasında, kamu görevlisi olan annelerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Bu bulgu sonucunda kamu görevlisi annelerin finansal yeterlik alt boyutu ve aile yaşam kalitesi toplam puan ortalamalarının diğer meslek grubundaki annelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.21’de BCAYKÖ’nün alt boyutlarının annenin çocuk sayısına göre Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.21. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının annenin çocuk sayısına göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Çocuk Sayısı	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Aile Etkileşim	1	70	25,75	25	10	30	4,27	99,86			
	2	98	26,56	25	15	30	2,91	106,1	1,738	,419	
	3 ve sonrası	34	25,14	25	25	30	4,85	91,37			
Ebeveynlik	1	70	25,34	25	18	30	2,76	101,69			
	2	98	25,28	25	12	30	3,65	105,0	1,464	,481	
	3 ve sonrası	34	24,20	25	15	30	4,13	91,00			
Duygusal Yeterlik	1	70	15,22	15	6	20	3,15	104,48			1-3
	2	98	15,28	15	4	20	3,43	108,8	9,160	,010*	2-3
	3 ve sonrası	34	13,38	15	4	20	3,46	74,31			
Finansal Yeterlik	1	70	20,51	20	8	25	4,21	99,69			
	2	98	21,13	20	9	25	3,65	108,8	2,106	,349	
	3 ve sonrası	34	19,91	20	11	25	4,18	74,31			
Genel Toplam	1	70	86,84	86	46	105	11,92	102,0			
	2	98	88,26	86	59	105	10,97	108,0	5,215	,074	
	3 ve sonrası	34	82,64	86	57	105	12,34	81,50			

*p<0,05

Tablo 4.21 incelendiğinde annelerin, aile etkileşimi, ebeveynlik, finansal yeterlik alt boyutları ve BCAYKÖ toplam puan ortalamalarının, annelerin sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$). Duygusal yeterlik alt boyut puanların, annelerin sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla ikili karşılaştırma yapılmış ve duygusal yeterlik alt boyutu ile çocuk sayısı 1 ile 3 ve daha fazla olan anneler arasında, 1 çocuğu olan annelerin lehine; çocuk sayısı 2 ile 3 ve daha fazla olan anneler arasında, 2 çocuğu olan annelerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Bu bulgu sonucunda 2 çocuğa sahip olan annelerin duygusal yeterliğinin, 1 ile 3 ve daha fazla çocuğu olan annelere göre daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 4.22’de BCAYKÖ’nün alt boyutlarının babanın yaşına göre Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.22. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın yaşına göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Baba Yaş	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Aile Etkileşim	30 ve altı	51	25,31	25	14	30	4,18	91,99			
	31-35 yaş	76	26,72	26	20	30	2,73	108,3	3,284	,350	
	36-40 yaş	52	26,36	26	11	30	3,38	105,1			
	41 ve üstü	23	24,69	26	6	30	6,01	91,78			
Ebeveynlik	30 ve altı	51	24,31	25	12	30	3,46	86,95			
	31-35 yaş	76	25,52	25	13	30	3,62	110,0	5,546	,136	
	36-40 yaş	52	25,48	25	17	30	3,31	106,4			
	41 ve üstü	23	24,78	25	16	30	3,20	94,35			
Duygusal Yeterlik	30 ve altı	51	14,06	15	4	20	3,54	95,46			
	21-25 yaş	10	12,7	12	4	18	4,39	107,7	1,710	,635	
	36-40 yaş	52	14,98	15	8	20	3,22	101,0			
	41 ve üstü	23	14,52	15	6	20	3,60	95,15			

*p<0,05

Tablo 4.22 (Devam). BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın yaşına göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Baba Yaş	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Finansal Yeterlik	30 ve altı	51	20,03	20	8	25	4,34	93,23			
	31-35 yaş	76	20,82	20	9	25	3,91	103,3	2,181	,536	
	36-40 yaş	52	21,15	20	11	25	3,96	109,1			
	41 ve üstü	23	20,82	20	11	25	3,084	96,57			
Genel Toplam	30 ve altı	51	84,27	84	53	105	12,42	90,41			
	31-35 yaş	76	88,89	88	59	105	11,27	108,6	3,481	,323	
	36-40 yaş	52	87,98	88	60	105	10,36	105,0			
	41 ve üstü	23	84,82	88	46	104	13,31	94,54			

*p<0,05

Tablo 4.22 incelendiğinde annelerin Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin tüm alt boyutlarından aldıkları puanların ve toplam puan ortalamalarının, babanın yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.23'de BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın evlenme yaşına göre Mann Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.23. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın evlenme yaşına göre Mann Whitney U testi sonuçları.

BCAYKÖ	Baba Evlenme Yaşı	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	z	p
Aile Etkileşim	25 ve altı	88	25,90	25	15	30	3,60	97,33	-1,789	,430
	26 ve üstü	114	26,11	26	14	30	3,98	103,8		
Ebeveynlik	25 ve altı	88	25,09	25	18	30	3,31	99,50	-1,321	,748
	26 ve üstü	114	25,11	25	12	30	3,59	102,1		
Duygusal Yeterlik	25 ve altı	88	14,48	15	9	20	3,50	93,83	-1,535	,125
	26 ve üstü	114	15,25	15	6	20	3,28	106,4		
Finansal Yeterlik	20 ve altı	88	20,21	20	11	25	4,18	94,54	-1,385	,166
	21-25 yaş	114	21,07	20	8	25	3,75	105,9		
Genel Toplam	20 ve altı	88	85,70	85	53	104	11,53	94,97	-1,286	,199
	21-25 yaş	114	87,56	85	57	105	11,70	105,6		

*p< 0,05

Tablo 4.23 incelendiğinde annelerin Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği'nden, ölçeğin tüm alt boyutlarından ve toplam puan ortalamalarından aldıkları puanların, babanın evlenme yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.24'de BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın öğrenme durumuna göre Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.24. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın öğrenme durumuna göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Baba Öğrenim Durumu	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Aile Etkileşim	İlkokul ve öncesi	35	24,82	25	6	30	5,69	93,93	3,330	,344	
	Ortaokul	39	26,00	25	15	30	3,26	97,77			
	Lise	54	25,92	25	11	30	3,38	95,86			
	Üniversite	74	26,72	25	14	30	3,14	111,1			
Ebeveynlik	İlkokul ve öncesi	35	24,48	25	17	29	2,99	86,96	7,730	,052	
	Ortaokul	39	25,07	25	13	30	3,44	101,1			
	Lise	54	24,62	25	12	30	3,58	92,25			
	Üniversite	74	25,81	25	15	30	3,56	115,3			
Duygusal Yeterlik	İlkokul ve öncesi	35	13,02	14	4	20	3,60	68,43	16,753	,001*	1-2
	Ortaokul	39	14,61	14	8	20	3,58	95,40			1-3
	Lise	54	15,37	15	6	20	2,88	108,0			1-4
	Üniversite	74	15,71	15	4	20	3,24	115,5			
Finansal Yeterlik	İlkokul ve öncesi	35	17,37	18	9	25	4,39	57,14	36,492	,000	1-2
	Ortaokul	39	19,94	20	11	25	4,01	88,94			1-3
	Lise	54	21,05	20	8	25	3,57	104,6			3-4
	Üniversite	74	22,44	20	15	25	2,72	126,8			
Genel Toplam	İlkokul ve öncesi	35	79,71	80	46	101	12,98	68,97	19,718	,000	1-2
	Ortaokul	39	85,64	85	53	104	11,71	94,62			1-3
	Lise	54	86,98	85	60	105	10,29	100,7			1-4
	Üniversite	74	90,70	90	59	105	10,34	121,0			

*p<0,05

Tablo 4.24 incelendiğinde annelerin aile etkileşimi ve ebeveynlik alt boyutlarından aldıkları puanların, baba öğrenim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.24 incelendiğinde annelerin duygusal yeterlik, finansal yeterlik alt boyutları ve BCAYKÖ toplam puan ortalamalarının, baba öğrenim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla ikili karşılaştırma yapılmış ve öğrenim durumu, ilkokul ve öncesi ile ortaokul olan babalar arasında, ortaokul mezunu olan babaların lehine; öğrenim durumu ilkokul ve öncesi ile lise olan babalar arasında, lise mezunu babaların lehine; öğrenim durumu ilkokul ve öncesi ile üniversite olan babalar arasında, üniversite mezunu babaların lehine duygusal yeterlik alt boyutu ve BCAYKÖ toplam puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Finansal yeterlik alt boyutu ile babaların öğrenim durumu ile ilgili yapılan ikili karşılaştırma sonucunda öğrenim durumu, ilkokul ve öncesi ile ortaokul olan babalar arasında, ortaokul mezunu olan babaların lehine; öğrenim durumu ilkokul ve öncesi ile lise olan babalar arasında, lise mezunu babaların lehine; öğrenim durumu lise ile üniversite olan babalar arasında, üniversite mezunu babaların lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Bu bulgu sonucunda babaların öğrenim düzeyinin yükselmesiyle birlikte annenin duygusal yeterliği, finansal yeterliği ve aile yaşam kalitesi toplam puan ortalamalarının da yükseldiği sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.25'de BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın çalışma durumuna göre Mann Whitney U testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.25. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın çalışma durumuna göre Mann Whitney U test sonuçları.

BCAYKÖ	Baba Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	z	p
Aile Etkileşim	Çalışıyor	197	26,16	25	6	30	3,75	103,3	-2,254	,024*
	Çalışmıyor	5	23,12	23	6	30	4,35	56,25		
Ebeveynlik	Çalışıyor	197	25,21	25	12	30	3,47	103,2	2,114	,034*
	Çalışmıyor	5	22,87	22	12	30	2,74	58,88		
Duygusal Yeterlik	Çalışıyor	197	15,03	15	4	20	3,40	103,2	-2,090	,037*
	Çalışmıyor	5	12,87	15	4	20	2,64	59,38		
Finansal Yeterlik	Çalışıyor	197	20,93	20	8	25	3,81	104,3	-3,419	,001*
	Çalışmıyor	5	15,37	15	8	25	3,50	32,75		
Genel Toplam	Çalışıyor	197	87,34	87	46	105	11,47	104,7	-3,082	,002*
	Çalışmıyor	5	74,25	75	46	105	9,19	39,13		

*p<0,05

Tablo 4.25 incelendiğinde annelerin aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik, finansal yeterlik alt boyutları ve BCAYKÖ toplam puan ortalamalarının, babaların çalışma durumuna göre çalışan babaların lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.26'da BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın mesleğine göre Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.26. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın mesleğine göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Baba Meslek	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Aile Etkileşim	Çalışmıyor	5	22,40	22	16	27	4,03	77,52			
	Kamu Görevlisi	47	27,25	27	20	30	2,72	115,7			1-2
	İşçi	75	26,22	27	10	30	3,53	99,29	8,565	,000*	1-3
	Serbest Meslek	26	25,55	25	20	30	2,74	80,48			3-5
	Çiftçi	7	23,85	25	15	30	5,42	72,93			
	Diğer	42	25,50	25	6	30	5,02	95,58			
Ebeveynlik	Çalışmıyor	5	22,00	22	17	26	3,24	92,11			
	Kamu Görevlisi	47	26,15	26	20	30	2,69	120,31			2-3
	İşçi	75	24,90	15	12	30	3,71	95,63	11,368	,023*	2-4
	Serbest Meslek	26	23,53	25	15	30	4,16	76,08			2-5
	Çiftçi	7	25,00	25	21	30	2,82	90,14			
	Diğer	42	25,33	25	20	30	2,85	96,85			
Duygusal Yeterlik	Çalışmıyor	5	11,60	11	8	15	2,50	110,2			
	Kamu Görevlisi	47	16,53	16	10	20	2,53	124,1			
	İşçi	75	14,70	15	6	20	3,34	92,45	13,899	,008*	1-3
	Serbest Meslek	26	13,84	15	4	20	3,89	81,58			2-5
	Çiftçi	7	13,14	15	4	20	5,24	75,79			3-4
	Diğer	42	14,94	15	8	20	3,11	97,21			

*p< 0,05

Tablo 4.26 (Devam). BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın mesleğine göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Baba Meslek	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Finansal Yeterlik	Çalışmıyor	5	13,60	14	11	17	2,19	88,20			
	Kamu Görevlisi	47	23,19	24	19	25	1,82	133,7			
	İşçi	75	19,82	20	8	25	4,30	85,11	26,151	,000*	1-4
	Serbest Meslek	26	20,26	20	9	25	3,81	87,02			2-4
	Çiftçi	7	19,00	20	14	24	3,31	63,86			
	Diğer	42	20,92	20	13	25	3,61	98,15			
Genel Toplam	Çalışmıyor	5	69,60	70	57	76	7,50	96,41			
	Kamu Görevlisi	47	93,48	93	72	105	8,08	130,7			1-2
	İşçi	75	85,66	85	46	104	11,64	90,80	21,610	,000*	1-3
	Serbest Meslek	26	83,15	85	59	105	11,46	77,38			1-4
	Çiftçi	7	81,00	81	59	104	14,38	71,29			1-5
	Diğer	42	86,73	85	59	105	11,32	96,17			

*p< 0,05

Tablo 4.26 incelendiğinde annelerin aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik, finansal yeterlik alt boyutları ve BCAYKÖ toplam puan ortalamalarının, babaların mesleğine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p>0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla yapılan ikili karşılaştırmada aile etkileşimi alt boyutu puanlarına göre, babanın çalışmıyor olması ile kamu görevlisi olması arasında, kamu görevlisi babaların lehine; babanın çalışmıyor olması ile işçi olması arasında, işçi olan babaların lehine; babanın mesleğinin işçi ile çiftçi olması arasında, işçi olan babaların lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). İkili karşılaştırmalar sonucunda ebeveynlik alt boyutu puanlarına göre babanın kamu görevlisi olması ile işçi olması, serbest meslek yapması ve çiftçi olması arasında, kamu görevlisi babaların lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Duygusal yeterlik alt boyutu ile ilgili yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda, babanın çalışmıyor olması ile işçi olması arasında, işçi babaların lehine; babanın işçi olması ile serbest meslek yapıyor olması arasında, işçi babaların lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Finansal yeterlik alt boyutu ile ilgili yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda, babanın çalışmıyor olması ile serbest meslek yapıyor olması arasında, serbest çalışan babaların lehine; babanın kamu görevlisi olması ile serbest meslek yapıyor olması arasında, kamu görevlisi babaların lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). BCAYKÖ toplam puan ortalamalarıyla ilgili yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda, babanın çalışmıyor olması ile kamu görevlisi olması arasında, kamu görevlisi babaların lehine; babanın çalışmıyor olması ile işçi olması arasında, işçi babaların lehine; babanın kamu görevlisi olması ile serbest meslek yapıyor olması arasında, kamu görevlisi babaların lehine; babanın çalışmıyor olması ile çiftçi olması arasında, çiftçi babaların lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Bu bulgu sonucunda, eşi kamu görevlisi olan annelerin aile yaşam kaliteleri eşi diğer meslek grubundan olan annelere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.27’de BCAYKÖ’nün alt boyutlarının babanın çocukla ilgilenme düzeyine göre Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.27. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının babanın çocukla ilgilenme düzeyine göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Çocukla ilgilenme Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Aile Etkileşim	1(Çok zayıf)	15	23,73	23	11	30	5,43	74,13			1-2
	2	18	24,05	24	12	30	2,46	56,36			1-3
	3	43	24,95	24	9	30	3,84	83,26	29,100	,000*	1-4
	4	55	26,72	26	11	30	3,31	111,4			1-5
	5 (Çok iyi)	71	27,16	26	8	30	3,53	122,0			
Ebeveynlik	1(Çok zayıf)	15	24,00	24	10	30	4,29	85,40			1-4
	2	18	22,38	22	20	28	4,76	68,03			1-5
	3	43	23,60	23	14	30	3,12	72,14	28,471	,000*	2-4
	4	55	26,09	26	11	30	2,89	117,5			
	5 (Çok iyi)	71	26,22	26	6	30	2,74	118,7			
Duygusal Yeterlik	1(Çok zayıf)	15	12,53	12	13	20	5,75	78,63			1-3
	2	18	12,94	12	12	18	3,74	70,06			1-4
	3	43	14,46	14	17	20	2,95	89,53	15,793	,003*	1-5
	4	55	15,36	15	18	20	2,70	105,2			2-4
	5 (Çok iyi)	71	15,92	15	20	20	2,96	118,6			2-5
Finansal Yeterlik	1(Çok zayıf)	15	18,46	18	4	25	4,96	75,77			
	2	18	19,27	19	4	25	3,93	77,92			
	3	43	20,41	20	6	25	4,13	96,69	9,385	,052	
	4	55	21,07	20	9	25	3,50	104,55			
	5 (Çok iyi)	71	21,45	20	8	25	3,75	113,46			
Genel Toplam	1(Çok zayıf)	15	78,73	78	46	105	4,26	70,30			1-4
	2	18	78,66	78	59	94	2,27	59,53			1-5
	3	43	83,44	83	53	104	1,61	82,44	28,356	,000*	2-4
	4	55	89,25	89	60	105	1,32	113,5			3-4
	5 (Çok iyi)	71	90,77	90	59	105	1,26	120,9			

* p< 0,05

Tablo 4.27 incelendiğinde annelerin finansal yeterlik alt boyut puanının, babanın çocukla ilgilenme düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.27 incelendiğinde annelerin aile etkileşim, ebeveynlik, duygusal yeterlik alt boyutları ve BCAYKÖ toplam puan ortalamalarının, babanın çocukla ilgilenme düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p>0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla ikili karşılaştırma sonucunda, annelerin aile etkileşim alt boyutu puanları ile babanın çocukla ilgilenme düzeyinin 1 ile 2 olması arasında, 2 olanların lehine; 1 ile 3 olması arasında, 3 olanların lehine; 1 ile 4 olması arasında, 4 olanların lehine; 1 ile 5 olması arasında, 5 olanların lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Annelerin ebeveynlik alt boyutu puanları ile ilgili yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda, babanın çocukla ilgilenme düzeyinin 1 ile 4 olması arasında, 4 olanların lehine; 1 ile 5 olması arasında, 5 olanların lehine; 2 ile 4 olması arasında, 4 olanların lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Annenin duygusal yeterlik alt boyutu puanları ile babanın çocukla ilgilenme düzeyinin 1 ile 3 olması arasında, 3 olanların lehine; 1 ile 4 olması arasında, 4 olanların lehine; 1 ile 5 olması arasında, 5 olanların lehine; 2 ile 4 olması arasında, 4 olanların lehine; 2 ile 5 olması arasında, 5 olanların lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). BCAYKÖ toplam puan ortalamalarıyla ilgili yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda, babanın çocukla ilgilenme düzeyinin 1 ile 4 olması arasında, 4 olanların lehine; 1 ile 5 olması arasında, 5 olanların lehine; 2 ile 4 olması arasında, 4 olanların lehine; 3 ile 4 olanların arasında 4 olanların lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Bu bulgular sonucunda babaların çocuklarla ilgilenme düzeyinin artmasıyla birlikte annelerin aile etkileşimi, ebeveynliği ve duygusal yeterliklerinde artış olduğu görülmektedir.

Tablo 4.28'de BCAYKÖ'nün alt boyutlarının aile yapısına göre Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.28. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının aile yapısına göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Aile Yapısı	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Aile Etkileşim	Çekirdek Aile	169	26,34	26	10	30	3,44	105,20			
	Geniş Aile	28	25,17	26	14	30	3,75	84,41	4,404	,111	
	Boşanmış Aile	5	20,80	20	6	29	9,37	72,20			
Ebeveynlik	Çekirdek Aile	169	25,31	25	13	30	3,44	104,6			
	Geniş Aile	28	24,17	25	12	29	3,52	84,79	3,066	,216	
	Boşanmış Aile	5	24,00	24	17	27	4,00	88,30			
Duygusal Yeterlilik	Çekirdek Aile	169	15,20	15	4	20	3,30	105,5			
	Geniş Aile	28	13,50	15	6	18	3,48	77,16	5,738	,057	
	Boşanmış Aile	5	14,40	15	8	19	4,72	99,90			
Finansal Yeterlilik	Çekirdek Aile	169	20,97	20	8	25	3,80	105,0			
	Geniş Aile	28	19,53	20	9	25	4,35	84,13	3,970	,137	
	Boşanmış Aile	5	18,06	20	13	25	5,41	78,00			
Genel Toplam	Çekirdek Aile	169	87,82	87	46	105	11,32	106,3			1-2
	Geniş Aile	28	82,39	87	63	101	10,69	76,96	7,236	,027*	
	Boşanmış Aile	5	77,80	80	57	100	19,63	73,90			

*p<0,05

Tablo 4.28 incelendiğinde annelerin aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik ve finansal yeterlik puanının, aile yapısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

BCAYKÖ toplam puan ortalaması ile aile yapısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla ikili karşılaştırma yapılmış ve çekirdek aile ile geniş aile arasında çekirdek aileye sahip olan annelerin lehine farklılık olduğu görülmüştür. Bu bulgu sonucunda annenin yaşadığı evde sadece eşi ve çocuklarının olmasının yaşam kalitelerini arttıran bir sebep olduğu görülmüştür.

Tablo 4.29'de BCAYKÖ'nün alt boyutlarının aylık ortalama gelir düzeyine göre Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.29. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının aylık ortalama gelir düzeyine göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Aylık Ortalama Gelir	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Aile Etkileşim	1500 TL ve altı	38	25,89	25	15	30	3,82	100,2	5,915	,116	
	1501-4500 TL	112	25,58	25	6	30	4,17	94,25			
	4501-6000 TL	29	26,96	25	20	30	2,92	114,2			
	6001 TL ve üstü	23	27,39	25	22	30	2,27	121,8			
Ebeveynlik	1500 TL ve altı	38	23,97	25	13	30	3,70	82,39	7,656	,054	
	1501-4500 TL	112	25,13	25	12	30	3,34	101,0			
	4501-6000 TL	29	25,68	25	16	30	3,93	114,6			
	6001 TL ve üstü	23	26,26	25	22	30	2,59	118,9			
Duygusal Yeterlik	1500 TL ve altı	38	14,26	15	6	20	3,90	91,71	7,876	,049*	1-2
	1501-4500 TL	112	14,66	15	4	20	3,36	96,10			1-3
	4501-6000 TL	29	15,93	15	8	20	3,31	118,8			2-4
	6001 TL ve üstü	23	16,21	15	11	20	2,17	122,9			
Finansal Yeterlik	1500 TL ve altı	38	17,68	20	9	25	4,62	63,11	41,442	,000*	1-2
	1501-4500 TL	112	20,58	20	8	25	3,55	96,29			1-3
	4501-6000 TL	29	23,20	20	19	25	1,80	138,7			1-4
	6001 TL ve üstü	23	23,21	20	13	25	2,82	143,4			
Genel Toplam	1500 TL ve altı	38	81,81	81	53	105	12,97	77,13	18,998	,000*	1-2
	1501-4500 TL	112	85,95	85	46	105	11,39	97,04			1-3
	4501-6000 TL	29	91,79	90	70	105	10,21	125,0			1-4
	6001 TL ve üstü	23	93,08	90	79	105	7,04	133,7			

*p< 0,05

Tablo 4.29 incelendiğinde annelerin aile etkileşimi ve ebeveynlik alt boyut puanının, aylık ortalama gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.29 incelendiğinde annelerin, finansal yeterlik, duygusal yeterlik alt boyutları ve BCAYKÖ toplam puan ortalamasının, aylık ortalama gelir düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p>0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla ikili karşılaştırma sonucunda, duygusal yeterlik alt ölçeği ile aylık ortalama gelir düzeyi 1500 TL ve altı olan aileler ile 1501-4500 TL olan aileler arasında, aylık geliri 1501-4500 TL olan ailelerin lehine; aylık geliri 1500 TL ve altı olan aileler ile 4501-6000 TL olan aileler arasında, geliri 4501-6000 TL olan ailelerin lehine; aylık geliri 1501-4500 TL olan aileler ile 6001 TL ve üstü olan aileler arasında aylık geliri 6001 TL ve üstü olan ailelerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Finansal yeterlik alt ölçeği ile aylık ortalama gelir düzeyi 1500 TL ve altı olan aileler ile 1501-4500 TL olan aileler arasında, aylık geliri 1501-4500 TL olan ailelerin lehine; aylık geliri 1500 TL ve altı olan aileler ile 4501-6000 TL olan aileler arasında, aylık geliri 4501-6000 TL olan ailelerin lehine; aylık geliri 1500 TL ve altı olan aileler ile 6001 TL ve üstü olan aileler arasında, aylık geliri 6001 TL ve üstü olan ailelerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). BCAYKÖ toplam puan ortalaması ile aylık geliri 1500 TL ve altı olan aileler ile 1501-4500 TL olan aileler arasında, aylık geliri 1501-4500 TL olan ailelerin lehine; aylık geliri 1500 TL ve altı olan aileler ile 4501-6000 TL olan aileler arasında, gelir düzeyi 4501-6000 TL olan ailelerin lehine; aylık geliri 1500 TL ve altı olan aileler ile 6001 TL ve üstü olan aileler arasında, aylık geliri 6001 TL ve üstü olan ailelerin lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p>0,05$). Bu bulgular sonucunda ailenin ortalama geliri arttıkça, annelerin duygusal ve finansal yeterliklerinin artmasıyla beraber aile yaşam kalitesinin de arttığı görülmüştür.

Tablo 4.30'da BCAYKÖ'nün alt boyutlarının çoğunun bakımıyla anne dışında en çok ilgilenen kişiye göre Kruskal Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.30. BCAYKÖ'nün alt boyutlarının çocuğun bakımıyla anne dışında en çok ilgilenen kişiye göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Çocuk Bakımı ile ilgilenen	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Aile Etkileşim	Baba	125	25,96	26	6	30	3,97	100,5			
	Büyük Kardeşler	15	26,33	26	15	30	4,73	116,9			
	Diğer Akrabalar	49	26,10	26	14	30	3,43	100,1	1,556	,907	
	Bakıcı	5	26,80	26	23	30	2,77	109,0			
	Diğer	7	26,14	24	24	25	2,73	95,57			
	Yok	1	25,00	26	25	30	-	72,00			
Ebeveynlik	Baba	125	25,17	25	15	30	3,31	101,4			
	Büyük Kardeşler	15	25,73	25	17	29	3,41	115,2			
	Diğer Akrabalar	49	24,87	24	12	30	4,04	100,5	3,38	,642	
	Bakıcı	5	26,00	26	23	30	3,31	112,6			
	Diğer	7	24,42	23	22	24	2,57	81,14			
	Yok	1	22,00	26	25	30	-	30,50			
Duygusal Yeterlik	Baba	125	14,86	15	4	20	3,39	100,2			
	Büyük Kardeşler	15	14,60	15	4	20	4,43	100,3			
	Diğer Akrabalar	49	15,28	15	6	20	3,04	105,7	,376	,996	
	Bakıcı	5	14,80	15	8	20	4,32	99,70			
	Diğer	7	14,85	15	8	20	3,97	100,2			
	Yok	1	15,00	15	15	15	-	90,00			

*p<0,05

Tablo 4.30 (Devam). BCAYKÖ'nün alt boyutlarının çocuğun bakımıyla anne dışında en çok ilgilenen kişiye göre Kruskal Wallis H testi sonuçları.

BCAYKÖ	Çocuk Bakımı İle İlgilenen	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Finansal Yeterlik	Baba	125	20,60	22	8	25	3,99	99,80			
	Büyük Kardeşler	15	19,80	22	12	25	4,32	88,73			
	Diğer Akrabalar	49	21,40	22	11	25	3,65	112,0	6,161	,291	
	Bakıcı	5	22,60	22	18	25	3,04	130,5			
	Diğer	7	18,42	22	12	25	4,46	68,86			
	Yok	1	20,00	20	20	20	-	72,50			
Genel Toplam	Baba	125	86,60	86	46	105	11,58	101,1			
	Büyük Kardeşler	15	86,46	86	57	104	14,67	107,0			
	Diğer Akrabalar	49	87,67	86	61	105	11,24	102,9	1,659	,894	
	Bakıcı	5	90,20	90	75	105	12,19	115,3			
	Diğer	7	83,85	83	71	105	11,59	82,21			
	Yok	1	82,00	82	82	82	-	62,50			

*p<0,05

Tablo 4.30 incelendiğinde annelerin Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin tüm alt boyutlarından alınan puanların ve toplam puan ortalamalarının, anne dışında çocukla en çok ilgilenen kişiye göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

4.5. DGTT II Sonuçları ile ÇÖYÖ ve BCAYKÖ Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bu bölümde Denver Gelişimsel Tarama Testi II'nin kişisel-sosyal, ince motor, dil gelişimi, kaba motor alt boyutlarının, Çocukluk Örselenme Yaşantısı'nın fiziksel istismar, duygusal istismar-ihmal alt boyutları ve Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği'nin aile etkileşim, ebeveynlik, duygusal yeterlik, fiziksel / finansal /materyal yeterliği alt boyutları arasındaki ilişkiye yönelik analizler yer almaktadır.

Tablo 4.31. DGTT II'nin alt gelişim alanları ile ÇÖYÖ Fiziksel İstismar puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

DGTT II Gelişim Alanları	Fiziksel İstismar	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	P	İkili Karşılaştırma
Kişisel Sosyal	Normal	153	27,41	28	16	63	7,27	96,23			
	Uyarı	15	30,53	30	20	44	8,11	122,0	5,256	,072	
	Gecikme	34	31,52	30	20	63	11,16	116,1			
İnce Motor	Normal	150	28,39	30	16	63	8,60	100,82			
	Uyarı	19	29,05	30	20	45	7,53	111,3	,598	,742	
	Gecikme	33	27,69	30	19	48	6,95	99,03			
Dil Gelişim	Normal	126	27,84	30	16	60	7,40	100,1			
	Uyarı	12	31,16	30	19	63	13,52	101,3	,206	,902	
	Gecikme	64	28,78	30	20	63	8,57	104,2			
Kaba Motor	Normal	164	28,05	30	16	63	7,60	100,7			
	Uyarı	8	35,62	35	24	60	13,82	140,6	3,975	,137	
	Gecikme	30	27,96	35	20	63	9,14	95,35			

*p< 0,05

Tablo 4.32 incelendiğinde annelerin ÇÖYÖ fiziksel istismar alt boyutu puan ortalamaları ile çocukların DGTT II dil gelişim, ince motor, kaba motor, kişisel sosyal beceri sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). DGTT II kaba motor gelişim sonucu “uyarı” olan çocukların en yüksek ortalamaya ($\bar{X} =35.62$) sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.32’de DGTT II’nin alt gelişim alanları ile ÇÖYÖ Duygusal İstismar-İhmal puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.32. DGTT II'nin alt gelişim alanları ile ÇÖYÖ Duygusal İstismar-İhmal puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

DGTT II Gelişim Alanları	Duygusal İstismar-İhmal	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	P	İkili Karşılaştırma
Kişisel Sosyal	Normal	153	66,59	66	29	87	11,78	104,6			
	Uyarı	15	64,33	66	37	81	11,89	90,73	2,433	,296	
	Gecikme	34	62,91	66	30	79	13,78	89,32			
İnce Motor	Normal	150	66,13	66	29	87	12,53	103,8			
	Uyarı	19	63,31	66	31	79	12,45	85,95	1,803	,406	
	Gecikme	33	65,75	66	43	81	10,38	96,82			
Dil Gelişim	Normal	126	66,65	66	29	87	11,26	103,3			
	Uyarı	12	60,66	66	31	79	16,75	85,00	1,160	,560	
	Gecikme	64	65,10	66	30	81	12,82	99,42			
Kaba Motor	Normal	164	65,93	65	29	87	11,92	100,89			
	Uyarı	8	58,87	60	30	73	16,44	73,38	2,370	,306	
	Gecikme	30	66,93	65	34	79	12,16	108,95			

*p<0,05

Tablo 4.32’de annelerin ÇÖYÖ duygusal istismar-ihmal alt boyutu puan ortalamaları ile çocukların DGTT II dil gelişim, ince motor, kaba motor, kişisel sosyal beceri sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). DGTT II kaba motor gelişim sonucu “gecikme” olan çocukların en yüksek ortalamaya ($\bar{X} =66.93$) sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4.33’de DGTT II’nin alt gelişim alanları ile ÇÖYÖ Toplam puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.33. DGTT II'nin alt gelişim alanları ile ÇÖYÖ Toplam puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

DGTT II	ÇÖYÖ	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Kişisel Sosyal	Genel Toplam										
	Normal	153	94,03	94	52	110	9,97	101,5	1,636	,441	
	Uyarı	15	95,70	95	66	111	11,01	113,7			
	Gecikme	34	93,93	94	76	120	8,72	91,75			
İnce Motor	Normal	150	94,43	94	52	120	10,02	103,2	,905	,636	
	Uyarı	19	93,26	94	67	111	10,76	96,71			
	Gecikme	33	93,47	94	70	120	8,65	93,46			
Dil Gelişim	Normal	126	94,52	95	66	120	9,54	102,4	,347	,841	
	Uyarı	12	93,33	93	76	111	10,14	93,50			
	Gecikme	64	93,62	93	52	109	10,48	99,91			
Kaba Motor	Normal	164	94,01	94	52	120	10,32	101,4	,132	,936	
	Uyarı	8	96,33	95	85	111	7,53	104,3			
	Gecikme	30	94,34	95	74	120	7,59	97,69			

*p< 0,05

Tablo 4.33'de annelerin ÇÖYÖ toplam puan ortalamaları ile çocukların DGTT II dil gelişim, ince motor, kaba motor, kişisel sosyal beceri sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.34'de DGTT II'nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ Aile Etkileşim puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.34. DGTT II'nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ Aile Etkileşim puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

DGTT II Gelişim Alanları	Aile Etkileşim	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Kişisel Sosyal	Normal	153	26,20	26	6	30	3,69	103,4			
	Uyarı	15	26,80	26	21	30	2,75	111,2	2,367	,306	
	Gecikme	34	24,97	26	10	30	4,56	88,29			
İnce Motor	Normal	150	26,34	26	6	30	3,68	106,1			
	Uyarı	19	24,89	26	10	30	4,54	85,18	3,824	,148	
	Gecikme	33	25,36	26	15	30	3,87	89,77			
Dil Gelişim	Normal	126	26,22	26	6	30	3,58	102,4			
	Uyarı	12	23,91	26	10	30	6,66	87,38	,759	,684	
	Gecikme	64	26,09	26	15	30	3,49	102,2			
Kaba Motor	Normal	164	26,18	26	6	30	3,84	104,2			
	Uyarı	8	25,75	26	16	30	4,86	103,1	2,438	,295	
	Gecikme	30	25,36	26	15	30	3,38	86,27			

*p< 0,05

Tablo 4.34'de annelerin BCAYKÖ aile etkileşimi alt boyutu puan ortalamaları ile çocukların DGTT II dil gelişim, ince motor, kaba motor, kişisel sosyal beceri sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.35'de DGTT II'nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ Ebeveynlik puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.35. DGTT II'nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ Ebeveynlik puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

DGTT II Gelişim Alanları	Ebeveynlik	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Kişisel Sosyal	Normal	153	25,33	25	12	30	3,68	103,9			
	Uyarı	15	25,40	25	16	30	4,54	102,6	1,645	,439	
	Gecikme	34	24,05	25	13	30	3,87	89,85			
İnce Motor	Normal	150	25,36	25	12	30	3,40	105,3			
	Uyarı	19	24,31	25	16	30	3,75	90,24	2,560	,278	
	Gecikme	33	24,51	25	13	30	3,57	90,45			
Dil Gelişim	Normal	126	25,33	25	12	30	3,15	103,2			
	Uyarı	12	24,91	25	15	30	4,46	104,1	,415	,813	
	Gecikme	64	24,75	25	13	30	3,87	97,64			
Kaba Motor	Normal	164	25,35	25	12	30	3,21	103,8			
	Uyarı	8	25,87	25	17	29	3,97	121,1	4,033	,133	
	Gecikme	30	23,66	25	13	30	4,38	83,53			

*p< 0,05

Tablo 4.35’de annelerin BCAYKÖ ebeveynlik alt boyutu puan ortalamaları ile çocukların DGTT II dil gelişim, ince motor, kaba motor, kişisel sosyal beceri sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4.36’de DGTT II’nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ Duygusal Yeterlik puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.36. DGTT II'nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ Duygusal Yeterlik puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

DGTT II Gelişim Alanları	Duygusal Yeterlik	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Kişisel Sosyal	Normal	153	15,24	15	12	30	3,68	106,7			
	Uyarı	15	14,20	17	16	30	4,54	86,13	5,090	,078	
	Gecikme	34	13,91	15	13	30	3,87	84,78			
İnce Motor	Normal	150	15,42	15	4	20	3,09	108,9			1-2
	Uyarı	19	12,68	15	6	20	3,68	64,76	11,652	,003*	1-3
	Gecikme	33	14,06	15	4	20	3,93	88,70			
Dil Gelişim	Normal	126	15,20	15	6	20	3,08	104,6			
	Uyarı	12	14,25	15	4	20	5,04	98,83	,987	,611	
	Gecikme	64	14,56	15	4	20	3,64	95,87			
Kaba Motor	Normal	164	15,19	15	4	20	3,28	105,7			
	Uyarı	8	14,87	15	8	18	3,68	103,9	5,807	,055	
	Gecikme	30	13,60	15	6	20	3,73	77,90			

*p< 0,05

Tablo 4.36’da Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği’nin duygusal yeterlik alt boyutu puan ortalamaları ile çocukların DGTT II dil gelişim, kaba motor, kişisel sosyal beceri sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Duygusal yeterlik alt boyutu puan ortalaması ile çocukların ince motor sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla ikili karşılaştırma yapılmış ve duygusal yeterlik alt boyutu ile çocuğun ince motor gelişim sonuçları; normal ile uyarı ve gecikme olanların arasında, normal olanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu bulgu sonucunda duygusal yeterliği az olan annelerin çocuklarının ince motor becerilerinde gecikmeler olduğu görülmektedir.

Tablo 4.37’de DGTT II’nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ Finansal Yeterlik puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.37. DGTT II'nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ Finansal Yeterlik puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

DGTT II Gelişim Alanları	Finansal Yeterlik	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Kişisel Sosyal	Normal	153	20,89	20	8	25	3,85	103,89		
	Uyarı	15	20,66	20	13	25	3,86	99,97	1,290	,525
	Gecikme	34	19,91	20	11	25	4,41	91,44		
İnce Motor	Normal	150	21,18	20	8	25	3,65	107,58		1-2
	Uyarı	19	19,10	20	11	25	4,65	80,79	6,483	,039*
	Gecikme	33	19,51	20	11	25	4,40	85,79		1-3
Dil Gelişim	Normal	126	20,89	20	9	25	3,62	102,1		
	Uyarı	12	19,33	20	11	25	4,59	84,13	1,171	,557
	Gecikme	64	20,60	20	8	25	4,42	103,5		
Kaba Motor	Normal	164	21,01	20	8	25	3,71	105,2		
	Uyarı	8	20,37	20	13	24	3,99	93,94	3,784	,151
	Gecikme	30	19,13	20	9	25	4,86	83,22		

*p< 0,05

Tablo 4.37’de Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği’nin finansal yeterlik alt boyutu puan ortalamaları ile çocukların DGTT II dil gelişim, kaba motor, kişisel sosyal beceri sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0,05$). Finansal yeterlik puan ortalamaları ile çocukların ince motor sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla ikili karşılaştırma yapılmış ve finansal yeterlik alt boyutu ile çocuğun ince motor gelişim sonuçları arasında; normal ile uyarı ve gecikme olması arasında normal sonucun lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu bulgu sonucunda finansal yeterliği az olan annelerin çocuklarının ince motor becerilerinde gecikmeler olduğu görülmektedir.

Tablo 4.38’de DGTT II’nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ toplam puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.38. DGTT II'nin alt gelişim alanları ile BCAYKÖ toplam puan ortalamaları arasındaki Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

DGTT II Gelişim Alanları	BCAYKÖ Genel Toplam	n	$\bar{X}$	Ortanca	Min	Max	ss	Sıra Ortalaması	H	p	İkili Karşılaştırma
Kişisel Sosyal	Normal	153	87,68	87	59	105	11,07	104,7	2,296	,317	
	Uyarı	15	87,06	87	72	104	6,52	99,12			
	Gecikme	34	82,85	82	46	105	14,29	87,05			
İnce Motor	Normal	150	88,30	88	57	105	11,15	109,0	10,213	,004*	1-2
	Uyarı	19	81,00	80	46	96	11,48	66,89			1-3
	Gecikme	33	83,45	84	53	104	12,56	87,75			
Dil Gelişim	Normal	126	87,65	87	59	105	10,55	103,8	,470	,791	
	Uyarı	12	82,41	85	46	105	17,01	99,30			
	Gecikme	64	86,01	85	53	105	12,30	98,02			
Kaba Motor	Normal	164	87,75	87	46	105	11,24	105,6			
	Uyarı	8	86,87	87	57	99	12,79	104,7	5,925	,053	
	Gecikme	30	81,76	80	53	105	12,64	77,17			

*p< 0,05

Tablo 4.38’de Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği’nin BCAYKÖ toplam puan ortalamaları ile çocukların DGTT II dil gelişim, kaba motor ve kişisel sosyal beceri sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

BCAYKÖ toplam puan ortalamaları ile çocukların ince motor sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Söz konusu farklılığın hangi gruplarda meydana geldiğini ortaya koymak amacıyla ikili karşılaştırma yapılmış ve BCAYKÖ toplam puan ortalamaları ile çocuğun ince motor gelişim sonuçları arasında; normal ile uyarı ve gecikme olması arasında normal sonucun lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu bulgu sonucunda, aile yaşam kalitesi düşük olan annelerin çocuklarının ince motor gelişimlerinde gecikmeler olduğu görülmektedir.

4.6. ÇÖYÖ ve BCAYKÖ Arasındaki Korelasyon ve Regresyon Analizi

Sonuçlarına Yönelik Bulgular

Bu bölümde Çocukluk Örselenme Yaşantısı’nın fiziksel istismar, duygusal istismar-ihmal alt boyutları ve toplam puan ortalamaları ile Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği’nin aile etkileşim, ebeveynlik, duygusal yeterlik, fiziksel / finansal /materyal yeterliği alt boyutları ve toplam puan ortalamaları arasındaki ilişkilere yönelik analizler yer almaktadır. Bu ilişkileri incelemek için korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır.

Tablo 4.39. ÇÖYÖ ve BCAYKÖ'nün korelasyon matrisi.

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Aile Etkileşim	1,000							
2.Ebeveynlik	,56*	1,000						
3.Duygusal Yeterlik	,57*	,51*	1,000					
4. Finansal Yeterlik	,39*	,46*	,57*	1,000				
5.BCAYKÖ Genel Toplam	,79*	,79*	,82*	,77*	1,000			
6.Fiziksel İstismar	-,20*	-,29*	-,24*	-,19*	-,29*	1,000		
7.Duygusal İstismar-İhmal	-,24*	-,27*	-,27*	-,31*	-,35*	-,59*	1,000	
8.ÇÖYÖ Genel Toplam	,13	,09	,13	,23*	,18*	,10	,73*	1,000

*p<0,05

Tablo 4.39 incelendiğinde annelerin örselenme yaşantıları ve aile yaşam kaliteleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Buna göre;

- Aile etkileşimi ile ebeveynlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki orta düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, aile etkileşimi arttıkça ebeveynliğinde artacağı söylenebilir ($r = ,56$; $p < 0,05$).
- Aile etkileşimi ile duygusal yeterlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki orta düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, aile etkileşimi arttıkça duygusal yeterliğin artacağı söylenebilir ($r = ,57$; $p < 0,05$).
- Aile etkileşimi ile finansal yeterlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki orta düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, aile etkileşimi arttıkça finansal yeterliliğinde artacağı söylenebilir ($r = ,39$; $p < 0,05$).
- Aile etkileşimi ile BCAYKÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki iyi düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, aile etkileşimi arttıkça BCAYKÖ toplam puan ortalamalarında artacağı söylenebilir ($r = ,79$; $p < 0,05$).
- Aile etkileşimi ile fiziksel istismar arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, aile etkileşimi arttıkça fiziksel istismarın azalacağı söylenebilir ($r = -,20$; $p < 0,05$).
- Aile etkileşimi ile duygusal istismar-ihmal arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, aile etkileşimi arttıkça duygusal istismar-ihmalin azalacağı söylenebilir ($r = -,24$; $p < 0,05$).
- Aile etkileşimi ile ÇÖYÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r = ,13$; $p > 0,05$).
- Ebeveynlik ile duygusal yeterlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki orta düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, ebeveynlik arttıkça duygusal yeterliğin artacağı söylenebilir ($r = ,51$; $p < 0,05$).
- Ebeveynlik ile finansal yeterlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki orta düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, ebeveynlik arttıkça finansal yeterliğinde artacağı söylenebilir ($r = ,46$; $p < 0,05$).

- Ebeveynlik ile BCAYKÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki iyi düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, ebeveynlik arttıkça BCAYKÖ toplam puan ortalamalarının da artacağı söylenebilir ($r = ,79$; $p < 0,05$).
- Ebeveynlik ile fiziksel istismar arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, ebeveynlik arttıkça fiziksel istismarın azalacağı söylenebilir ($r = -,29$; $p < 0,05$).
- Ebeveynlik ile duygusal istismar arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, ebeveynlik arttıkça duygusal istismar-ihmalin azalacağı söylenebilir ($r = -,27$; $p < 0,05$).
- Ebeveynlik ile ÇÖYÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı olmayan bir ilişki bulunmaktadır ($p > 0,05$).
- Duygusal yeterlik ile finansal yeterlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki orta düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, duygusal yeterlik arttıkça finansal yeterliğin artacağı söylenebilir ($r = ,57$; $p < 0,05$).
- Duygusal yeterlik ile BCAYKÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki iyi düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, duygusal yeterlik arttıkça BCAYKÖ toplam puan ortalamalarının artacağı söylenebilir ($r = ,82$; $p < 0,05$).
- Duygusal yeterlik ile fiziksel istismar arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, duygusal yeterlik arttıkça fiziksel istismarın azalacağı söylenebilir ($r = -,24$; $p < 0,05$).
- Duygusal yeterlik ile duygusal istismar-ihmal arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, duygusal yeterlik arttıkça duygusal istismar-ihmalin azalacağı söylenebilir ($r = -,27$; $p < 0,05$).
- Duygusal yeterlik ile ÇÖYÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, duygusal yeterlik arttıkça ÇÖYÖ toplam puan ortalamalarının da artacağı söylenebilir ($r = ,13$; $p > 0,05$).

- Finansal yeterlik ile BCAYKÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki iyi düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, finansal yeterlik arttıkça BCAYKÖ toplam puan ortalamalarının da artacağı söylenebilir ($r = ,77$; $p < 0,05$).
- Finansal yeterlik ile fiziksel istismar arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, finansal yeterlik arttıkça fiziksel istismarın azalacağı söylenebilir ($r = -,19$; $p < 0,05$).
- Finansal yeterlik ile duygusal istismar-ihmal arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, finansal yeterlik arttıkça duygusal istismar-ihmalin azalacağı söylenebilir ($r = -,31$; $p < 0,05$).
- Finansal yeterlik ile ÇÖYÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, finansal yeterlik arttıkça ÇÖYÖ toplam puan ortalamalarının da artacağı söylenebilir ($r = ,23$; $p > 0,05$).
- BCAYKÖ toplam puan ortalamaları ile fiziksel istismar arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, BCAYKÖ toplam puan ortalamaları arttıkça fiziksel istismarın azalacağı söylenebilir ($r = -,29$; $p < 0,05$).
- BCAYKÖ toplam puan ortalamaları ile duygusal istismar-ihmal arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, BCAYKÖ toplam puan ortalamaları arttıkça duygusal istismar-ihmalin azalacağı söylenebilir ($r = -,35$; $p < 0,05$).
- BCAYKÖ toplam puan ortalamaları ile ÇÖYÖ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, BCAYKÖ toplam puan ortalaması arttıkça ÇÖYÖ toplam puan ortalamasının da artacağı söylenebilir ($r = ,18$; $p < 0,05$).
- Fiziksel istismar ile duygusal istismar-ihmal arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki orta düzeyde ve negatif yönlüdür. Bu bulgu

ışığında, Fiziksel istismar arttıkça duygusal istismar-ihmalin azalacağı söylenebilir ($r = -,59$; $p < 0,05$).

- Fiziksel istismar ile ÇÖYÖ toplam puan ortalaması arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki düşük düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, fiziksel istismar arttıkça ÇÖYÖ toplam puan ortalamasının da artacağı söylenebilir ($r = ,10$; $p > 0,05$).
- Duygusal istismar-ihmal ile ÇÖYÖ toplam puan ortalaması arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki iyi düzeyde ve pozitif yönlüdür. Bu bulgu ışığında, duygusal istismar-ihmal arttıkça ÇÖYÖ toplam puan ortalamasının da artacağı söylenebilir ($r = ,73$; $p < 0,05$).

Tablo 4.40'de Aile Etkileşimi'nin açıklanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.40. Aile Etkileşimi'nin açıklanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları.

Değişkenler	Aile Etkileşimi			
	B	SH	β	t
Sabit	23,29	2,60		8,936
Fiziksel İstismar	-,043	,040	-,092	-1,077
Duygusal İstismar-ihmal	,060	,027	,191	2,243*

* $p < 0,05$

Not: Aile etkileşimi: $R^2 = .06$

Aile etkileşimi değişkeninin açıklanmasında fiziksel istismar ve duygusal istismar-ihmal değişkenleri bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Aile etkileşiminin açıklanmasına ilişkin yapılan çoklu regresyon analizinde adımsal model yöntemi kullanılmış olup regresyon bir adımda sonlanmış ve nihai model tablo 4.38.'de sunulmuştur ($F = 6,998$; $p < 0,05$).

Tablo 4.40'da görüldüğü gibi anlamlı bulunan bağımsız değişken duygusal istismar-ihmaldir ve duygusal istismar-ihmal, aile etkileşimi ilişkisinde varyansın %6'sını yordamaktadır ($p < 0,05$). Bağımsız değişken incelendiğinde duygusal istismar-ihmal değişkeni bir birim arttıkça aile etkileşiminin 0,06 ($p < 0,05$) oranında arttığı söylenebilir.

Tablo 4.41’de Ebeveynlik’in açıklanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.41. Ebeveynlik’in açıklanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları.

Değişkenler	Ebeveynlik			
	B	SH	β	t
Sabit	24,73	2,31		10,693
Fiziksel İstismar	-,086	,035	-,206	-2,463*
Duygusal İstismar-İhmal	,044	,024	,153	1,838

*p< 0,05

Not: Aile etkileşimi: $R^2 = .103$

Ebeveynlik değişkeninin açıklanmasında fiziksel istismar ve duygusal istismar-ihmal değişkenleri bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Ebeveynlik açıklanmasına ilişkin yapılan çoklu regresyon analizinde adımsal model yöntemi kullanılmış olup regresyon bir adımda sonlanmış ve nihai model tablo 4.39.’de sunulmuştur (F =11,405; p<0,05).

Tablo 4.41’de görüldüğü gibi anlamlı bulunan bağımsız değişken fiziksel istismardır ve fiziksel istismar, ebeveynlik ilişkisinde varyansın %10’unu yordamaktadır (p<0,05). Bağımsız değişken incelendiğinde fiziksel istismar değişkeni bir birim arttıkça ebeveynlik 0,086 (p<0,05) oranında azaldığı söylenebilir.

Tablo 4.42’de Duygusal yeterlik’in açıklanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.42. Duygusal yeterlik'in açıklanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları.

Değişkenler	Duygusal Yeterlik			
	B	SH	β	t
Sabit	12,91	2,31		5,637
Fiziksel İstismar	-,055	,035	-,133	-1,573
Duygusal İstismar-ihmal	,055	,024	,196	2,322*

*p< 0,05

Not: Aile etkileşimi: $R^2 = .087$

Duygusal yeterlik değişkeninin açıklanmasında fiziksel istismar ve duygusal istismar-ihmal değişkenleri bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Duygusal yeterlik açıklanmasına ilişkin yapılan çoklu regresyon analizinde adımsal model yöntemi kullanılmış olup regresyon bir adımda sonlanmış ve nihai model tablo 4.40.'da sunulmuştur ($F = 9,431$; $p < 0,05$).

Tablo 4.42'de görüldüğü gibi anlamlı bulunan bağımsız değişken duygusal istismar-ihmaldir ve duygusal istismar-ihmal, duygusal yeterlik ilişkisinde varyansın %8,7'sini yordamaktadır ($p < 0,05$). Bağımsız değişken incelendiğinde duygusal istismar-ihmal değişkeni bir birim arttıkça duygusal yeterlikde 0,055 ($p < 0,05$) oranında artacağı söylenebilir.

Tablo 4.43'de Finansal yeterlik'in açıklanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.44. Finansal yeterlik'in açıklanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları.

Değişkenler	Finansal Yeterlik			
	B	SH	β	t
Sabit	14,07	2,646		5,319
Fiziksel İstismar	-,003	,040	-,007	-0,081
Duygusal İstismar-ihmal	,102	,027	,315	3,763*

*p< 0,05

Not: Aile etkileşimi: $R^2 = .102$

Finansal yeterlik değişkeninin açıklanmasında fiziksel istismar ve duygusal istismar-ihmal değişkenleri bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Finansal yeterlik açıklanmasına ilişkin yapılan çoklu regresyon analizinde adimsal model yöntemi kullanılmış olup regresyon bir adımda sonlanmış ve nihai model tablo 4.41.'de sunulmuştur (F =11,226; p<0,05).

Tablo 4.44'de görüldüğü gibi anlamlı bulunan bağımsız değişken duygusal istismar-ihmaldir ve duygusal istismar-ihmal, finansal yeterlik ilişkisinde varyansın %10,2'sini yordamaktadır (p<0,05). Bağımsız değişken incelendiğinde duygusal istismar-ihmal değişkeni bir birim arttıkça finansal yeterlikde 0,102 (p<0,05) oranında arttığı söylenebilir.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde 0-6 yaş arası çocukların gelişimleri ile annelerinin örselenme yaşantıları ve annelerinin yaşam kalitelerinin incelenmesi amacıyla yürütülen araştırma kapsamında elde edilen bulgular, ilgili literatür çerçevesinde tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırma bulgularında, 0-12 ay arası çocukların Denver II gelişim sonucuna göre en yüksek oranda (%82,4) “normal” gelişime, 25-36 ay arası çocukların en yüksek oranda (%45,6) “normal olmayan” gelişime sahip oldukları görülmüştür (Bkz. Tablo 4.2). Güneş’in (175) yaptığı çalışmada, DGTT II ile gelişimleri değerlendirilen 0-12 ay arası çocukların en yüksek oranda (%92,1) “normal” gelişime sahip oldukları, 37-48 ay arası çocukların ise en yüksek oranda (%33,3) “normal olmayan” gelişim gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Bu durumun DGTT II’nin 0-12 ay arasını kapsayan maddelerinin daha temel düzeyde maddeler olması ve 12. ay sonrasındaki test maddelerinin çevresel ve ailesel uyaranlardan fazlasıyla etkilenmesi nedeniyle 13-24 ay arasında “normal olmayan” sonucun daha çok çıkmış olduğu düşünülmektedir.

Araştırma bulgularında, araştırmaya katılan çocukların DGTT II sonuçlarına göre %81,2 oranında kaba motor alanında “normal”, %9,4 oranında ince motor alanında “uyarı”, %30,2 oranında da dil gelişimi alanında “gecikme” olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.4). Kahraman ve arkadaşları (176), 0-3 yaş aralığındaki çocukların gelişimlerini farklı değişkenler açısından incelediği çalışmalarında örneklem grubunun en yüksek oranda (%13,1) dil alanında, en düşük oranda (%8,2) kaba motor alanda “normal olmayan” gelişim gösterdiklerini bulmuşlardır. Çocukların dil gelişiminin yaşitlarıyla uyumlu bir şekilde ilerleyebilmesi için kaba motor gelişime göre daha fazla uyarana ihtiyaçları oluyor. Bununla birlikte çocukların 21. yüzyıl koşullarında uzun süre ekrana maruz kalmalarının da bu durum üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir.

Araştırma bulguları, çocuğun gelişiminin okul öncesi eğitim alma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucunu ortaya koymaktadır. Okul öncesi eğitim alan çocukların %64,5 oranında “normal”, okul öncesi eğitim almayan çocukların ise

%52,6 oranında “normal olmayan” gelişim gösterdikleri görülmüştür (Bkz. Tablo 4.5). Bu araştırma bulgusunu destekleyen çalışmalar mevcuttur. Şen ve ark. (177) “Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve etmeyen 5-6 yaş çocukların üstdil becerileri”ni inceledikleri çalışmada; üstdil becerileri analizi sonucunda, “Cümleyi Sözcüklerine Ayırma (CSA)”, “Sözcüğü Hecelerine Ayırma (SHA)”, “Verilen Sesle Başlayan Sözcüğü Bulma (BSB)” ve “Verilen Sesin Sonda Olduğu Sözcüğü Bulma (SSB)” işlemlerinde, okul öncesi eğitim alan çocukların daha iyi gelişim gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Okul öncesi eğitimin öğrencilerin gelişim özellikleri üzerindeki etkisini inceleyen Kök ve ark. (178), çalışmanın sonucunda; okul öncesi eğitim alan çocukların psiko-sosyal, dil, motor ve bilişsel gelişimi diğer öğrencilere kıyasla daha iyi bulunmuştur. Anlıak ve Dinçer (179), “Farklı eğitim yaklaşımları uygulayan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların kişiler arası problem çözme becerileri”ni değerlendirdiği araştırmasında; okul öncesi eğitim kurumlarında farklı yaklaşımları barındıran eğitim programlarının kullanılması çocukların “problem çözme becerisi”ne ve “alternatif çözüm düşünme becerisi”ne etkisi olduğu bulunmuştur. Okul öncesi eğitimde; çocukların gelişim alanlarını desteklemeye yönelik etkinliklere yer verilmesi, akran etkileşimine fırsat oluşturulması, günlük yaşam becerilerinin kazanımının önemsenmesi ve bununla birlikte zengin uyaran sağlanması sonucunda çocukların gelişimini olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir.

Annelerin öğrenim durumları ile çocukların gelişimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Üniversite mezunu annelerin çocuklarının Denver II gelişim sonucuna göre en yüksek oranda (%61,5) “normal” gelişime, ilkokul mezunu annelerin çocukların en yüksek oranda (%67,7) “normal olmayan” gelişime sahip oldukları görülmüştür (Bkz. Tablo 4.6). Eğitim düzeyi arttıkça annelerin çocuk gelişimi ile ilgili güncel yaklaşımları takip edip çocuklarının gelişimi ile ilgili daha bilinçli bir şekilde ilerlemeleri ve ayrıca çocuklarına sağladıkları uyaran çeşidinin artması da bu farklılığın bir diğer sebebi olarak düşünülmektedir. Söz konusu bulgunun ilgili literatürü desteklediği görülmektedir. Canbolat (180), “48-72 aylık çocukların sosyal beceri ve problem davranışları ile ebeveynlerinin

duygusal zekâ düzeyleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişki”yi incelemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçları annenin öğrenim durumuna göre farklılık göstermektedir. Yener (181), “Okul öncesi eğitimi alan 60 ay ve üzeri çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki”yi incelediği araştırmasında yapılan analizler sonucunda; çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annenin öğrenim durumu arasında anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bir diğer ifade ile eğitim, bireylerde olumlu davranış değişikliklerine neden olmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının olumlu anlamda farklılaştığı ve daha az geleneksel tutuma başvurdukları düşünülmektedir. Annenin eğitim seviyesi düştükçe “aşırı koruyuculuk”, “ev kadınlığı rolünü reddetme”, “karı-koca geçimsizliği” ve “baskı ve disiplin” tutumlarında artış olduğu saptanmıştır. Eğitim seviyesi düştükçe, annenin sağlıklı çocuk yetiştirme tutumları konusundaki bilinçlenme seviyesi de düşebilmektedir. Anneler; eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklarına karşı davranışlarının ne gibi sonuçlar doğuracağını tahmin edebilirler ve daha demokratik tutumlar sergileyebilirler. Böylelikle çocuklarını hem açık fikirli, paylaşımcı ve işbirlikli bireyler olmak konusunda destekleyebilirler, hem de çocuklarının kendilerine ilişkin algılarını yükseltmelerine yardımcı olabilirler. Kuyucu (182) “Duyguları Anlama Becerileri Farklı Düzeydeki Çocukların (60-72 ay) Akranlarına Karşı Gösterdikleri Duygusal ve Davranışsal Tepkilerin İncelenmesi” isimli araştırmada; “Denham Duygu Anlama Testi” ve “Akran Tepki Testi” kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda çocukların akranlarına karşı gösterdikleri “duygusal ve davranışsal tepkiler”in “duygu anlama becerisi” düzeyinin, çocuğun okul öncesi eğitim alma süresine, cinsiyetine, kardeş sayısına, anne ve baba eğitim durumuna ve ailenin gelirine göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Atış Akyol (183), “Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 yaş çocuklarının akran ilişkileri ile ilkökula hazırbulunuşluk düzeyleri arasındaki ilişki”yi incelediği araştırmasında, anne öğrenim durumu değişkeni ile ilkökula hazırbulunuşluk alt boyutlarından “matematik becerileri”, “fen becerileri”, “ses becerileri”, “zihinsel dil gelişimi”, “sosyal duygusal gelişim”, “fiziksel gelişim” alt boyutları arasında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Anne eğitim düzeyi arttıkça

çocukların matematik beceri düzeylerinin arttığı; annesi yükseköğretim mezunu olanların ortaöğretim ve ilköğretim mezunlarına göre ses becerilerinde, zihinsel-dil gelişiminde, sosyal-duygusal gelişiminde daha iyi olduğu bulunmuştur. Ayrıca annesi üniversite mezunu olan çocukların, anneleri ilköğretim mezunu olan çocuklara oranla fen becerisinde ve fiziksel gelişimde daha iyi olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Anne öğrenim durumu değişkeni ile akran ilişkileri alt boyutu dışlanma davranışı arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık annesinin öğrenim durumu ilköğretim olan çocuklar ile üniversite olan çocuklar arasında annesi üniversite mezunu olan çocukların lehine bulunmuştur.

Annelerin çocukluk örselenme yaşantıları ile evlenme yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. ÇÖYÖ toplam puan ortalaması ile evlenme yaşı 20 ve altı olan anneler ile 31 ve üstü olan anneler arasında; evlenme yaşı 21-25 yaş arası olan anneler ile 31 ve üstü olan anneler arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Evlenme yaşı 31 ve üstü olan annelerin ÇÖYÖ toplam puan ortalaması, evlenme yaşı 20 ve altı ve 21-25 yaş arası olan annelere göre daha yüksek çıkmıştır (Bkz. Tablo 4.10). Kalkan ve Özbek (184) çalışmasında; ergenlerde, çocukluk çağı örselenme yaşantılarından olan duygusal istismar yaşantılarının flört kaygısını yordadığını ifade etmektedir. Oshri ve ark. (185), “çocukluk örselenme yaşantıları” ile “bağlanma stilleri” ve “duygu düzenleme” arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, örselenme yaşantılarının bağlanma stilleri ve duygu düzenleme ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Deniz (186), “bağlanma stilleri” ile “çocukluk dönemi istismarı” ve “suçluluk-utanç” arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, çocuklukta fiziksel, duygusal ve cinsel istismar yaşantısı olanların “saplantılı bağlanma” geliştirdiklerini ve “utanç duygusu”nun arttığında “korkulu bağlanma”nın da arttığı, “güvenli bağlanma”nın azaldığı bulunmuştur. Bilim (187) “Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının, duygu düzenleme güçlüğü, kişilerarası tarz ve genel psikolojik sağlık ile ilişkisi”ni incelediği araştırmasında, çocukluk çağındaki örselenme yaşantılarının ilerleyen yıllarda “kişilerarası tarz”, “duygu düzenleme güçlüğü” ve “genel psikolojik sağlık” belirtileriyle ilişkili olduğunu saptanmıştır. Durmuşoğlu ve Doğru (188), çocukluk çağı

örselenme yaşantılarının kişilerarası ilişkilerdeki bozulmalarla ilişkili olduğunu savunmuştur. Aile ortamından edinilen olumlu deneyimler yoluyla güvenli bağlanma stiline sahip birey, zihinsel şemalarını da (içsel çalışma modeli) buna göre oluşturacak ve birey kendini sevmeye değer görecektir, yetişkinlik yıllarında da daha özgüvenli, mutlu ve ilişkilerinde başarılı olabilecektir. Bir diğer ifade ile, çocukluk çağında örselenen bireylerin gençlik ve yetişkinlik döneminde insanlara güvenli bağlanması ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesi çocukluğunda örselenmeyen gruba göre daha zor olmaktadır. Dolayısıyla bu durumun bireylerde evlenme yaşını geciktirdiği düşünülmektedir.

Annelerin çocukluk örselenme yaşantıları ile öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Çocukluk yaşantısında duygusal istismar-ihmalin varlığı ile annenin öğrenim durumunun üniversite mezunu olması ile ilkököl ve altı, ortaokul, lise olması açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. ÇÖYÖ toplam puan ortalamasına göre annenin öğrenim durumunun, üniversite mezunu olması ile ortaokul ve lise mezunu olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.12). Bir başka ifade ile üniversite mezunu annelerin duygusal istismar-ihmal puanları ile ÇÖYÖ toplam puan ortalaması ilkököl ve altı, ortaokul ve lise mezunu annelere göre daha yüksek çıkmıştır. Hart ve Rubia (189) çalışmasında, duygusal istismara uğrayan çocukların akademik başarı, IQ değeri, hafıza, duyguyu işleme, kısa süreli bellek, dikkat ve tepkiyi ketleme durumlarını olumsuz yönde etkilediğini, nöropsikolojik bozukluklara neden olduğunu saptamışlardır. Boden ve arkadaşları (190)'nın, çocukluk döneminde cinsel ve fiziksel örselenme yaşantısı olan bireylerin sonraki yıllarda okul başarısını incelediği araştırmasında, çocukluk döneminde cinsel ve fiziksel örselenme yaşantı oranı fazla olan bireylerin ortaokul başarısının düşük olduğu ve liseden mezun olup, üniversiteye girebilmeleri ve üniversitede derece yapabilmelerini olumsuz yönden etkilediği bulunmuştur. Araştırma bulguları ile ilgili çalışma bulguları arasındaki farklılığın, çalışmaların örneklem gruplarının farklılığından ve değerlendirmede kullanılan ölçme araçlarının farklılığından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Annelerin çocukluk örselenme yaşantıları ile meslekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Çocukluk yaşantısında duygusal istismar-ihmalin varlığı ile annenin mesleğinin; kamu görevlisi olması ile serbest meslek, çiftçi ve diğer meslek gruplarından olması açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. ÇÖYÖ toplam puan ortalamasına göre anne mesleğinin; serbest meslek ile diğer meslek grubundan olması arasında; annenin kamu görevlisi olması ile serbest meslek, çiftçi ve diğer meslek gruplarından olması açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.14). Bunun yanı sıra araştırmada duygusal istismar-ihmal alt boyutundan en yüksek puanı memur anneler alırken en düşük puanı çiftçi anneler almıştır. Bozgün ve Pekdoğan (191)'nin çocukluk çağı örselenme yaşantısı alt boyutlarını kendi içinde karşılaştırdığı çalışmada; öğretmen adaylarının fiziksel örselenme düzeyinin orta; duygusal örselenme düzeyinin yüksek ve cinsel örselenme düzeyinin düşük seviyede olduğu bulunmuştur. Altuntaş (192)'in "Lise son sınıf öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki"yi incelediği araştırmasında, öğrencilerin çocukluk çağı örselenme yaşantı puanları arttıkça mesleki olgunluk puanları düşmekte, mesleki olgunluk puanları arttıkça çocukluk çağı örselenme yaşantı puanları düşmektedir. Bu sonuç çocukluk örselenme yaşantısı ile mesleki olgunluk puanları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Araştırma bulguları ile ilgili çalışma bulguları arasındaki farklılığın, çalışmaların örneklem gruplarının farklılığından ve değerlendirmede kullanılan ölçme araçlarının farklılığından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Annelerin yaşı ile duygusal yeterlik, finansal yeterlik ve BCAYKÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Duygusal yeterliğin, annenin yaşının 31-36 arası olması ile 36 ve üstü olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Finansal yeterliğin annenin yaşının 30 ve altı olması ile 31-35 arasında olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. BCAYKÖ toplam puan ortalaması ile annenin yaşının; 31-35 yaş arası olması ile diğer tüm yaş aralıklarında olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.16). Bir diğer ifade ile 31-35 yaş arasındaki annelerin;

duygusal yeterlik, finansal yeterlik puanı ve BCAYKÖ toplam puan ortalaması, yaşı 30 ve altı ile 36 ve üstü olan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Altıparmak ve Eser (121), “15-49 yaş grubu evli kadınların yaşam kalitesi”ni incelediği araştırmasında, 44 yaş ve altı yaş aralığındaki kadınların “yaşam kalitesi”; “bedensel”, “ruhsal”, “sosyal” ve “çevresel” alt boyut puanları ile 45 yaş ve üstü yaş grubu kadınların “yaşam kalitesi” alt boyut puanları arasında 44 yaş ve altı kadınların lehine istatistiksel açıdan anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Lerner ve ark. (193)’nin yaptığı çalışmada, 45 yaşın üstü kadınların, 44 yaş ve altı kadınlara oranla “yaşam kalitesi” puanlarının daha az olduğu bulunmuştur. Araştırma bulguları ile ilgili çalışma bulguları arasındaki farklılığın, çalışmaların örneklem gruplarının farklılığından ve değerlendirmede kullanılan ölçme araçlarının farklılığından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Annelerin öğrenim durumu ile duygusal yeterlik, finansal yeterlik ve BCAYKÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Duygusal yeterlik ile annenin öğrenim durumunun üniversite olması ile ilkokul ve altı, ortaokul, lise olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Finansal yeterlik ile annenin öğrenim durumunun ilkokul ve altı olması ile lise ve üniversite olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ölçeğin toplam puan ortalaması açısından annenin öğrenim durumunun üniversite olması ile ilkokul ve altı, ortaokul, lise olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.18). Öğrenim durumunun yüksek olmasıyla birlikte kişiler maaşı yüksek ve nitelikli işlere ayrıca daha fazla sosyal olanaklara sahip olabiliyorlar. Bunun sonucunda yaşam kaliteleri artarken, tam tersi olarak öğrenim durumu düşük olan kişilerin işsizlik, zor çalışma koşulları, az miktarda maaş, ekonomik zorluk, sosyal ihtiyaçların karşılanamaması gibi sebeplerle yaşam kalitesinin azaldığı bilinmektedir (194). Torlak ve Yavuzçehre (195) “Denizli kent yoksullarının yaşam kalitesi”ni incelediği çalışmada bireylerin yaşamlarını kaliteli bulma ile öğrenim durumları arasında önemli ölçüde ilişki saptanmıştır. Eğitim düzeyi arttıkça, yaşamlarını kaliteli bulmaktadırlar. Bir diğer ifade ile günümüzde annelerin aile ekonomisine katkısının inkar edilemez boyuta gelmesi ve annenin öğrenim durumunun yükselmesiyle

birlikte annelerin çalışma oranının artması sonucu aile yaşam kalitesinin de arttırdığı düşünülmektedir.

Annelerin meslekleri ile finansal yeterlik ve BCAYKÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Finansal yeterliğin, annelerin çalışmıyor olması ile kamu görevlisi olması; çalışmıyor olan ile serbest meslek yapan anneler arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. BCAYKÖ toplam puan ortalaması ile annenin çalışmıyor olması ile kamu görevlisi olması; kamu görevlisi olması ile serbest meslek yapıyor olması; kamu görevlisi olması ile işçi olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.20). Bir diğer ifade ile kamu görevlisi annelerin; finansal yeterlik puanı ve BCAYKÖ toplam puanı diğer meslek gruplarındaki annelere ve çalışmayan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aytaç (116), "Aile yaşam kalitesinin aile yılmazlığı üzerine etkileri"ni incelediği araştırmasında; finansal yeterlik ve ebeveynlik alt boyutları ile mesleğin hem finansal yeterlilik hem de ebeveynlik düzeylerini etkilediği bulunmuştur. Şirin Deveci (135)'nin görüşüne göre; sağlık hizmetlerinden yararlanabilme, ekonomik rahatlık, iş ve meslek ailenin sosyo ekonomik statüsünü belirleyiciliğinde yordayıcı etkiye sahip olmasının yanı sıra ailelerin yaşam kalitelerini de belirlemektedir. Bu anlamda sosyoekonomik statüden doğan farklılıklar ailelerin yaşam kaliteleri üzerinde anlamlı etkiye sahip olabileceği düşünülmektedir. Bir diğer ifade ile annenin çalışıyor olması maddi boyutta aile kalitesine destek oluyorken, annenin kamu görevlisi olması ile birlikte düzenli maaş geliriyle birlikte diğer mesleklere göre daha fazla maddi getirisi olduğu düşünülmektedir.

Annelerin sahip oldukları çocuk sayısı ile duygusal yeterlikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu; bir çocuklu annenin üç çocuklu anneye göre; iki çocuklu annenin üç çocuklu anneye göre istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür (Bkz. Tablo 4.21). Bir diğer ifadeyle bir ve iki çocuklu annelerin duygusal yeterlik puanı 3 çocuklu annelere göre daha yüksek çıkmıştır. Haktandır (196)'ın görüşüne göre ailenin sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça anne babanın çocuğa ayırdığı zamana birlikte gösterdiği ilgide azalır. Anne baba çocuğu yeterince dinleyemez, çocuk kendini ifade edebilmek için uygun

fırsat bulamaz. Küçük ailelere göre çıkan problemler daha yoğun yaşanır. Yüceol (197)'un görüşüne göre artan çocuk sayısı ile birlikte, farklı gelişimsel dönemlerde farklılaşan ihtiyaçlar doğmaktadır. Çocuklarının yaşlarının artması ile birlikte ihtiyaçları da farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma ile birlikte ebeveyn varolan bu değişimlere uyum sağlamakta zorlanabilir ve ebeveynlik daha karmaşık hale gelebilir. Ortaya çıkan farklı gelişimsel ihtiyaçlar ile birlikte çocuk bakımının toplumumuzda sıklıkla anneye bırakılması, çocuğun yaşının artması ile desteğin az algılanması arasında bir ilişkinin olduğu düşünülmektedir. Şanlı ve Öztürk (198)'ün "Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenler"i incelediği araştırmasında eğitim ve gelir seviyesinin yüksek olması ile çocuk sayısının az olmasının, annelerin otoriter ve itaat bekleme tutumunun düşük olması, demokratik tutumun yüksek olması ile ilişkili bulunmuştur. Çocuk sayısının artmasıyla birlikte annenin ayrı ayrı çocuklara ayırabildiği sürenin niceliği ve niteliği azalmaktadır. Bununla birlikte annenin kendini çocuklarına karşı duygusal anlamda yetersiz hissettiği düşünülmektedir.

Babaların öğrenim durumları ile annelerin duygusal yeterlik, finansal yeterlik ve BCAYKÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Duygusal yeterliğin, babanın öğrenim durumunun ilkökul ve öncesi olması ile ortaokul, lise ve üniversite olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Finansal yeterliğin babanın lise mezunu olması ile üniversite mezunu olması arasında; ilkökul ve öncesi olması ile ortaokul mezunu ve lise mezunu olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ölçeğin toplam puan ortalaması açısından baba öğrenim durumunun ilkökul ve öncesi olması ile diğer tüm gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.24). Bir diğer ifade ile babanın öğrenim düzeyi arttıkça; duygusal yeterlik, finansal yeterlik puanı ve BCAYKÖ toplam puan ortalamasında artmaktadır. Mannan (199) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, erken çocukluk dönemi gelişimsel yetersizliğe sahip bireylerin ve ailelerinin hizmet aldıkları servislerin yeterliği ile aile yaşam kalitesi algısı arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Eğitim seviyesi açısından yapılan değerlendirmede temel düzeyde eğitim alanlar ile yüksek eğitime sahip

olanlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Özellikle finansal yeterlik alt boyutunda aile yaşam kalitesi algısının yüksek eğitim seviyesine sahip olan ailelerde temel eğitime sahip olan ailelere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Öztürk (200)'ün "Annelerin doğum sonu dönemde yaşam kalitesi ve destekleri"ni değerlendirdiği araştırmasında; eşlerin öğrenim durumu ortaöğretim olanların DSYKÖ puan ortalaması ilkokul ve üniversite mezunu gruplara göre daha yüksek çıkmıştır. Sonuç olarak eşlerin öğrenme durumları ile annelerin doğum sonu yaşam kalitesi arasında ortaöğretim mezunlarının lehine anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Altıparmak (121), "15-49 yaş grubu evli kadınlarda yaşam kalitesi"ni değerlendirdiği araştırmasında eşlerinin öğrenim durumlarının yaşam kalitesinin toplam puan ortalamalarını etkilediği bulunmuştur. Babanın eğitim düzeyinin artması ile birlikte annenin aile yaşam kalitesinin hem ekonomik anlamda hem de duygusal anlamda daha iyi bir noktaya ulaştığı düşünülmektedir.

Babaların meslekleri ile annelerin aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik, finansal yeterlik ve BCAYKÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Aile etkileşiminin, babanın çalışmıyor olması ile kamu görevlisi olması; çalışmıyor olması ile işçi olması; işçi olması ile çiftçi olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ebeveynliğin, babanın kamu görevlisi olması ile işçi olması, serbest meslek yapması ile çiftçi olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Duygusal yeterliğin, babanın çalışmıyor olması ile işçi olması; çalışmıyor olması ile serbest meslek yapması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Finansal yeterliğin, babanın çalışmıyor olması ile serbest meslek yapıyor olması; kamu görevlisi olması ile serbest meslek yapıyor olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. BCAYKÖ toplam puan ortalamasının, babanın çalışmıyor olması ile serbest meslek yapıyor olması; kamu görevlisi olması ile işçi ve çiftçi olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.26). Bir diğer ifade ile babanın kamu görevlisi olmasının; annenin aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik, finansal yeterlik ve BCAYKÖ toplam puan ortalaması babanın diğer meslek gruplarından olmasına göre daha yüksektir. Alpgan (201) "Gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin aile

yaşam kalitesi düzeyinin çocuk anne-baba ilişkisi üzerine etkisi”ni araştırdığı çalışmasında babaların mesleği ile BCAYKÖ alt boyutları “aile etkileşimi”, “ebeveynlik” ve “yetersizliğe ilişkin destek” arasında farklılaşma görülmüştür. “Duygusal yeterlik”, “finansal yeterlik” ve toplam puan ortalaması ile babanın mesleği arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Demiral (202), çalışmasında uzun süre işsiz kalmanın ve iş arayışında olmanın mental sağlığı kötü yönde etkilemesi sebebiyle yaşam kalitesini düşürdüğü bulunmuştur. Kamuda görevli babaların diğer mesleklere göre çalışma saat ve sürelerinin düzenli olması, hafta sonu tatiline sahip olmaları nedeniyle aileleri ile diğer meslek gruplarına göre daha fazla zaman geçirebilme fırsatlarının olduğu düşünülmektedir.

Babaların çocukla ilgilenme düzeyi ile annenin aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik BCAYKÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Duygusal yeterlik ile babanın çocukla ilgilenme düzeyinin 1 ile 3 olması arasında; 1 ile 4 olması arasında; 1 ile 5 olması arasında; 2 ile 4 olması arasında; 2 ile 5 olması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ebeveynlik ile babanın çocukla ilgilenme düzeyinin 2 olması ile 4 olması arasında; 1 ile 4 olması arasında; 1 ile 5 olması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Aile etkileşimi ile babanın çocukla ilgilenme düzeyinin 4 olması ile 1 olması arasında; 4 olması ile 2 olması arasında; 4 olması ile 3 olması arasında; 1 olması ile 5 olması arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Toplam puan ortalaması ile babanın çocukla ilgilenme düzeyinin 1 olması ile 4 olması arasında; 1 olması ile 5 olması arasında; 4 olması ile 3 olması arasında; 4 olması ile 2 olması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.27). Bir diğer ifade ile babanın çocukla ilgilenme düzeyi arttıkça annenin aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik ve BCAYKÖ toplam puan ortalamasında artmaktadır. Bonney, Kelley ve Levant (203) tarafından yapılan çalışmada, 1- 4 yaş arası çocuğu olan çift gelirli ailelerde, babanın çocuk bakımına katılımı incelenmiştir. Kadının, kocasının bir ebeveyn olarak yeterliliğine ilişkin algısının ve evlilik memnuniyetinin de baba katılımını açıklayan faktörler olduğu görülmüştür. Annenin, babanın çocuğuna bakma konusundaki

yeteneğine güveninin, daha yüksek evlilik memnuniyeti ile ilgili olduğu, her iki çift tarafından da ifade edilmiştir. Annelerin günlük yaşam içerisinde birçok sorumluluğu olması nedeniyle zaman zaman babanın desteğine ihtiyaç duyması kaçınılmazdır. Gün içerisinde baba çocuklarıyla gerek bakımları için gerekse birlikte hoş vakit geçirmek amacıyla yeterli zaman ayırabiliyorsa annenin sorumlulukları bir miktar hafiflemiş olur. Dolayısıyla anne geri kalan sorumluluklarını daha rahat bir şekilde yerine getirebildiği için kendini daha iyi hissetmektedir.

Aile yapısı ile annelerin BCAYKÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. BCAYKÖ toplam puan ortalaması ile çekirdek aile ve geniş aileye sahip aileler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.28). Bir diğer ifadeyle çekirdek aileye sahip annelerin aile yaşam kalitesi, geniş aileye sahip annelere göre daha yüksektir. Türkleş ve arkadaşları (204), “Kadınlarda ruh sağlığını ve aile işlevlerini etkileyen etmenler”i inceledikleri araştırmalarında; geniş aileye sahip kadınların “Rahatsızlık Ciddiyeti İndeksi”, “Belirti Toplamı İndeksi”, “Semptom Rahatsızlık İndeksi” puan ortalamalarının yüksek olduğu bulunmuştur. Aile yapısı geniş olan kadınların daha fazla ruhsal zorlanma yaşadıkları, ailelerinde “aile içi iletişim”, “aile içi rol dağılımı”, “aile içindeki uygun olmayan duygusal tepkiler”, “aile içinde gereken ilgiyi gösterme” ve “ailelerin genel işlevlerini yerine getirme”de zorlandıkları saptanmıştır. Aytaç (116), “Aile yaşam kalitesinin aile yılmazlığı üzerine etkileri”ni incelediği araştırmasında; aile yaşam kalitesinin aile yapısına göre farklılaşmadığı gözlemlenmiştir. Araştırma bulguları ile ilgili çalışma bulguları arasındaki farklılığın, çalışmaların örneklem gruplarının farklılığından ve değerlendirmede kullanılan ölçme araçlarının farklılığından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Ailenin aylık ortalama geliri ile annelerin duygusal yeterlik, finansal yeterli puanı ve BCAYKÖ toplam puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Annelerin duygusal yeterliği ile aylık ortalama gelir düzeyi 1500 TL ve altı olan grup ile 1501-4500 TL olan grup arasında; 1500 TL ve altı olan grup ile 4501-6000 TL olan grup arasında; 1501-4500 TL olan grup ile 6001 TL ve üstü olan grup arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Annelerin finansal

yeterliği ile aylık ortalama gelir düzeyi 1500 TL ve altı olan grup ile 1501-4500 TL olan grup arasında ; 1500 TL ve altı olan grup ile 4501-6000 TL olan grup arasında; 1500 TL ve altı olan grup ile 6001 TL ve üstü olan grup arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ölçek toplam puan ortalaması ile aylık ortalama gelir durumu arasında; 1500 TL ve altı olan grup ile 1501-4500 TL olan grup arasında; 1500 TL ve altı olan grup ile 4501-6000 TL olan grup arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.29). Bir diğer ifade ile ailenin aylık ortalama geliri arttıkça annelerin; duygusal yeterlik, finansal yeterlik ve BCAYKÖ toplam puan ortalaması artmaktadır. Deveci Şirin (135) "Ailelerde sosyo-demografik-ekonomik değişkenlerin aile yaşam kalitesine etkisi"ni incelediği araştırmasında; ailelerin aylık ortalama geliri ve ev sahibi olma durumunun "toplam aile yaşam kalitesi", "aile etkileşimi", "duygusal yeterlik" ve "finansal yeterlik" alt boyutlarında ortalama geliri yüksek ve evi olanların lehine anlamlı bir sonuç ortaya çıkmıştır. Yaşam kalitesinin en önemli kriteri sosyo ekonomik durumdur. Sosyo ekonomik durum; ailenin ihtiyaçlarının giderilmesinde etkili olduğu kadar, eğitim, barınma, sosyal etkileşim, sağlık ve genel olarak yaşam şeklinin gerektirdikleri ile de ilgilidir. Özellikle gelir düzeyi düşük ailelerin yaşama ortamlarının sağlıksız olması, kira masraflarının olması, bazı kolaylıklara ulaşmalarının zor olması, sosyal güvenceye sahip olmamaları gibi birçok sebebin bireylerin yaşam doyumlarında azlığa ve yaşadıkları koşullar nedeniyle mutsuzluğa etkisi olduğu düşünülmektedir (205). Ailenin aylık ortalama gelir düzeyi yüksek olduğunda annenin ve ailenin diğer bireylerinin ihtiyaçlarının karşılanmasının kolaylaştığı, sosyal olanaklardan faydalanma oranlarının arttığı ve bununla birlikte aile bireylerinin sosyal statülerinin olumlu anlamda etkilendiği düşünülmektedir.

Annelerin BCAYKÖ duygusal yeterlik puan ortalamaları ile çocukların DGTT II ince motor gelişim sonucu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu, DGTT II ince motor gelişim durumu "normal" olan çocukların annelerinin duygusal yeterlik puan ortalamalarının, DGTT II ince motor gelişim durumu "uyarı" olan çocukların annelerinin duygusal yeterlik puan ortalamalarına göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.36). Bir diğer ifade ile annenin duygusal yeterliği azaldıkça, çocuğun ince motor gelişimi olumsuz yönde etkileniyor. Yavuzer

(3)'e göre anne çocuk ilişkisinde ten temasının önemi büyüktür. Annenin kokusu, vücut ısısı, bebeği tutuş şekli bu ilişkide oldukça önemlidir. Özellikle 0-3 yaşta bu ilişkinin sağlanamaması, ilerleyen yıllarda çocukta bilişsel, duygusal, sosyal gelişim geriliklerine ve gecikmesine neden olabilmektedir. Annenin duygusal olarak yetersiz olmasının çocukla arasındaki ilgi ve iletişimi etkilemesi sebebiyle çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamak anlamında yetersiz kalabileceği düşünülmektedir.

Annelerin BCAYKÖ finansal yeterlik puan ortalamaları ile çocukların DGTT II ince motor gelişim sonucu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu, DGTT II ince motor gelişim durumu "normal" olan çocukların annelerinin finansal yeterlik puan ortalamalarının, DGTT II ince motor gelişim durumu "uyarı" olan çocukların annelerinin duygusal yeterlik puan ortalamalarına göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.37). Bir diğer ifade ile annenin finansal yeterliği azaldıkça, çocuğun ince motor gelişimi olumsuz yönde etkileniyor. Baykan ve arkadaşlar (206), "Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin 0-72 ay çocuklarının gelişimlerdeki farklılığın incelenmesi"ni hedeflediği araştırmasında; farklı sosyo ekonomik düzeyde ailelere sahip çocukların "psiko-motor" ve "sosyal-duygusal" gelişim durumları arsında belirgin fark olmadığı bulunmuştur. Araştırma bulguları ile ilgili çalışma bulguları arasındaki farklılığın, çalışmaların örneklem gruplarının farklılığından ve değerlendirmede kullanılan ölçme araçlarının farklılığından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Bulgular, BCAYKÖ alt boyutları arasında pozitif yönde orta ve kuvvetli düzeyde bir ilişki olduğunu ve bu ilişkilerin hepsinin anlamlı olduğunu göstermiştir (Bkz. Tablo 4.39). Buna göre annelerin aile yaşam kalitesi boyutlarındaki puanlar doğrusal olarak artmaktadır. Annelerin BCAYKÖ'nün herhangi bir alt boyutundan aldıkları puanlarda azalma veya artma olması diğer alt boyutları da doğrusal olarak etkilemektedir. Alpgan (201)'nin çalışmasında BCAYKÖ alt boyutlarının kendi aralarında doğru orantılı olarak arttığı ya da azaldıkları saptamıştır. Aile yaşam kalitesine bir bütün olarak bakıldığı düşünüldüğünde ortaya çıkan sonucun beklendiği söylenebilir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, annelerin çocukluk yaşantısında fiziksel istismar ve duygusal istismar-ihmal azaldıkça; aile etkileşimi (Bkz. Tablo 4.40), ebeveynlik (Bkz. Tablo 4.41), duygusal yeterlik (Bkz. Tablo 4.42) ve finansal yeterliğin (Bkz. Tablo 4.43) arttığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle annenin çocukluk örselenme yaşantısı azaldıkça aile yaşam kalitesi artmaktadır. Çeçen Eroğul ve Kaya (155) çalışmasında “Ergenlerin çocukluk dönemi fiziksel istismar, duygusal istismar, ihmal ve cinsel istismar yaşantılarının yordayıcısı olarak aile işlevleri”ni incelemiştir. Araştırma bulguları, ÇÖYÖ’nün “fiziksel istismar”, “duygusal istismar-ihmal” ve “cinsel istismar” boyutları ile “Aile Değerlendirme Ölçeği”nin bütün boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Çakmak, Aydoğan ve Tamam (150) çalışmasında “2-6 yaş çocuğa sahip ebeveynlerin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki”yi araştırmıştır. Araştırma sonucunda ise ebeveynlerin “çocukluk çağı örselenme yaşantıları” ile “koruyucu tutum” arasındaki ilişki, çocukluk örselenme düzeyi fazla olan ebeveynin kendi çocuğuna daha az “koruyucu tutum” gösterdiği fakat “demokratik”, “izin verici” ve “otoriter tutum” açısından örselenme yaşantısının farklılaşmadığı bulunmuştur. “Çocukların örselenmesine annelerinin örselenme yaşantılarının etkisi”ni inceleyen Ezen ve Açıkgöz (149), annelerin çocukluklarında en çok duygusal istismara maruz kalmalarının yanı sıra çocuklarına en çok fiziksel istismar uyguladıkları bulunmuştur. Araştırma sonucunda; çocukluk döneminde örselenme yaşantısı olan annelerin kendi çocuklarına da istismar uyguladıkları saptanmıştır. İstismar edilmiş ve/veya ihmal edilmiş çocuklara herhangi bir müdahale yapılmadığı takdirde, bu kişiler düşük benlik saygısı geliştiren ve kişilerarası ilişkilerde güçlükler yaşayan bireyler olabilmektedir (8). Bal ve Gülgör (207), “Evli bireylerde çocukluk çağı travması”ni inceledikleri araştırmasında, evli çiftlerin “çocukluk çağı travma ölçeği” puanları arttıkça “evlilik uyumu ölçeği” puanlarının azaldığı görülmüştür. Çocukluk dönemindeki istismar yaşantılarının ilerleyen yıllarda kişinin ruhsal durumu üzerinde önemli etkiler bırakması nedeniyle kişi evlendiğinde ve ebeveyn olduğunda eşiyile, çocuklarıyla sağlıklı ilişkiler kuramayacağı

düşünölmektedir. Bu durumun bireyin aile birliğini ve aile yaşam kalitesini etkilemesi kaçınılmazdır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarına yer verilmiş olup ilgili kurum, kuruluş, kişi ve araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir:

- Araştırmaya katılan çocukların gelişimlerinin DGTT II sonuçlarına göre 0-12 ay arası çocukların en yüksek oranda (%82,4) “normal” gelişime sahip oldukları, 25-36 ay arası çocukların en yüksek oranda (%45,6) “anormal” sonuçlara sahip olduğu, 37-48 ay arası çocukların ise en yüksek oranda (%20,5) “şüpheli” olduğu görülmüştür. Toplam DGTT II sonuçlarına bakıldığında ise tüm çocukların %51,5’inde “normal”, %33,7 “anormal”, %14,8’inde “şüpheli” olduğu görülmüştür.
- Araştırmaya katılan çocukların DGTT II sonuçları cinsiyete göre değerlendirildiğinde kız çocuklarının %59,7’sinin, erkek çocuklarının ise %45,8’inin “normal” gelişim gösterdikleri, kız çocuklarının %30,5’inin, erkek çocukların %35,8’inin “anormal” gelişim gösterdikleri, kız çocuklarının %9,8’sinin, erkek çocukların %18,4’ünün “şüpheli” gelişim gösterdikleri görülmüştür.
- Çocukların gelişimleri, gelişim alanlarına göre değerlendirildiğinde DGTT II “normal” sonuçlarının en yüksek oranda (%81,2) kaba motor gelişim alanında olduğu, DGTT II “uyarı” sonuçlarının en yüksek oranda (%9,4) ince motor gelişim alanında olduğu, DGTT II “gecikme” sonuçlarının en yüksek oranda (%30,2) dil gelişim alanında olduğu saptanmıştır.
- Çocukların genel gelişimi ile okul öncesi eğitim alma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Okul öncesi eğitim alan çocukların %64,5’i “normal” gelişim gösterirken, okul öncesi eğitim almayan çocukların %52,6’sının “normal olmayan” gelişim gösterdikleri görülmüştür.
- Araştırmaya katılan çocukların DGTT II sonuçlarının, annenin yaşına, evlenme yaşına, ilk çocuğu doğurma yaşına, sahip olduğu çocuk sayısına, mesleğine, öğrenim durumuna, babanın çocukla ilgilenme düzeyine, aile yapısına,

ailenin aylık ortalama gelirine ve çocuğun doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

- Annenin çocukluk yaşantısında uğradığı duygusal istismar-ihmal ile annenin eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.
- Çocuklarının okul öncesi eğitimi alma durumunun, aile yaşam kalitelerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.
- Annelerin yaşı ile aile yaşam kaliteleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan orta yaş grubu annelerin aile yaşam kalitelerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.
- Anne ve babaların öğrenim durumları ile annelerin aile yaşam kaliteleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Her iki grubunda öğrenim durumu arttıkça annelerin aile yaşam kalitelerinin arttığı görülmüştür.
- Anne ve babaların meslekleri ile annelerin yaşam kaliteleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.
- Babaların çocuklarla ilgilenme düzeyi ile annelerin yaşam kaliteleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Babaların çocukla ilgilenme düzeyi arttıkça yaşam kalitesinin arttığı görülmüştür.
- Aile yapısı ile annelerin aile yaşam kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Çekirdek aile grubunun, geniş aile ve boşanmış aileye göre aile yaşam kalitesinin daha yüksek olduğu görülmüştür.
- Aylık ortalama gelir düzeyi ile annelerin aile yaşam kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Aylık ortalama gelir düzeyi arttıkça, duygusal ve finansal yeterliğin arttığı görülürken, aile etkileşiminin ve ebeveynliğin gelir düzeyinden etkilenmediği görülmüştür.
- Çocuğun ince motor gelişimi ile duygusal yeterlik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Duygusal yeterlik azaldığında, çocuğun ince motor gelişiminin olumsuz yönde etkilendiği görülmüştür.

- Çocuğun ince motor gelişimi ile finansal yeterlik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Finansal yeterlik azaldığında, çocuğun ince motor gelişiminin olumsuz yönde etkilendiği görülmüştür.
- BCAYKÖ alt boyutları arasında pozitif yönde orta ve kuvvetli düzeyde bir ilişki olduğu ve bu ilişkilerin hepsinin anlamlı olduğu saptanmıştır. Annelerin BCAYKÖ'nün herhangi bir alt boyutundan aldıkları puanların azalması veya artması diğer alt boyutları da doğrusal olarak etkilemektedir.
- Annenin çocukluk yaşantısında fiziksel istismara uğrama düzeyi azaldıkça annelerin aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlik ve finansal yeterliklerinin arttığı görülmüştür.
- Annenin çocukluk yaşantısında duygusal istismar-ihmale uğrama düzeyi ile BCAYKÖ'nün alt boyutları arasında negatif yönde düşük düzeyde ilişki bulunduğu ve bu ilişkilerin hepsinin anlamlı olduğu görülmüştür.
- Annenin çocukluk yaşantısında maruz kaldığı duygusal istismar-ihmal düzeyi arttıkça annenin aile etkileşiminin arttığı; annenin çocukluk yaşantısında maruz kaldığı fiziksel istismar düzeyi arttıkça annenin ebeveynliğinin azaldığı görülmüştür.

Araştırma sonuçları, annelerin çocukluk örselenme yaşantıları ve aile yaşam kalitelerinin, çocuklarının gelişimini önemli ölçüde etkilediğini göstermiştir.

Anne ve Babalara Öneriler

- Çocukluk çağında örselenme-ihmal yaşantısı olan ve durumdan etkilenen ebeveynlerin yaşamın ileriki dönemlerinde hem eşleriyle hem de çocukları ile ilişkilerinin daha sağlıklı olabilmesi için psikolojik destek almaktan kaçınmamalıdır.
- Çocuğun baba ile geçirdiği vaktin hem çocuğa hem de anneye olan katkısı göz önünde bulundurulduğunda; babalar, çocuklarıyla daha fazla ve kaliteli zaman geçirebilmek için çaba göstermelidir.

- Çocukların dijital dünyada geçirdikleri sürenin azaltılıp, aile üyelerinin birlikte vakit geçirebileceği ortamlar yaratılarak aile etkileşimin artırılması sağlanabilir.

Araştırmacılara Öneriler

- Alan yazında ebeveynlerin çocukluk örselenme yaşantısının çocuklarının gelişimi üzerindeki etkisini ortaya koyan ayrıntılı çalışmalar yapılmamıştır. Bu konu hakkındaki çalışmaların sayısı artırılabilir.
- Alan yazında aile yaşam kalitesine yönelik çalışmalar genellikle yetersizliği olan çocuklara sahip aileler üzerine yapılmıştır. Yetersizliği olmayan çocuklara sahip ailelere yönelik aile yaşam kalitesi ile ilgili çalışmaların sayısı artırılabilir.
- Bu araştırmada sadece Balıkesir ilindeki anneler ve çocuklarıyla çalışılmıştır. Gelecekte bu konuya yönelik olarak yapılacak araştırmalarda Türkiye'nin farklı bölgelerinde çalışılabilir.
- Babaların örselenme yaşantılarının ve aile yaşam kalitelerinin incelendiği çalışmalar planlanabilir.

Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşlarına Öneriler

- Çocuk istismar ve ihmalinin çocuğa o anlık verdiği zararların yanı sıra yetişkinlik döneminde de olumsuz etkileri devam etmektedir. Sağlıklı nesiller yetiştirilebilmesi için ebeveynlerin olumlu çocukluk yaşantılarının etkisi oldukça büyüktür. Bu nedenle çocuk istismarı ve ihmali önleyici çalışmalara gereken önem verilmelidir.
- Çocuk istismar ve ihmalden etkilenmiş bireylere ücretsiz psikolojik destek sağlanmalıdır.
- Düzenli gelirin aile yaşam kalitesine olan etkisi düşünüldüğünde istihdamın artırılmasına yönelik adımlar atılmalıdır.
- Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve her çocuğun bu eğitimden faydalanabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması önerilir.

Eğitimcilerere neriler

- ocuk istismarı ve ihmali hakkında eğitimcilerin farkındalıklarını arttırıp, istismar ya da ihmali edilen çocuklar tespit edildiğinde gerekli kurumlara bildirim yapabilirler.

7. KAYNAKLAR

1. Ünver Bağcıoğlu G. Gelişimle ilgili temel kavramlar, gelişimin temel ilkeleri ve gelişimi etkileyen faktörler. Ulusoy A, editör. Gelişim ve öğrenme psikolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık; 2015.
2. Şahin Dağlı, F. Aile içi iletişim: Ailelerin çocuk yetiştirme tutumları ve olumlu ebeveynlik. Gökçay G, Beyazova U, editör. İlk beş yaşta çocuk sağlığı izlemi. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2017.
3. Yavuzer H. Ana-baba ve çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2007.
4. Moss E, Gosselin C, Parent S, Rousseau D, Dumont M. Attachment and joint problem-solving experiences during the preschool period. *Social Development*. 1997;6:1–17. 10.1111/1467-9507.ep11631667
5. Bee HL, Barnard KE, Eyres SJ, Gray CA, Hammond MA, Spietz AZ, ve ark. Prediction of IQ and language skill from perinatal status, child performance, family characteristics, and mother-infant interaction. *Child Development*. 1985;53(5):1134–1156.
6. Kaplan S, Pelcovitz D, Labruna, V. Child and adolescent abuse and neglect research: a review of the past 10 years. Part 1: Physical and emotional abuse and neglect. *J Am Acad Child Adolescent Psychiatry*: 1999;38:1214-1222.
7. Diaz A, Simantov E, Rickert V. Effect of abuse on health: Results of a national survey. *Arch Pediatr Adolesc Med*: 2002;156:811-817.
8. Bahar G, Savaş HA, Bahar A. Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*: 2009;4(12):51-65.
9. Belsky J. Child maltreatment: An ecological integration. *American Psychologist*: 1980;35:320-335.
10. Cicchetti D, Lynch, M. Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment: Consequences for children's development. *Psychiatry*. 1993;53:96-118.
11. Andrews FM, Withey SB. *Social indicators of well-being*. New York: Plenum Press; 1976.
12. Campbell A, Converse PE, Rodgers WL. *The Quality Of American Life*. New York: Russell Sage Foundation; 1976.
13. Howe D. *Child abuse and neglect*. New York: Palgrave Macmillan; 2005.
14. Senemoğlu N. Gelişim öğrenme ve öğretim. Kuramdan uygulamaya. 25. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık; 2018.
15. San Bayhan P, Artan İ. *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları; 2004.
16. Yıldız M. *Eğitim psikolojisi*. Çanakkale: Paradigma Akademi; 2015.

17. Yavuzer H. Çocuk psikolojisi. İstanbul: Remzi; 1992.
18. Aydın B. Gelişimin doğası. Yeşilyaprak B, editör. Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretim. Ankara: Pegem Akademi; 2016.
19. Başal H. Gelişim ve psikoloji. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2004.
20. Ünüvar P, Karoğlu H. Gelişimle ilgili temel kavramlar ve ilkeler. Ünüvar P, editör. Bebeklik döneminde gelişim ve eğitim. Ankara: Anı Yayıncılık; 2018.
21. Aydın A. Eğitim psikolojisi. Ankara: Pegem Akademi; 2016.
22. Aslan D. Gelişim ile ilgili temel konular. Akyol Köksal A, editör. Erken çocukluk döneminde gelişim I. Ankara: Anı Yayıncılık; 2017.
23. Yavuzer H. Çocuğunuzun ilk 6 yılı. İstanbul: Remzi; 2008.
24. Şahin S. 0-6 yaş arası çocukların temel gelişimsel özellikleri: Fiziksel ve sosyal-duygusal gelişim. Diken İ, editör. Erken çocukluk eğitimi. Ankara: Pegem Akademi; 2016.
25. Kürkçüoğlu B. 0-6 yaş arası çocukların temel gelişimsel özellikleri: Bilişsel gelişim ve dil gelişimi. Diken İ, editör. Erken çocukluk eğitimi. Ankara: Pegem Akademi; 2016.
26. Tepeli K. Motor (Hareket) Gelişimi. Deniz E, editör. Erken çocukluk döneminde gelişim. Ankara: Pegem Akademi; 2017.
27. Çoknaz H. Psikomotor gelişim-doğum öncesinden ölüme kadar. Ankara: Gazi Kitabevi; 2017.
28. Zaichawsky BL, Martine T. Growth and development; The child and physical activity. Saint Louis: The G.U. MosbyCompany; 1980.
29. Bilgin M. Bedensel ve devinsel gelişim. Yeşilyaprak B, editör. Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretim. Ankara: Pegem Akademi; 2016.
30. Avcı N. Gelişimde 0-3 yaş. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2004.
31. Boran P. Motor gelişimin desteklenmesi. Gökçay G, Beyazova U, editör. İlk beş yaşta çocuk sağlığı izlemi. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2017.
32. Alabay E. 0-36 aylık çocuklarda motor gelişim. Ünüvar P, editör. Bebeklik döneminde gelişim ve eğitim. Ankara: Anı Yayıncılık; 2018.
33. Ünver Bağcıoğlu G. Bedensel ve devinsel gelişim. Ulusoy A, editör. Gelişim ve öğrenme psikolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık; 2015.
34. Veziroğlu M. Erken çocukluk döneminde fiziksel gelişim. Kargı E, editör. Erken çocukluk döneminde gelişim. Ankara: Pegem Akademi; 2016.
35. Gökmen H, Karagül T, Aşçı H. Psikomotor gelişim. Ankara: G.S.G.M.; 1995.
36. Magill RA. Motor learning concepts and applications. Boston: McGraw-HillCompanies; 1998 .

37. Gizir Z. Motor gelişim. Akyol Köksal A, editör. Erken çocukluk döneminde gelişim I. Ankara: Anı Yayıncılık; 2017.
38. Başaran İ.E. Eğitim psikolojisi. Ankara: Kadioğlu Matbaası; 2000.
39. Kondolot M, Sertgil Kuleli N. Mental ve sosyal gelişimin desteklenmesi. Gökçay G, Beyazova U, editör. İlk beş yaşta çocuk sağlığı izlemi. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2017.
40. Kolb B. Neuroanatomy and development overview. Fox NA, Leavitt LA, Warhol JG, editör. The role of early experience in infant development. U.S.A: Johnson & Johnson Pediatric Institute Pediatric Round Table Series, Johnson & Johnson Consumer Companies, Inc.; 1999.
41. Trawick-Swith J. Erken çocukluk döneminde gelişim çok kültürlü bir bakış açısı. Akman B, çeviri editörü. Ankara: Nobel Yayıncılık; 2013.
42. Woolfolk, AE. Educational psychology. Boston: Allynand Bacon Inc.; 1993.
43. Akyol Köksal A. Bilişsel gelişim. Ulusoy A, editör. Gelişim ve öğrenme psikolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık; 2015.
44. Kandır A. Gelişimde 3-6 yaş. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2004.
45. Cüceloğlu D. İnsan ve davranışı, psikolojinin temel kavramları. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998.
46. Wadsworth BJ. Piaget'nin duyuşsal ve bilişsel gelişim kuramı. Selçuk Z, çeviri editörü. Ankara: Pegem Akademi; 2015.
47. Şahin S. Bilişsel gelişim. Metin Baysal N, editör. Doğum öncesinden ergenliğe çocuk gelişimi. Ankara: Pegem Akademi; 2016.
48. İnanç Yazgan B, Bilgin M, Atıcı Kılıç M. Gelişim psikolojisi. Ankara: Pegem Akademi; 2015.
49. İnce T, Aydın A. Dil gelişiminin izlenmesi ve değerlendirilmesi. Gökçay G, Beyazova U, editör. İlk beş yaşta çocuk sağlığı izlemi. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2017.
50. Topbaş SS. Sesbilgisel gelişim. Topbaş SS, editör. Dil ve kavram gelişimi. Ankara: Kök Yayıncılık; 2005.
51. Bleile, KM. Manual of articulation and phonological disorders: Infancy through adulthood. Australia: Gengage Learning. Thomson; 2004.
52. Kurt E. TRT çocuk kanalının 4-6 yaş grubu öğrencilerinin dil gelişimine etkisi hakkında öğrenci, öğretmen ve veli görüşleri [Yüksek Lisans Tezi]. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi; 2014.
53. Turan F, Topçu GZ. İletişim ve dil gelişimi. Metin Baysal N, editör. Doğum öncesinden ergenliğe çocuk gelişimi. Ankara: Pegem Akademi; 2016.

54. Aslan HS. 48-66 aylık çocuklarda dil gelişimi ve sosyal beceri ile ilişkili değişkenlerin araştırılması [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2019.
55. Lewis M. Clinical aspects of child development. USA: Lea&Febiger; 1982.
56. Karacan E. Bebeklerde ve çocuklarda dil gelişimi. Klinik Psikiyatri Dergisi. 2000;3:263-268.
57. Tümkaya S. Dil gelişimi. Deniz E, editör. Erken çocukluk döneminde gelişim. Ankara: Pegem Akademi; 2017.
58. Demircioğlu H. Sosyal duygusal gelişim. Metin Baysal N, editör. Doğum öncesinden ergenliğe çocuk gelişimi. Ankara: Pegem Akademi; 2016.
59. Saarni C. Cognition, context and goals: Significant components in social emotional effectiveness. Social Development. 2001;10(1):125-127.
60. Bracha Z, Perez F, Gerardin P, Perriot Y, Rosque F, Flament M, Leroux M, Mazet P & Carter A. A French adaptation of the infant-toddler social and emotional assessment. Infant Mental Health Journal.2004;25(2):117-129.
61. Küçükturan GA, Keleş S. Sosyal duygusal gelişim. Akyol Köksal A, editör. Erken çocukluk döneminde gelişim I. Ankara: Anı Yayıncılık; 2017.
62. Yıldırım G, Karaman NN. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal duygusal uyumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Turkish Studies. 2016;11(9):965-978.
63. MEGEP. Sosyal duygusal gelişim. Milli Eğitim Bakanlığı; 2017.
64. Uyaroğlu B. Öz bakım becerileri gelişimi. Metin Baysal N, editör. Doğum öncesinden ergenliğe çocuk gelişimi. Ankara: Pegem Akademi; 2016.
65. Varol N. Öz-bakım becerilerinin öğretimi. Ankara: Kök Yayıncılık; 2004.
66. Tagay Ö, Özer Aytekin K. 0-36 aylık çocuklarda öz-bakım becerilerinin gelişimi. Ünüvar P, editör. Bebeklik döneminde gelişim ve eğitim. Ankara: Anı Yayıncılık; 2018.
67. Oktay A. Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem. İstanbul: Epsilon Yayıncılık; 2000.
68. Katz LG. Another look at what young children should be learning. Databases 1999.
69. KIDSENSE. Self-care skills. <https://childdevelopment.com.au/areas-of-concern/self-care/self-care-skills> adresinden 08.05.2019 tarihinde elde edilmiştir.
70. MEGEP. 1-6 yaş çocuklarında öz bakım. Milli Eğitim Bakanlığı; 2016.
71. Ames LB. Your two year old terrible or tender. Gesell Institute of Human Development. New York: Dell Publishin; 1976.

72. Darıca N. Okul öncesi eğitimcileri için etkinlik örnekleri kılavuz kitap. İstanbul: Bem Koza Yayınları; 2000.
73. Aral N, Baran G, Bulut Ş, Çimen S. Çocuk gelişimi. İstanbul: Ya-Pa Yayınevi; 2000.
74. Main M, George C. Responses of abused and disadvantaged toddlers to distress in age-mates: a study in the day care setting. *Developmental Psychology*. 1985;24:415-426.
75. Morris D. Attachment and intimacy. Strieker G, editör. *Intimacy*. New York: Plenum; 1981.
76. Küçükali R. Aile içi iletişim ve ana-baba tutumları. Küçükali R, editör. *Çocuk ve aile*. Ankara: Anı Yayıncılık; 2018.
77. Yurdakök K. Çevre kirliliği ve çocuk. Gökçay G, Beyazova U, editör. İlk beş yaşta çocuk sağlığı izlemi. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2017.
78. Kars Ö. Çocuk istismarı: Nedenleri ve sonuçları. Ankara: Bizim Büro Basımevi; 1996.
79. Şahin Dağlı F. Çocuk istismarı ve ihmalinin erken tanınması ve önlenmesi. Gökçay G, Beyazova U, editör. İlk beş yaşta çocuk sağlığı izlemi. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2017.
80. World Health Organization. Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence. 2006.
81. UNICEF, T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması. 2010.
82. Yalçın N. Türkiye’de çocuk istismarı ve çözüm önerileri [Yüksek Lisans Projesi]. İstanbul: Beykent Üniversitesi; 2011.
83. Topçu S. Silinmeyen izler. Ankara: Phoenix Yayınevi; 2009.
84. Öztürk M. Tutuklu hükümlü çocuklarda kendine zarar verme davranışının bilişsel çarpıtmalar ve çocukluk örselenme yaşantısıyla ilişkisi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Haliç Üniversitesi; 2015.
85. Polat O. Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı tanımlar-I. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2017.
86. Polat O. Şiddet. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2017.
87. Kaymak Özmen S. Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2004;37(2):27-39.
88. Veltkamp JL, Miller WT. *Clinical handbook of child abuse and neglect*. USA: International Universities Press; 1994.
89. Bilge YD, Taşar MA, Kılınçoğlu B, Özmen S, Tıraş Ü. Alt sosyoekonomik düzeye sahip anne-babaların çocuk istismarı ve ihmali hakkındaki bilgi

- düzeyleri, deneyimleri ve kullandıkları disiplin yöntemleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2013;14:27-35.
90. Altıparmak S, Yıldırım G, Yardımcı F, Ergin D. Annelerden alınan bilgilerle çocuk istismarı ve etkileyen etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2013;14:354-361.
  91. Demirci EÖ, Özmen S, Öztıp DB, Özdemir Ç, Uytun MÇ. Çocuk ve ergen cinsel istismar olgularında istismar ile ilişkili sosyo-demografik özelliklerin, ailesel değişkenlerin ve ruhsal bozuklukların değerlendirilmesi. *Adli Tıp Bülteni*. 2014;19(3):146-153.
  92. Çeçen AR. Çocuk cinsel istismarı: Sıklığı, etkileri ve okul temelli önleme yolları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 2007.
  93. İşeri E. Cinsel istismar. Çetin FÇ, Pehlivan Türk B, Ünal F, editör. *Çocuk ve ergen psikiyatrisi temel kitabı*. 1. Baskı. Ankara: Hekimler Yayın Birliği; 2008.
  94. Polvan Ö. İ.Ü.Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel ve Klinik Bilimler Ders Kitapları. Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri; 2000.
  95. Polat O. Çocuk ve şiddet. İstanbul: Der Yayınları; 2001.
  96. Şimşek Ş, Fettahoğlu EÇ, Özatalay E. Cinsel istismara uğramış çocuklarda ve ebeveynlerinde travma sonrası stres bozukluğu. *Dicle Tıp Dergisi*. 2011;38(3).
  97. Soylu N, Pılan BS, Ayaz M, Sonmez S. Study of factors affecting mental health in sexually abused children and adolescent. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 2012;13(4):292-298.
  98. Zara-Page A. Çocuk cinsel istismarı: Cinsel istismara neden olan etkenler ve cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Dergisi*. 2004;7(13):103-113.
  99. Koç M. Sınıf öğretmenlerinin çocukluk örselenme yaşantıları ile sınıf yönetiminde kullandıkları disiplin türleri arasındaki ilişki [Yüksek Lisans Tezi]. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi; 2018.
  100. Winton MA, Mara BA. *Child abuse and neglect: Multidisciplinary approaches*. Boston: Allyn and Bacon; 2001.
  101. Kaya S. Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ölçeği kısa formu'nun Türkçe'ye uyarlanması [Yüksek Lisans Tezi]. Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi; 2014.
  102. Oral G. Risk altındaki çocukların saptanmasında öğretmenin rolü. *Türkiye Temel Eğitime Destek Programı*. İstanbul; 2004.
  103. Aral N. *Fiziksel istismar ve çocuk*. Ankara: Tekışık Ofset Baskı; 1997.
  104. Polat O. *Klinik adli tıp*. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2004; 85-131.
  105. Lochner C, Toit PL, Zungu-Dirwayi N, Marais A, Kradenburg J, Seedat S, Niehaus DJH, Stein DJ. Childhood trauma in obsessive-compulsive disorder, trichotillomania, and controls. *Depression and Anxiety*. 2002;15(2):66-68.

106. Kuş G, Ulukol B. Çocuk ihmaline yaklaşım ve koruma. Gökçay G, Beyazova U, editör. İlk beş yaşta çocuk sağlığı izlemi. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2017.
107. Bertan M, Haznedaroğlu D, Koln P, Yurdakök K, Güçiz BD. (2009). Ülkemizde erken çocukluk gelişimine ilişkin yapılan çalışmaların derlenmesi. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi. 2009;52.
108. Tezcan M. Sosyolojiye giriş. Ankara: Anı Yayıncılık; 2010.
109. Kağıtçıbaşı Ç. Kültürel psikoloji, kültür bağlamında insan ve aile. İstanbul: Evrim Yayınevi; 2007.
110. Öz İ. Çocuk ve aile. Ankara: Kök Yayıncılık; 2003.
111. Doğan İ. Türk aile sosyolojisi, tarih-gelenek-modern zamanlar. Ankara: Pegem Akademi; 2016.
112. Özgüven Eİ. Ailede iletişim ve yaşam. Ankara: PDREM; 2010.
113. Kara ÖD. Gelişimsel yetersizlik ve normal gelişim gösteren çocukların annelerinin aile yaşam kalitesi, evlilik uyumu ve öznel iyi oluşlarının incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi; 2016.
114. Ozankaya Ö. Toplum bilim. İstanbul: Cem Yayınevi; 1991.
115. Bulut I. Ruh sağlığının aile işlevlerine etkisi. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayını; 1993.
116. Aytaç G. Aile yaşam kalitesinin aile yılmazlığı üzerine etkilerinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 2017.
117. Masalcı AD. Aile içi etkileşimlerle çocuğun saldırganlık düzeyi ve uygun davranışının karşılaştırılması [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi; 2000.
118. Arpacı F, Ersoy AF. Kadının çalışmasının ailenin yaşam kalitesine etkisinin incelenmesi. Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi. 2007;9(3):41-50.
119. Orley J, Kuyken W. Quality of life assessment: International perspectives. proceedings of the joint meeting organized by the WHO and the foundation IPSEN in Paris, 1993.
120. Bowling A. Measuring health, a review of quality of life measurement. Open University Press; 1993.
121. Altıparmak S, Eser E. 15-49 yaş grubu evli kadınlarda yaşam kalitesi. Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi. 2007;9(3):29-33.
122. Özmete E. Aile yaşam kalitesi dinamikleri: Aile iletişimi, ebeveyn sorumlulukları, duygusal, duygusal refah, fiziksel/materyal refahın algılanması. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2010;3/11.
123. Kayıhan H. "Yaşam Kalitesi" 1. Ulusal Yaşlılık Konseyi Kongresi. İstanbul: Yaşlılık Konseyi Derneği; 1-3 Ekim 2007.

124. Testa MA, Simonson DC. Assesment of quality of life outcomes. *N Engl J Med.* 1996;334:835-340.
125. Schmeck K, Poustka F (1997) Quality of life and child psychiatric disorders. Katching H, Freeman H, Sartorius N, editörler. *Quality of life in mental disorders.* England: Wiley; 1997.
126. Mogotsi M, Kaminer D, Stein DJ. Quality of life in the anxiety disorders. *Harvard Review of Psychiatry.* 2000; 8(6):273-282.
127. Wallander JL, Schmitt M, Koot HM. Quality of life measurement in children and adolescents: issues, instruments and applications. *J ClinPsychol.* 2001;57:571-585.
128. Memik Çakın N, Ağaoğlu B, Coşkun A, Üneri Ö, Karakaya I. Çocuklar için yaşam kalitesi ölçeğinin 13-18 yaş ergen formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi.* 2007;18(4):353-363.
129. Meral BF. Gelişimsel yetersizliği olan çocuk annelerinin aile yaşam kalitesi algılarının incelenmesi [Doktora Tezi]. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi; 2011.
130. Bayat M. How family members' perceptions of influences and causes of autism may predict assessment of their family quality of life [Unpublished Doctoral Dissertation]. Chicago: Loyola Univesity; 2005.
131. Park J, Marquis J, Hoffman L, Turnbull A, Poston D, Mannan H, Wang M, Nelson L. Assessing the family quality of life as the service outcome. *Journal of Intellectual Disability Research.* 2003;47:467-84.
132. Meral BF, Cavkaytar A. Otizmlı çocuk ailelerinin aile yaşam kalitesi algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi.* 2014;23(3):1363-1380.
133. Ajuwon PM, Brown I. Family quality of life in Nigeria. *Journal of Intellectual Disability Research.* 2012;1(56):61-70.
134. Hoffman L, Marquis J, Poston D, Summers JA, Turnbull A. Assessing family outcomes: Psychometric valuation of the beach center family quality of life scale. *Journal of Marriage and Family.* 2006;68(4):1069-1083.
135. Şirin Devenci H. Ailelerde sosyo-demografik-ekonomik değişkenlerin aile yaşam kalitesine etkileri. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi.* 2014;2 (1):31-46.
136. Turnbull AP, Turnbull HR, Poston D, Beegle G, Blue-Banning M, Diehl K. Enhancing quality of life of families of children and youth with disabilities in the United States. Turnbull AP, Brown I, Turnbull HR, editörler. *Families and people with mental retardation and quality of life: international perspectives.* Washington, DC: American Association on Mental Retardation; 2004.
137. Wang M, Turnbull AP, Summers JA, Little TD, Poston DJ, Mannan H, Turnbull R. Severity of disability and income as predictors of parents' satisfaction with

- their family quality of life during early childhood years. *Research & Practice for Persons with Severe Disabilities*. 2004;29(2):82-94.
138. Ulukol B, Yüksel F. Sosyal çevre ve çocuk sağlığı. Gökçay G, Beyazova U, editör. İlk beş yaşta çocuk sağlığı izlemi. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2017.
139. Yüksek Usta S. Okul öncesi dönem çocuklarda davranış problemlerinin anne-çocuk ve öğretmen-çocuk ilişkileri açısından incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2014.
140. Stolt S, Korja R, Matomäki J, Lapinleimu H, Haataja L, Lehtonen L. Early relations between language development and the quality of mother- child interaction in very-low-birth-weight children. *Early Human Development*. 2014;90(5):219-25.
141. Alisinanoğlu F, Ulutaş İ. Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*. 2003;28:128.
142. Göker Z, Eser H, Yılmaz A. Okul öncesi yaş grubu çocuklarında dil gelişiminin annelerindeki depresyon ve anksiyete semptomları ile arasındaki ilişki: kesitsel nitelikte bir çalışma. Uluslararası IV. Çocuk Gelişimi Kongresi Tam Metin Kitabı. Ankara: Hedef CS; 2018.
143. Civelek Z. Anne davranışlarının çocukların bilişsel gelişimine etkileri [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Koç Üniversitesi; 2012.
144. Yenidede EE. 60-72 aylık çocukların prososyal davranışlarına sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerinin etkisinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2018.
145. Dervişoğlu CM. Okul öncesi kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarının, sosyal becerilerini ve problem davranışlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2007.
146. Seven S. 6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi [Doktora Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2006.
147. Sudfeld C, Mccoy D, Danaei G, Fink G, Ezzati M, Andrews K, Wafaie W. (2015). linear growth and child development in low- and middle-income countries: a meta-analysis. *Pediatrics*. 2015;5:135.
148. Serdarevic F, Ghassabian A, van Batenburg-Eddes T, Tahirovic E, White T, Jaddoe VWV, Verhulst FC, Tiemeier H. Infant neuromotor development and childhood problem behavior. *Pediatrics*. 2017;140(6).
149. Ezen M, Açıkgöz A. Çocukların örselenmesine annelerin örselenme yaşantısının etkisi. *Kocaeli Medical Journal*. 2017;6(3):13-21.
150. Çakmak S, Aydoğan S, Tamam L. Ebeveynlerin çocukluk çağı örselenme yaşantısı ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki. 54. ULUSAL PSİKIYATRİ KONGRESİ (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)(Yayın No:4374410).2018.

151. Sofuoğlu Z, Aydın Z, Cankardeş S. Türkiye'nin üç ilinde olumsuz çocukluk çağı deneyimleri epidemiyolojik çalışması. *Türk Pediatri Arşivi*.2014; 49: 47-56.
152. Cetin Z, Ozozen Danacı M. "A multivariate examination of the child-abuse potential of parents with children aged 0-6". *Eurasian Journal of Educational Research*. 2016; 16(66):71-86.
153. Demirkapı Şahin E. Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi [Yüksek Lisans Tezi]. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi; 2013.
154. Taşar MA, Özcan Ç, Ünsal-Saç R. Düşük gelir düzeyine sahip bir bölgede çocukluk çağı örselenme yaşantılarının değerlendirilmesi. *Bakırköy Tıp Dergisi*. 2018;14:198-203.
155. Kaya İ, Çeçen-Eroğul AR. Ergenlerde çocukluk dönemi istismar yaşantılarının yordayıcısı olarak aile işlevlerinin rolü. *Eğitim ve Bilim*. 2013;38(168):386-397.
156. Eker İ, Yılmaz B. Risk alma davranışı: çocukluk çağı travmaları ve benlik saygısı temelinde bir değerlendirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi*. 2016;19:27-36.
157. Crouch E, Probst JC, Radcliff E, Bennett KJ, McKinney SH (158). Prevalence of adverse childhood experiences (ACEs) among US children. *Child Abuse and Neglect*. 2019;92(4):209–218.
158. Stronach EP, Toth SL, Rogosch F, Oshri A, Manly JT, Cicchetti D. Child maltreatment, attachment security, and internal representations of mother and mother-child relationships. *Child Maltreatment*. 2011;16(2):137–145.
159. Maguire-Jack K, Font SA. Community and individual risk factors for physical child abuse and child neglect: variations by poverty status. *Child Maltreatment*. 2017;22(3):215–226.
160. Racine N, Plamondon A, Madigan S, McDonald S, Tough S. Maternal adverse childhood experiences and infant development. *Pediatrics*. 2018;141(4).
161. Riva Crugnola C, Ierardi E, Bottini M, Verganti C, Albizzati A. Childhood experiences of maltreatment, reflective functioning and attachment in adolescent and young adult mothers: Effects on mother-infant interaction and emotion regulation. *Child Abuse and Neglect*. 2019;93(August 2018):277–290.
162. Çakıcı S. Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin aile işlevlerinin, anne çocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine etkisinin incelenmesi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2006.
163. Çiftçi Aydılek M. Erken çocukluk döneminde aile işlevselliğinin, bilişsel gelişim ve duygusal gelişimin bir işlevi olarak sosyal problem çözme becerileri: Yapısal Denklem Modellemesi [Doktora Tezi]. Adana: Çukurova Üniversitesi; 2017.

164. Kasuto Aytun S. Aile Etkileşiminin Çocuğun Sosyal ve Bilişsel Gelişimi Üzerindeki Etkisi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 2005.
165. Aytaç G. Aile yaşam kalitesinin aile yılmazlığı üzerine etkilerinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 2017.
166. Bulut Ateş F, Akbaş T. Ergenlerde görülen kural dışı davranışların aile işlevselliği ve yaşam kalitesi açısından incelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2012;21(2):337-35.
167. Birşan Şengün S. Gelişimsel yetersizliğe sahip çocuğu olan annelerin çocuklarını kabul red davranışları ve aile yaşam kalitesi algıları [Yüksek Lisans Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2018.
168. Schertz M, Karni-Visel Y, Tamir A, Genizi J, Roth D. Family quality of life among families with a child who has a severe neurodevelopmental disability: Impact of family and child socio-demographic factors. Research in Developmental Disabilities. 2016;53-54:95-106.
169. Israel GD. Determining sample size. University of Florida; 1992.
170. Bernstein DP, Fink L, Handelsman L. İntial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. Am J Psychiatry. 1994;151:1132-1136.
171. Aslan S, Alparslan Z. Çocukluk örselenme yaşantıları ölçeğinin bir üniversite öğrencisi örnekleminde geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı. Türk Psikiyatri Dergisi. 1999;10(4):275- 285.
172. Meral BF, Cavkaytar A. Beach center aile yaşam kalitesi ölçeğinin türkçe uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması (turkish adaptation, validity and reliability study of the beach center family quality of life scale). Eğitim ve Bilim (Education and Science). 2013;38(170):48-60.
173. Anlar B, Yalaz K. Denver II gelişimsel tarama testi türk çocuklarına uyarlanması ve standardizasyonu. Hacettepe Çocuk Nörolojisi Gelişimsel Tıp Araştırmaları Grubu. Ankara:1996.
174. Yalaz K, Anlar BU, Bayoğlu B. Denver II gelişimsel tarama testi. 2. Basım. Ankara: Gelişimsel Çocuk Nörolojisi Derneği; 2016.
175. Güneş N. 0-6 yaş arası çocukların gelişim düzeyleri ile annelerinin aile işlevleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2017.
176. Kahraman ÖG, Ceylan Ş, Korkmaz E. (2016). 0-3 yaş arası çocukların gelişimsel değerlendirmelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2016;9(2):60-69.
177. Şen S, Çiçekler CY, Yılmaz R. Okul öncesi kurumlarına devam eden ve etmeyen 5-6 yaş çocukların üstdil becerilerinin incelenmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Dergisi. 2010;29(2):37-54.

178. Kök M, Tuğluk MN, Bay E. Okul ncesi eğitimin öğrencilerin gelişim özellikleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi. 2005;11:294-303.
179. Alniak ř, Dinęer  (2005). Farklı eğitim yaklaşımları uygulayan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların kişiler arası problem çözme becerilerinin değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2005;38(1):149-166.
180. Canbolat NA. Okul ncesi dönem çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları ile ebeveynlerinin duygusal zekâ düzeyleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2017.
181. Yener P. Okul ncesi eğitimi alan 60 ay ve üzeri çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin ocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2014.
182. Kuyucu Y. Duyguları anlama becerileri farklı düzeydeki çocukların (60-72 ay) akranlarına karşı gösterdikleri duygusal ve davranışsal tepkilerinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2012.
183. Atış Akyol, N (2015). Okul ncesi eğitim kurumuna devam eden 5 yaş çocuklarının akran ilişkileri ile ilkokula hazırbulunuşluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 2015.
184. Kalkan M, zbek SK. Do Children Abuse Experiences Predict Adolescents' Dating Anxiety? Turk Journal Child Adolescence Mental Health. 2011;18(1):35-44.
185. Oshri A, Sutton TE, Clay-Warner J, Miller JD. Child maltreatment types and risk behaviors: Associations with attachment style and emotion regulation dimensions. Personality and Individual Differences. 2015;73:127–133.
186. Deniz ME. Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişki. Eurasian Journal of Educational Research. 2006;22:89-99.
187. Bilim G. (2012). Çocukluk ağı örselenme yaşantıları: duygu düzenleme, kişiler arası tarz ve genel psikolojik sağlık açısından bir inceleme [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2012.
188. Durmuşoğlu N, Doğru S. Çocukluk rseleyici yaşantılarının ergenlikteki yakın ilişkilerde bireye etkisinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2006;15:237–247.
189. Hart H, Rubia K. Neuroimaging of child abuse: A critical review. Frontiers in Human Neuroscience. 2012;6:52.

190. Boden J, M Horwood LJ, Fergusson DM (2007). Exposure to childhood sexual and physical abuse and subsequent educational achievement outcomes. *Child Abuse & Neglect*. 2007;31(10):1101-1114.
191. Bozgün K, Pekdoğan S. The examination of the relationship between childhood abuse and psychological well-being of preservice teachers, *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 2017;12(4):111-126.
192. Altuntaş A. Lise son sınıf öğrencilerinin çocukluk çağı örselenme yaşantıları ile mesleki olgunlukları arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erzurum: Atatürk Üniversitesi; 2013.
193. Lerner DJ, Levine S, Malspeis S, vd. Job Strain and Health-Related Quality of Life in a National Sample. *Am J Public Health*. 1994;84:1580-1585.
194. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. *Quality of Life in Europe: an Illustrative Report*. Dublin; 2004.
195. Torlak SE, Yavuzçehre PS. "Denizli Kent Yoksullarının Yaşam Kalitesi Üzerine Bir İnceleme", *Çağdaş Yerel Yönetimler*. 2008;17(2):23-44.
196. Haktandır G. Sağlıklı Ana-Baba Tutumları. 2007. URL: <http://ankukolej.k12.tr/yaz1.php>
197. Öcal Yüceol SE. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile ilişki doyumu ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiler [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Bilim Üniversitesi; 2016.
198. Şanlı D, Öztürk C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2012;32:31-48.
199. Mannan, H. (2005). Examining family outcomes in early childhood services for families of children with disabilities. U.S.A: Proquest information and learning company; 2005.
200. Öztürk S. Annelerin doğum sonu dönemde yaşam kalitesi ve desteklerinin değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Erzurum: Atatürk Üniversitesi; 2014.
201. Alpgan Ö. Gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin aile yaşam kalitesi düzeyinin çocuk anne-baba ilişkisi üzerine etkisinin incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Okan Üniversitesi; 2018.
202. Demiral Y. Çalışanlarda ve işsizlerde yaşam kalitesine etki eden etmenler ve yaşam kalitesi düzeylerinin karşılaştırılması [Doktora Tezi]. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi; 2001.
203. Bonney JF, Kelley ML, Levant RF.(1999). A model of fathers behavioral involvement in child care in dual earner families. *Journal of Family Psychology*. 1999; 13: 401-415.

204. Türkleş S, Yılmaz M, Özcan A, Öncü E, Karataş B. Kadınlarda ruh sağlığını ve aile işlevlerini etkileyen etmenler. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2013; 16 (3): 154-162.
205. Jones A, Riseborough M. Comparing quality of life research-International lessons. UK: School of Public Policy, University of Birmingham.Center of Urban & Regional Studies; 2002.
206. Baykan S, Temel F, Ömeroğlu E, Bulduk S, Ersoy Ö, Avcı N, Turla A. Ankara'da farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 0-6 yaş çocuklarının gelişim durumlarının incelenmesi üzerine bir araştırma. Ankara: Ders Aletleri Yapım Merkezi Matbaası; 1995.
207. Bal F, Gülgör F. Evli bireylerde çocukluk çağı travmanın incelenmesi. Social Mentality and Researcher Thinkers Journal. 2019;5(16):304-313.

8. EKLER

EK-1. H.Ü. Etik Kurul İzni

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Arş.Gör. Merve ŞENER Hk.

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 07.12.2018 tarihli ve 68552689-806.01.03/00000361650 sayılı yazı.

Fakülteniz Çocuk Gelişimi Bölümü Yüksek Lisans öğrencilerinden Merve ŞENER ÖZDEMİR'in Dr. Öğr. Üyesi Haktan DEMİRCİOĞLU danışmanlığında yürüttüğü "0-6 Yaş Arası Çocukların Gelişim Düzeyleri ile Annelerinin Örselenme Yaşantıları ve Aile Yaşam Kaliteleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 8 Ocak 2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup,etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

EK-2. Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü Etik Kurul İzni

**T.C.
BALIKESİR VALİLİĞİ
BALIKESİR İL SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜ**

Sayı : 60206642-799
Konu : Merve ŞENER ÖZDEMİR' in
Bilimsel Araştırma İzni

ATATÜRK ŞEHİR HASTANESİ BAŞHEKİMLİĞİNE

İlgi : 26/04/2019 tarihli ve 30041352-799-2608 sayılı yazı.

İlgi yazıya istinaden; hastanenizde görev yapan Çocuk Gelişimci Merve Şener ÖZDEMİR'in "0-6 Yaş Arası Çocukların Gelişim Düzeyleri ile Annelerinin Örselenme Yaşantıları ve Aile Yaşam Kaliteleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı bireysel araştırma projesini 15 Nisan- 14 Haziran 2019 tarihleri arasında hastaneniz Çocuk Gelişim Polikliniği' nde uygulayabilmesi izni 09.05.2019 tarihinde toplanan Bilimsel Araştırma Talepleri Değerlendirme Komisyonu tarafından başvuru dosyası ve ilgili belgeler gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, araştırmanın yapılması uygun bulunmuştur. "Bilimsel Araştırma Talepleri Komisyon Değerlendirme Formu" ve "Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü ile Bilimsel Araştırma Sahibi Arasında Yapılan Araştırmanın Yürütülmesine İlişkin Protokol" ilişikte tarafınıza sunulmuştur.

Kurumunuzda yapılacak bilimsel çalışmanın "Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü ile Bilimsel Araştırma Sahibi Arasında Yapılan Araştırmanın Yürütülmesine İlişkin Protokol" ün imzalanmasını müteakip başlatılması, hizmeti aksatmayacak şekilde yürütülmesi, katılımın gönüllülük esasına dayanması, mahremiyete özen gösterilmesi, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu' na riayet edilmesi, yapılacak çalışma sonucunun bir suretinin Müdürlüğümüz Personel ve Destek Hizmetleri Başkanlığı' na gönderilmesi ve kurumun bilgisi dışında ilan edilmemesi hususunda;

Bilgi ve gereğini rica ederim.

e- imzalıdır.
Uzm.Dr. Gökhan TAŞKIN
İl Sağlık Müdürü V.

Ek:
Komisyon Kararı ve Protokol

EK-3. Genel Bilgi Formu

Aile Bilgi Formu

Sevgili anneler,

Bu çalışma, 0-6 yaş arası çocuklar ve annelerine yönelik yapılan bir tez çalışmasıdır. Çalışma gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Çalışmaya katılanlar tek tek incelenmeyip gruplar şeklinde incelenecek, çalışmanın sonuçları tüm katılımcılar üzerinden değerlendirilip yayınlanacak ve sadece bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Çalışmaya katılanların kimlik bilgileri kesinlikle gizli tutulacaktır.

Maddelerin doğru veya yanlış seçeneği yoktur, kendi açınızdan en uygun olanı işaretlemeniz gerekmektedir. Lütfen ad, soyad gibi kimliğinizi belirten bilgiler vermeden ve hiçbir maddeyi boş bırakmadan samimi cevaplar veriniz.

Katılımınız için teşekkür ederim.

Merve Özdemir
Çocuk Gelişimcisi

Çocuğa Ait Bilgiler			
Çocuğun Cinsiyeti: ☐ Kız ☐ Erkek		Çocuğun Doğum Tarihi : Görüşme Tarihi: Çocuğun Yaşı : Çocuğunuzun Okulöncesi Eğitim Alma Durumu: ☐ Alıyor ☐ Almıyor	
Çocuğun Doğum Sırası: ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ve sonrası			
Sahip Olduğunuz Çocuk Sayısı: ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ve sonrası			
Anneye Ait Bilgiler		Babaya Ait Bilgiler	
Annenin Yaşı: ☐ 20 yaş ve altı ☐ 21-25 yaş arası ☐ 26-30 yaş arası ☐ 31-35 yaş arası ☐ 36-40 yaş arası ☐ 41 yaş ve üstü	Öğrenim Durumu: ☐ Okur-yazar değil ☐ Okur-yazar ☐ ilkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Ön lisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü	Babanın Yaşı: ☐ 20 yaş ve altı ☐ 21-25 yaş arası ☐ 26-30 yaş arası ☐ 31-35 yaş arası ☐ 36-40 yaş arası ☐ 41 yaş ve üstü	Öğrenim Durumu: ☐ Okur-yazar değil ☐ Okur-yazar ☐ ilkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Ön lisans ☐ Lisans ☐ Lisansüstü

Annenin Evlenme Yaşı: ☐ 20 yaş ve altı ☐ 21-25 yaş arası ☐ 26-30 yaş arası ☐ 31-35 yaş arası ☐ 36-40 yaş arası ☐ 41 yaş ve üstü	İlk Çocuğu Doğurma Yaşı: ☐ 20 yaş ve altı ☐ 21-25 yaş arası ☐ 26-30 yaş arası ☐ 31-35 yaş arası ☐ 36-40 yaş arası ☐ 41 yaş ve üstü	Babanın Evlenme Yaşı: ☐ 20 yaş ve altı ☐ 21-25 yaş arası ☐ 26-30 yaş arası ☐ 31-35 yaş arası ☐ 36-40 yaş arası ☐ 41 yaş ve üstü	Eşinizin Çocuğunuzla İlgilenme Düzeyi: ☐ 5 (Çok iyi) ☐ 4 ☐ 3 ☐ 2 ☐ 1
Çalışma Durumu: ☐ Çalışıyor ☐ Çalışmıyor	Eğer Çalışıyorsa İşi: ☐ Kamu görevlisi ☐ İşçi ☐ Serbest meslek ☐ Çiftçi ☐ Diğer.....	Çalışma Durumu: ☐ Çalışıyor ☐ Çalışmıyor	Eğer Çalışıyorsa İşi: ☐ Kamu görevlisi ☐ İşçi ☐ Serbest meslek ☐ Çiftçi ☐ Diğer.....
Genel Bilgiler			
Aile Yapısı : ☐ Çekirdek aile (anne-baba ve çocuk) ☐ Geniş aile (anne-baba, çocuk ve diğer aile büyükleri) ☐ Boşanmış aile ☐ Tek ebeveynli aile (eş kaybı)		Ailenizin Aylık Ortalama Gelir Düzeyi : ☐ 1500 TL ve altı ☐ 1501 - 4500 TL ☐ 4501 - 6000 TL ☐ 6001 TL ve üstü	
Çocuğunuzun bakımıyla evde sizin dışınızda en çok kim ilgilenir? Lütfen sadece bir seçenek işaretleyiniz. ☐ Baba ☐ Büyük kardeş(ler) ☐ Diğer akrabalar (örn; anneanne, babaanne, hala, teyze vb..) ☐ Bakıcı ☐ Diğer (belirtiniz)			

EK-4. Orjinallik Ekran Çıktısı

0-6 YAŞ ARASI ÇOCUKLARIN GELİŞİM DÜZEYLERİ İLE ANNELERİNİN ÖRSELENME YAŞANTILARI VE AİLE YAŞAM KALİTELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ORIJINALLIK RAPORU

% 18	% 15	% 6	% 12
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	mjer.penpublishing.net İnternet Kaynağı	%2
2	afyonluoglu.org İnternet Kaynağı	%2
3	www.diamed98.com İnternet Kaynağı	%1
4	kefad.ahievran.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
5	Submitted to TechKnowledge Turkey Öğrenci Ödevi	%1
6	Submitted to Ege Üniversitesi Öğrenci Ödevi	%1
7	www.eab.org.tr İnternet Kaynağı	%1
8	Submitted to Istanbul Aydın University Öğrenci Ödevi	%1

EK-5. Dijital Makbuz

Dijital Makbuz

Bu makbuz ödevinizin Turnitin'e ulaştığını bildirmektedir. Gönderiminize dair bilgiler şöyledir:

Gönderinizin ilk sayfası aşağıda gönderilmektedir.

Gönderen: Merve Özdemir
Ödev başlığı: 0-6 YAŞ ARASI ÇOCUKLARIN GEL...
Gönderi Başlığı: 0-6 YAŞ ARASI ÇOCUKLARIN GEL...
Dosya adı: 0-6 Yaş Arası Çocukların Gelişim...
Dosya boyutu: 2.2M
Sayfa sayısı: 185
Kelime sayısı: 39,204
Karakter sayısı: 232,281
Gönderim Tarihi: 16-Ağu-2019 07:53PM (UTC+0300)
Gönderim Numarası: 1160680223

9. ÖZGEÇMİŞ

1. Bireysel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Merve ÖZDEMİR
Doğum Yeri ve Tarihi: Ankara, 1988
Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti
İletişim Adresi: Balıkesir Atatürk Şehir Hastanesi
Altıeylül/Balıkesir
Telefonu: [\(0266\) 460 40 00](tel:02664604000)
Mail Adresi: m.sener-06@hotmail.com

2. Eğitimi

Etlik Kız Meslek Lisesi, 2001-2004
Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü 2006-2011
Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı
Çocuk Gelişimi Yüksek Lisans Programı 2012-2019

3. Mesleki Deneyimi

Balıkesir Atatürk Şehir Hastanesi/ Çocuk Gelişimci (2018-)
Yalova Devlet Hastanesi / Çocuk Gelişimci (2015-2018)
Marmara Üniversitesi İstanbul Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi/ Çocuk Gelişimci (2014-2015)
Ankara Üniversitesi Uygulama Anaokulu I/ Çocuk Gelişimci (2012-2014)
Saygı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi/ Çocuk Gelişimci (2011-2012)